

T. C. Temsilciler Meclisi TUTANAK DERGİSİ

Yirmi sekizinci Birleşim

23 . 3 . 1961 Perşembe

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	92
2. — Gelen kâğıtlar	92
3. — Yoklama	93
4. — Görüşülen işler	93
1. — Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında kanun tasarı- rısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/6)	93:115,116:152

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci oturum

Vazife ile yurt dışına gidecek olan Sanayi Bakanı Şahap Kocatopçu'nun avdetine kadar kendisine, Ulaştırma Bakanı Orhan Mersinli'nin vekillik edeceğine dair Devlet Başkanlığı tezkeresi okundu.

1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 18. maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı, Başbakanlığın isteği üzerine, geriverildi.

Sayın üyelerden Çolakoğlu Bahri'ye hastalığına binaen 20 gün izin verilmesi, Başkanlığın teklifi üzerine, kabul edildi.

Seçim Kanunu tasarıları ile Anayasa tasarısının kanuni müddeti içinde görüşülerek sonuçlandırılabilmesi için şimdilik haftada beş gün, saat 10 dan 13 e, 15 ten 20 ye kadar toplantı yapılması hususunun uygun olacağı Başkanlık Makamına Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun tasarısının müzakeresine

devam olunarak 6 - 11. maddeler kabul edildi.

Birleşime ara verildi.

İkinci oturum

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun tasarısının 12 - 18. maddeleri kabul edildi.

Birleşime ara verildi.

Üçüncü oturum

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun tasarısının müzakeresine devam olunarak, nazara alınan tavrilerle komisyona iadesi kabul edilen 19 ve 23. maddeler hariç, 38. maddeye kadar olan diğer maddeler kabul edildi. 39. madde üzerinde bir müddet görüldü.

23 Mart 1961 Perşembe günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan

Başkanvekili

Senül İbrahim

Kâtip

Eksi Oktay

Kâtip

Coşkun Alev

2. — GELEN KÂĞITLAR

Tezkereler

1. — Temsilciler Meclisi üyesi Çini Rifat'ın dokunulmazlığı hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/46) (Adalet Komisyonuna)

Raporlar

2. — Milletvekili seçimi kanunu tasarısı ve

Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/10) (Gündeme)

3. — Cumhuriyet Meclisi üyeliklerinin seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/9) (Gündeme)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10,10

BAŞKAN — Akadlı Lûtfi

KÂTIPLER : Çini Rifat, Kitapçı Şahap

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN -- Yeter sayı vardır, görüşmelere başlıyoruz, efendim.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında kanun tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/6)*

BAŞKAN — Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki kanun tasarısının 39 neu maddesi üzerinde dün müzakereler devam etmişti. Söz alan arkadaşlar konuşmuşlar, komisyon mukabil görüşlerini bildirmişti. Madde hakkında bir takrir mevcuttur. Şimdi bu takriri okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Sözlü olarak durumu açıkladım. 39 neu madenin, değiştirilmesi icabeden üçüncü cümlesine ait teklifim aşağıdadır. Kabulünü arz ederim.

Hakkâri Temsilcisi
Sait Erdiç

Teklif :

Seçmenlerin bulunduğu yaylaların veya muhtarlığın bulunduğu mahalden beş kilometre ve daha fazla uzakta olan mahallerin sandık bölgesi olarak kabulü gerekip gerekmiyeceği, 5 nei madde hükmü de göz önünde tutularak, karara bağlanır.

BAŞKAN — Komisyonun düşüncesi nedir?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Dün arz ettik efendim.

BAŞKAN — İştirak ediyor musunuz?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Hayır, iştirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Takririn dikkate alınmasını ka-

bul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

39 neu maddeyi aynen oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sandık seçmen listesi

MADDE 10. — İlçe seçim kurulu başkanı, sandık seçmen listelerinin hazırlanmasından sonra, her seçim bölgesinin kaç sandığa ayrıldığını, bu sandıkların numaralarını hangi sokakları veya mahalle ve sokakların hangi kısmını içine aldığı, o sandıklardan her birine, kütüğün hangi numarasından hangi nuumarasına kadar olan seçmenlerin oy atacağını gösteren, sandık sayısına birer cetvel yaparak bunların aşağıdaki madde gereğince, asılacak sandık seçmen listelerinin yanına astırır.

Sandık seçmen listelerinin onaylı birer nüshası, en geç, asılacağı güne kadar, teşkilâtı bulunan yerlerde, siyasî partilerin, ilçelerde ilçe, illerde il başkanlarına, alındı belgesi karşılığında verilir.

BAŞKAN — Söz istiyen? Yok. Maddeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sandık seçmen listelerinin asılması

MADDE 41. — Sandık seçmen listeleri, 39 neu maddedeki süre bitince aid oldukları mahalle veya köylerde, halkın kolaylıkla görüp okuyabileceği yerlere asılır. Bunların, asıldıkları tarih ve yerler, seçim bölgelerinin ayrıldığı sandık bölge-

lerini gösteren cetvel ile birlikte, mahallî gazete-lerle ve ayrıca alışılmış araç ve usullerle ilân edil-
dir.

Listelerin hangi tarihlerde ve nerelere asıldı-
ğı, ilânın ne suretle yapıldığı, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından görevlendirilen kimselere bir tutanakla tesbit olunur. Listelerin askıdan indirildiği tarih de ayrı bir tutanakla tesbit edilir. Bu tutanaklar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından ayrı bir dosyada saklanır.

BAŞKAN — Söz istiyen var mı? Yok. Maddeyi oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sandık seçmen listelerinin korunması

MADDE 42. — İlçe seçim kurulu başkanı, sandık seçmen listelerinin asıldıkları tarih ve yerleri bir yazı ile mahallin mülkiye âmirine derhal bildirilir.

Asılı kaldıkları sürece, sandık seçmen listelerinin korunmasından, idare âmirleriyle zabıta âmir ve memurları sorumludur.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen var mı? Yok. Maddeyi oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Askı yeri görevlisi

MADDE 43. — İlçe seçim kurulu başkanı, askı devam ettiği sürece incelemeleri kolaylaştırmak ve itirazları kaydetmek üzere, muhtar veya ihtiyar heyeti üyelerinden veya bu iş için görevlendirilmiş kimselerden birinin, müracaatlar için uygun düşen belli saatlerde askı yerinde devamlı olarak hazır bulunmasını sağlar ve durumu askı yerinde ilân eder.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen? Yok. Maddeyi oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kütüğün siyasî partilerce incelenmesi

MADDE 44. — İlçe seçim kurulu başkanı nezdindeki seçmen kütüğünün aslı ile, daktilo edilmiş nüshasını ve sandık seçmen listelerini siyasî partiler, her zaman inceleyebilirler.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?. Yok. Oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 44 ncu madde kabul edilmiştir.

Askı süresi

MADDE 45. — Her seçim bölgesinde, sandık seçmen listeleri yedi gün süre ile asılı kahr.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen var

mı? Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kütüklerin ve sandık seçmen listelerinin kesinleşmesi

MADDE 46. — Askı süresi sona erdikten veya itirazlar üzerine verilen kararlar ve bu kararlara göre yapılan işlemler tamamlandıktan ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, kütükler ve seçmen sandık listeleri kesinleşir.

Düzeltilme işlemleri 39 ncu ve 40 ncu maddelerde olduğu gibi ilçe seçim kurulu başkanı tarafından ayrıca onaylanır. Düzeltme olmamış ise bu husus kütük ve sandık seçmen listelerinin sonuna kaydolunur.

Siyasi partilere verilmiş olan seçmen sandık listeleri de istekleri üzerine son şekline göre düzeltilir.

Kesinleşen kütükler ve sandık seçmen listeleri üzerinde hiçbir değişiklik yapılamaz.

Seçmen kütükleriyle sandık seçmen listelerinin, kesinleşmeye ilişkin süreler saklı kalmak üzere, en geç oy verme gününden önceki yirmineci gün akşamına kadar tamamlanmış ve kesinleşmiş olması şarttır.

BAŞKAN — Söz istiyen? Buyurun Sait Erdi.

ERDİNÇ SAİT — 41 ve 44 ncu maddelerde «sandık seçmen listeleri» tâbiri geçiyor. Fakat bu maddede «seçmen sandık listeleri» tâbiri geçiyor. Her yerde «sandık seçmen listesi» demek lâzımdır.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Kabul ediyoruz.

BAŞKAN — Maddeyi tekrar okuyoruz.

Kütüklerin ve sandık seçmen listelerinin kesinleşmesi

MADDE 46. — Askı süresi sona erdikten veya itirazlar üzerine verilen kararlar ve bu kararlara göre yapılan işlemler tamamlandıktan ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, kütükler ve sandık seçmen listeleri kesinleşir.

Düzeltilme işlemleri 39 ncu ve 40 ncu maddelerde olduğu gibi ilçe seçim kurulu başkanı tarafından ayrıca onaylanır. Düzeltme olmamış ise bu husus kütük ve seçmen sandık listelerinin sonuna kaydolunur.

Siyasî partilere verilmiş olan seçmen san-

dık listeleri de istekleri üzerine son şekline göre düzeltilir.

Kesinleşen kütükler ve sandık seçmen listeleri üzerinde hiçbir değişiklik yapılamaz.

Seçmen kütükleriyle sandık seçmen listelerinin, kesinleşmeye ilişkin süreler saklı kalmak üzere, en geç oy verme gününden önceki yirminci gün akşamına kadar tamamlanmış ve kesinleşmiş olması şarttır.

BAŞKAN — Bu maddeyi düzeltilmiş şekliyle oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçmen kartı

MADDE 47. — Seçmen kütüğünde kayıtlı her seçmene bir seçmen kartı verilir.

Seçmen kartı, seçmenin kimliğini ispata yarar.

Seçmen kartında seçmenin hangi seçim bölgesinde, hangi sandıkta oy vereceği ve listedeki seçmen sıra numarası gösterilir.

Bundan başka, seçmen kartında seçmenin adı, soyadı ve oturduğu yer yazılır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Yok. Maddeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçmen kartlarının dağıtılması

MADDE 48. — Seçmen kartları, sandık seçim listelerinin kesinleşmesinden itibaren, ilçe seçim kurulu başkanları tarafından hazırlatılır ve bunları dağıtmakla görevlendirilecek olanlara alındı belgesi karşılığında verilir.

Bu alındı belgeleri ilçe seçim kurulu başkanları sıra numarasına göre bir dosyada saklanılır.

İlçe seçim kurulu başkanları, seçmen kartlarının ev ev dolaşarak dağıtılmasını sağlamak zorundadırlar. Seçmen kartlarının hazırlanmasında ve dağıtılmasında ilçe seçim kurulu başkanları 35 nci maddede yazılı yetkiyi kullanabilirler.

Sahipleri bulunmadığı için dağıtılmayan kartları, ilgililer bizzat müracaat ederek alabilirler.

Oy verme gününden üç gün öncesine kadar, dağıtılamayan veya alınmayan kartlar, ilçe seçim kurulu başkanına bir liste ile birlikte getirilir. Bu listeler sandık kurulu başkanına verinceye kadar ilçe seçim kurulunda uygun

bir yere asılır. Bu kartlar oy verme gününde sahipleri tarafından istendiği takdirde verilmek üzere listesi ile birlikte sandık kurulu başkanlarına teslim olunur.

BAŞKAN — Buyurun.

HOCAOĞLU AHMET SIRRI — Kütüklerin sıhhati seçim emniyetinin esasıdır. Kütüklerin yazılmasından sonra askıya çıkarılması ve itiraz müddetleri kütüklerin sıhhatinin temini için konulmuştur. Halbuki fiilen tatbikatta görüyoruz ki, gerek askıya çıkma gerekse itiraz müddetleri kütüklerin sıhhatini temine tamamiyle kâfi gelmemektedir. Onun için maddede bir küçük tadil yapmakla kütüklerin sıhhatini otomatikman kontrol mümkün olacaktır. Eğer seçmen kartlarını kütükler askıya çıkmadan tevzi edersek o zaman seçmen kartlarını alamıyanlar, ya da kütüklere yazılamıyanlar veya yanlış yazılmış olanlar gerekli itirazlarını yapacaklardır. Halbuki burada aksi oluyor, seçmen kartlarını kütükler asıldıktan, kesinleştikten sonra veriyo-ruz. Binaenaleyh, bir yanlışlık varsa bu takdirde düzeltmek imkânı önlenmiş oluyor. Bu itibarla, seçmen kartlarını seçmen listeleri askıya çıkmadan evvel dağıtırsak otomatik kontrol sağlanmış olur. Teklifim budur. Bir de önerge veriyorum. (Doğru doğru sesleri)

BAŞKAN — Başka söz isteyen?... Buyurunuz Fazıl Bey...

NALBANTOĞLU FAZIL — Efendim, bu maddede bir liste tâbiri var. Acaba sandık seçmen listeleriyle iltibasa meydan vermemek için cetvel veya bir başka kelime buraya koymak mümkün değil midir? Komisyondan bunu rica ediyorum.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı?..

CENGİZ HIZIR — Muhterem arkadaşlarım, müzakeresini yaptığımız 48 nci maddenin son fıkrası üzerinde durmak istiyorum.

Oy verme gününden önce dağıtılamıyan seçmen kartları, oy verme gününde, sahipleri tarafından istendiğinde verilmek üzere, listesi ile birlikte sandık kurulu başkanlığına teslim olunur, denmektedir.

Malûmuâliniz, sandık kurulları diğer maddelerin sarıh hükmüne göre oy verme gününden 48 saat önce vazifeye başlarlar. Oy verme gününden önce vazifeye başlayacaklarına göre, tatbikatta gördüğümüz ve bildiğimiz üzere, sandık kurulları

başkanları, seçim araçlarını, vazifeye başladıkları gündünden itibaren, tesellüme başlarlar. Seçim kartlarının da bu seçim araçları ile birlikte teslim almaları ve seçmenlerin müracaatında vermeleri iktiza eder.

Ya komisyon tavrını etsin veya bu maddeye bunun derecini istirham ediyorum.

En son oy verme gününe bırakılacak olursa, verilemeyen kartlar için ilçe seçim kuruluna atlı habercinin gönderilmesi gibi bir durum hâsıl olabilir, bunun önlenmesi bakımından mâruzatımın nazarı dikkate alınmasını rica edeceğim.

Sandık kurulları vazifeye başlamadan evvel seçime taallük eden araçların ilçe seçim kurulu başkanlığı tarafından, kurul huzuriyle teslimi sırasında verilememiş olanları da sandık kurulu başkanlarına imzaları mukabili teslim edilmelidir. Bunu arz etmek isterim.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Komisyonumuz da maddeyi sayın arkadaşımızın anlayışına göre düşünmüş ve yazmıştır. 70 nci maddede araçların 48 saat evvel gönderileceği yazılıdır. Bunlar ilçe seçim kurulu tarafından dağıtıldıktan sonra sahipleri bulunmayan ve diğer sebepler dolayısıyla dağıtılmıyanlar olursa seçim araçlarıyla beraber sandık kurulu başkanına gönderilecektir. Bu tavrımız arkadaşımızı tatmin eder zannederim. Yalnız, alınmamış olanlar, seçim günü sandık kurulu başkanı tarafından alınacaklardır.

Liste yerine listesiyle beraber dersek Nalbantoğlu'nun isteği de yerine gelir zannederim.

Sayın Hocaoğlu'nun bahis mevzuu ettikleri teklif, fiilhakika, kütüklerin ve sandık seçmen listelerinin sıhhati bakımından yeni bir kontrol unsuru ilâve etmektedir. Bu hakikat. Ama bizim kabul ettiğimiz sisteme göre askı yapılacak vatandaşlar tarafından itirazlar olacak ve bu itirazlar incelenecek, bir karara bağlanacak. Bu kararlara göre sandık seçmen listeleri üzerinde düzeltme yapılacak veya düzeltme yapılmadığı hakkında serh verilmek suretiyle kesinleşme keyfiyeti tamam olacaktır.

Biz seçmen kartlarını, kütük ve listelerin tanziminde bir kontrol unsuru olarak değil, listeler ve kütükler son noktada kesinleştikten sonra, buna göre seçmen hakkını iktisabetmiş olan vatandaşlara oy kullanmada bir kolaylık sağlayacak

bir belge olarak mütalâa ediyoruz. Bu itibarla, kendilerinin teklifine katılmak imkânını göremiyoruz. Esasen, kanaatimizce tesbit dışı kalmış olan seçmenlerin itiraz haklarını kullanmaları hususunda kâfi imkân ve tedbir vardır. Bundan fazla kontrole da lüzum yok.

Nalbantoğlu arkadaşımızın, «liste» yerine «listesi» tâbirinin konması şeklindeki teklifine uygun olarak bir değişiklikle maddenin kabulünü rica ediyoruz.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı? Yok. Bir taktir var, okutuyorum.

Temsileiler Meclisi Başkanlığına

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun tasarısının 48 nci maddesindeki (seçmen kartları sandık seçmen listelerinin kesinleşmesinden itibaren) fıkrasının (seçmen kartları sandık seçmen listeleri askıya çıkmadan) fıkrasıyla değiştirilerek maddenin tadilini teklif ediyorum.

Sırrı Hocaoğlu

BAŞKAN — Okunan taktiri dikkate alanlar.. Kabul etmiyenler.. Kabul edilmemiştir, efendim.

Maddenin tashihli şeklini okutuyorum, efendim.

Seçmen kartlarının dağıtılması

MADDE 48. — Seçmen kartları, sandık seçmen listelerinin kesinleşmesinden itibaren, ilçe seçim kurulu başkanları tarafından hazırlattırılır ve bunları dağıtmakla görevlendirilecek olanlara alındı belgesi karşılığında verilir.

Bu alındı belgeleri ilçe seçim kurulu başkanlarınınca sıra numarasına göre bir dosyada saklanır.

İlçe seçim kurulu başkanları, seçmen kartlarının ev ev dolaşarak dağıtılmasını sağlamak zorundadırlar. Seçmen kartlarının hazırlanmasında ve dağıtılmasında ilçe seçim kurulu başkanları 35 nci maddede yazılı yetkiyi kullanabilirler.

Sahipleri bulunmadığı için dağıtılmıyan kartları, ilgililer bizzat müracaat ederek alabilirler.

Oy verme gününden üç gün öncesine kadar, dağıtılamıyan veya alınmıyan kartlar, ilçe seçim kurulu başkanına listesi ile birlikte geriverilir. Bu listeler sandık kurulu başkanına veri-

linceye kadar ilçe seçim kurulunda uygun bir yere asılır. Bu kartlar oy verme gününde sahipleri tarafından istendiği takdirde verilmek üzere listesi ile birlikte sandık kurulu başkanlarına teslim olunur.

BAŞKAN — Maddeyi bu şekli ile oyunuz sunuyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

II. Kesim

Seçim propagandası

Serbestlik

MADDE 49. — Seçimlerde propaganda, bu kanun hükümleri dairesinde serbesttir.

BAŞKAN — Söz isteyen yok. Maddeyi oyunuz sunuyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. 49 nu madde kabul edilmiştir, efendim.

Açık yerlerde propaganda

MADDE 50. — Seçim zamanında, genel yollar üzerinde, mâbetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesisleri de ve ilçe seçim kurullarınca gösterileceklerden başka meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılması yasaktır.

İlçe seçim kurulları, gidiş - geliş bozmıyacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların genel olarak yapıldığı ve varsa elektrik tesisatı olan yerleri seçmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini tesbit ederler.

Siyasî partilerin toplu olarak sözlü propaganda yapmak için müracaatları üzerine, toplantı, meydan, gün, sıra ve saatlerini ilçe seçim kurulu kur'a çekerek belirtir ve ilgililere tebliğ eder. Bağımsız adaylar için de aynı suretle haftada bir gün ayrılır.

Açık yerlerde, güneş battıktan doğuncaya kadar, toplu olarak, sözlü propaganda yapılmaz.

BAŞKAN — 50 nci maddenin birinci fıkrasındaki «kamu hizmeti görülen bina ve tesisleri de» buradaki tesisleri de, tesislerde olacaktır, değil mi? (Evet sesleri) Öyleyse komisyon kürsüden tavzih etsin, düzeltelim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — «Kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde» olması lâzımdır, efendim.

BAŞKAN — Maddeyi tashih edilmiş şekliyle okuyoruz.

Açık yerlerde propaganda

MADDE 50. — Seçim zamanında, genel yollar üzerinde, mâbetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesisler de ve ilçe seçim kurullarınca gösterileceklerden başka meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılması yasaktır.

İlçe seçim kurulları, gidiş - geliş bozmıyacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların genel olarak yapıldığı ve varsa elektrik tesisatı olan yerleri seçmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini tesbit ederler.

Siyasî partilerin toplu olarak sözlü propaganda yapmak için müracaatları üzerine, toplantı, meydan, gün, sıra ve saatlerini ilçe seçim kurulu ad çekerek belirtir ve ilgililere tebliğ eder. Bağımsız adaylar için de aynı suretle haftada bir gün ayrılır.

Açık yerlerde, güneş battıktan doğuncaya kadar, toplu olarak, sözlü propaganda yapılmaz.

BAŞKAN — Sayın Baltacıoğlu Zeki.

BALTACIOĞLU ZEKİ — Muhterem arkadaşlarım; maddenin 1 nci fıkrasında mâbetlerde ve kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde propaganda yapılmıyacağı hükmü konmuştur. Esas itibariyle bu hüküm birçok kanunlarımızda yer almıştır ve doğrudur. Ancak tatbikatta bir müşkilâtla karşılaşılması mukadder görülmektedir. Bunun hakkında komisyonun görüşünü öğrenmek istiyorum. Bu şudur; köylerde hep bilirsiniz; köylünün birlikte oturacağı ve siyasî partilerin görüşlerini söyleyecekleri yerler köy odalarıdır. Birçok yerlerde köy odaları mâbetlerin çatısı altındadır. Fakat ayrı bir oda şeklinde yapılmıştır. Eski Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununda mâbetlerde propaganda yapılmıyacağı hakkında bir hüküm var idi. Sâkit iktidar devrinde köylere giden muhalif arkadaşlarımız bu köy odalarında konuştukları takdirde kanunî takibata mâruz bırakılmışlardır. Köy odalarının mâbetlerin avlusu içinde veya çatısı altında inşa edilmiş olması dolayısıyla buralarda propaganda yapılamıyacağı söylenmiştir. Halbuki köylüyü buradan başka bir yerde toplamaya imkân yoktur. Bilfarz, her hangi bir parti mensubunun evinde bir toplantı yapılsa, köylü buraya toplansa ve tatbikatta böyle bir mecburiyet karşısında kalırsa bu takdir-

de bu eve diğer parti mensupları giremeyecekler bunlar da, mukabil partiler de kendi görüşlerini açıklayabilecekler ve karşı tarafın da görüşünü, fikrini öğrenmek mümkün olamayacak, bunlar bundan mahrum kalacaklardır. Umumi efkâr, daha doğrusu köylü bir haktan mahrum edilmiş olacaktır. Köy odalarında bazı gerçeğe aykırı, millî menfaatlere zarar verici birtakım beyanların, fikirlerin ortaya konması, köylüye mal edilmek istenmesi tehlikesi de, endişesi de varidolabilir. Bu itibarla, önümüzdeki bu maddenin tatbikinde bu gibi hususlar dikkate, göz önüne almak gerekir. Bazı güçlüklerle, hâdiselerle karşılaşmak ihtimali vardır. Bu bakımdan, mâbetlerde, propaganda yasağı koyan 1 nci fıkranın tatbik şeklinin iyi anlaşılması lâzımdır. Komisyon sözcülerinden rica ediyorum, burada mâbetlerde tâbirinin neyi ifade ettiğini açık olarak izah etsinler, ifadé etsinler. Köy odalarının bu tâbirin içine girip girmeyeceğinin tasrih edilmesi lâzımdır. Köy odaları kamu hizmeti görülen yerlerden sayılabilir, tasrih edilmezse, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun tatbikatında bu gibi yanlış anlamalar olmuştur, tasrih edilmemesinde mahzurlar vardır.

Bunun tasrihi suretiyle ileride karşılaşılacak güçlüklerin ortadan kaldırılmasını istiham ediyorum.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı? Buyurun Cahit Zamangil,

ZAMANGİL CAHİT — Bu maddede seçim «zamanında» tâbiri vardır. Acaba bunun anlamı nedir? İyice belirtilmemiştir, kanaatime göre. Keza 64 nci maddede de buna yakın bir şey vardır. Seçimin başlangıcından, seçimin sonuçlarının alınacağı ve ilân edileceği süre, seçim zamanı olarak düşünülebilir. Gene 81 nci maddede, bir oy verme günü vardır.

Sonra 82 nci maddede de buna benzer bir tâbir vardır, orada, seçim günü, der.

Şu çeşitli terimlerin ifade ettiği mânalar arasında, seçim günü, seçim zamanı gibi, bir fark var mıdır? Bizi aydınlatırlarsa iyi olur. bunu rica edeceğim.

BAŞKAN — Sayın Cengiz Hızır,

CENGİZ HIZIR — Mudterem arkadaşlar, 50 nci maddenin ikinci fıkrasında: «İlçe seçim kurulları, gidiş - geliş bozmayacak ve pazar-

ların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların genel olarak yapıldığı ve varsa elektrik tesisatı olan yerleri seçmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini tesbit ederler deniyor. Madde vazıhtır. Fakat bu maddenin alındığı 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununda bu meydanların mahallî belediyelerce tesbit edileceğine dair hüküm olduğunu hatırlıyorum. Şimdi bunu biz bu haliyle ipka edersek, yarın idarî makamlarla yargı organları arasında salâhiyet uyuşmazlığı gibi bir vaziyet doğabilir. Meselâ bir kazanın iki tane meydanı vardır. Seçim Kurulu Başkanı beraberindeki kurul üyeleriyle falan meydan sözlü propaganda için tahsis edilsin derler, ki, onun yakınında çarşı vardır; halk gelir geçer. Maalesef tatbikatta görülen vakalardandır; kaymakamla hâkim arasında bir uyuşmazlık çıkar. Kaymakam zabıtaya emir verir, propaganda yapılmasına mâni olur, dağıtın der. Bu iş halloluncaya kadar güllü gelin olmuş ve iş işten çoktan geçmiş olur ve siyâsî partiler müşkül durumda kalmış olurlar. Onun için daha evvelinden mahallî idarî teşkilâta hangi meydanların sözlü olarak propagandaya tahsis edileceği keyfiyetinin sorulup tesbit edildikten sonra bunlardan birisinin tahsisi lüzumuna işaret edilse faydalı olur kanaatindeyim.

BAŞKAN — Komisyon, buyurunuz.

SÖZCÜ ÖDÜL ATIF — Efendim, propaganda memnuiyetiyle ilgili olan yalnız mâbettir, bir gayrimenkul içinde çeşitli şekilde kullanılan bir yer olsa dahi ibadete munhasır olursa memnuiyet hududu içindedir. Bu gaye dışında aynı sakaf içinde umumun istifadesine tahsis edilen bir yer de olursa memnuiyet şümulü dışında kalacaktır.

Seçim zamanı, oy verme günü diğer kanunlarda tesbit edilmiştir. Milletvekilleri seçimi, Cumhuriyet Meclisi Seçimi kanunlarında da bunlar yer almıştır. Seçim devresi 2 aylık bir devreyi ifade etmektedir. Oy verme günü, seçim günüdür, müteradif olarak kullanılmıştır. Öteki kanunlar huzuruza geldiği zaman bütün bu konular kesin olarak ifade edilecektir.

İntizamı temin bakımından propaganda yerlerini seçim kurulları tesbit edecektir. Seçim kurullarında vazife alacak arkadaşlar, o yerin bütün hususiyetlerine vâkıftırlar. Buna

rağmen, lüzumu halinde propaganda yerinin tesbit edilebilmesi için istişareler yapılacaktır. Danışma hakları vardır.

Ama, kabul ettiğimiz seçim sistemine göre, seçim propagandasının yerlerini idarî makamlar, belediyeler değil, onların takdirine bırakılmamıştır, bu yetki seçim kurullarına verilmiştir.

Sonra, başlanmış olan toplantı menedilmeyecektir, bu hihustaki hüküm kaldırılmıştır.

SOYSAL EMİN — Köylerde nasıl olacak, onu da izah ediniz, lütfen.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — İcabı halinde istişari olarak propaganda yerlerini tesbit edecektir. Bunu böyle düşündük. Başka türlü bir hüküm getirilseydi, belki başka mahzurlar doğabilirdi. Bu şekli uygun gördük.

KÖKSAL FEYYAZ — Maddede bina ve tesislerden bahsedilmektedir. Açık yerlerde propaganda, kapalı yerleri almasak daha, uygun olmaz mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — İlk nazarda Sayın Köksal haklı gibi görünüyor. Mütaakıp madde âdeta bir kapalı salon içinde yapılacak toplantının şekil ve şartlarını tesbit ediyor. Şimdi bu açık yer toplantısı maddede derpiş edilen yerlere munhasır değildir de denilemez. Bir binanın, kendisi, avlusu, sundurması ve eki vardır. Kapalı yerler desek sundurma ve avlu hariç kalacaktır. Onun için bu şekilde kabulü mahzuru ortadan kaldıracaktır.

BAŞKAN — Buyurun.

FEYZİOĞLU TURHAN — Eski kanunda maddenin muhtevası yasak yerlerdir. Açık veya kapalı propaganda yapılmayacak yerleri gösterir. Bu itibarla matlabının ya eskiden olduğu gibi muhafazası veya hiç değilse propaganda yapılacak veya yapılmıyacak yerler tarzında tesbiti yerinde olur zannederim.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Menfi ve icabî hükümleri muhtevidir. Bu madde, metin olarak. Matlap üzerinde ısrarımız yoktur.

BAŞKAN — Maddedeki kur'a kelimesi «ad çekme» olarak düzeltilmiştir.

Bir taktırir de yok. Maddeyi oya sunacağım.

FEYZİOĞLU TURHAN — Efendim, matlap izah edilmedi, nasıl anlaşılacak?

BAŞKAN — Efendim, bir taktırir yok, oylamaya geçildi; maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kapalı yerlerde propaganda

MADDE 51. — Seçimlere katılan siyasî partiler ve bağımsız adaylar adına kapalı yer toplantısı yapılabilir.

Toplantıyı yapmak isteyenler üç kişilik bir heyet kurarlar. Bu heyet, toplantıdan önce, en yakın zabıta âmir ve memurlarına haber verir.

Bu heyetin görevleri toplantının düzenini sağlamak, kanunlara karşı hareketleri önlemek, kamu düzenine ve edep törenlerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı malhiyet taşıyan söz, nutuk, ve hareketlere engel olmaya çalışmaktır.

Heyet üyeleri yukarıki fıkraya aykırı bir durum başgösterdiğinde bunları önlemeye çalışmamaktan ve önliyemezlerse zabıtayı çağırılmamaktan sorumludurlar. Zabıta, heyet üyelerinin görevlerini yapmaları hususunda gerekli tedbirleri alır.

Heyet, toplantıda hazır bulunanlardan söz alacak olanları tâyin ve tahdid edebilir.

Heyet kurulmadan toplantı yapılması yasaktır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Buyurunuz Hüseyin Bey.

ULUSOY HÜSEYİN — Maddenin 4 nci fıkrasında, «zabıta, heyet üyelerinin görevlerini yapmaları hususunda gerekli tedbirleri alır.» cümlesi var. Bu cümle, toplantı esnasında alınacak tedbirler hususunda zabıtayı serbest bırakacak gibi bir anlama geldiği takdirde toplantı bakımından bir tehlike olabilir. Zabıta toplantıyı menedecek mi? Burası suiistimale müsait bir cümledir. Bu cümlenin tayyını arz ve teklif edeceğim efendim.

BAŞKAN — Sayın Altınsoy Mehmet.

ALTINSOY MEHMET — Muhterem arkadaşlar, 51 nci maddenin tedvininde muhterem komisyon, kapalı yer toplantılarının tertip ve nizam içinde yapılmasını temin maksadını gütmüş olabilir. Bendeniz komisyonla aynı fikirde değilim. Kanaatimce komisyon realitelere, tatbikata uygun hareket etmemekte, tatbikatın yabancıları gibi görünmektedir.

Kapalı yer toplantıları için 3 kişilik bir heyet kurulacak. En yakın zabıta âmirlerine bildirecek. Toplantının nizamını temin için haber verecek, aksi halde toplantıdan mesul olacak. Kanunun tatbikatını düşünelim. Bir partinin muhterem bir lideri bir ile gitmiştir. Yolda giderken bir köyün halkı önüne çıkacak. Beyefendi, diyecek, buyurun bizim köye, hem acı bir kahvemizi için, hem de bizim köyde bir konuşma yapın. Kapalı yer toplantısı olduğu için izne tâbidir. O köyün muhtarı karşı partidense, toplantıya mâni olmak istiyecek. Gelecek, beyefendi, konuşmanızı yapamazsınız, üç kişilik heyetiniz yok, zabıta âmirine haber vermediniz. En yakın zabıta âmiri 4 saat uzaktaki bir köydedir. Gidin, müsaade alın, ondan sonra konuşmanızı yapın. Ben sizi burada konuşturamam, diyecektir.

Bu düşünülürse, bu takdirde bu maddenin tatbikatta pek işlemeyeceği veyahut da kapalı yerler toplantılarının köylere ait kısmında pek çok mahzurlar doğacağı kanaatindeyim. Bu bakımdan bu toplantıların mutlaka başıboş bırakılmasını gönül arzu etmez. Bunun için bu madde hakkında bir önerge veriyorum. Kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Buyurun.

FEYZİOĞLU TURHAN — Bir küçük nokta: 51 nei maddenin ikinci fıkrasında; «Toplantıyı yapmak isteyenler üç kişilik bir heyet kurarlar. Bu heyet, toplantıdan önce, en yakın zabıta âmir ve memurlarına haber verir.» deniyor.

Baskı hatası var zannediyorum. Bu üç kişilik heyet haber veriyor. Halbuki usulümüz bu değil. Toplantı tertibedenler toplantının yerini ve saatini zabıtaya bildirir. Esas budur. Sonraki maddelerden, bu üç kişilik heyetin toplantının intizamı temin için kurulduğu anlaşıldığına göre, toplantıyı haber verecek olan bu heyet değildir. Kim tertipliyorsa onlar haber verir.

Öyle değil mi?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Öyledir.

FEYZİOĞLU TURHAN (Devamla) — Bir baskı hatası vardır zannedirim. Eski kanuna, eski sisteme göre, baskı hatasından endişe ettiğim için bunları söylüyorum. Bunun dışında mucibî endişe bir cihet yok. 1950 yılından beri tatbik edilen maddenin hükümlerine uygundur. Bugü-

ne kadar bir müşkülle karşılaşmamıştır. Bu hususta, hattâ eski İctimaatı Umumiye Kanununda, ki daha liberal bir sistemdir, bir kanundur denen bu kanunda da beyanname vermek mecburiyeti yoktur. 48 saat evvelden haber vermek kâfi görülmüştür. Bu da liberal bir kanundur. Çok az tahdit vardır. Buna nazaran, şimdiye kadar memleketimizde ve başka memleketlerde de zabıtaya haber vermek hususunda bir endişeye düşmek vârit olamaz. Biraz evvel burada konuşan arkadaşımız, sanki bâzı tahditler varmış gibi konuşmuşlar. En ileri usul getiren bu fikre karşı, arkadaşımızın mütalâalarına iştirak edemeyeceğim. Bunu, bu vesile ile arz etmek isterim.

ERDİNÇ SAİT — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

ERDİNÇ SAİT — Muhterem arkadaşlarım, tatbikatta bu türlü hükümler birtakım güçlükler doğurur. Bu türlü hükümler tatbikaçlarının elinde çeşitli şekilde tatbik edilir. Toplantı tertibetmek isteyenlere müşkilât çıkarılır.

Gösteri Yürüyüşleri Kanununda da geçtiği için, kapalı yerlerde toplantı yapılırken, pencerelerin kapanması istenmiştir. Kapanmazsa toplantı menedilmeye çalışılmıştır. Bunlar oldu, başımıza geldi. Toplantıyı men için kanunun boşluklarından istifade ederler. Bu boşluklara dayanılarak çok kere toplantımıza mâni olundu.

Diğer üzerinde durmak istediğim nokta şu: İkinci fıkrada, «Toplantıyı yapmak isteyenler üç kişilik bir heyet kurarlar. Bu heyet, toplantıdan önce, en yakın zabıta âmir ve memurlarına haber verir.» denmektedir ki, buradaki (ve) (veya) olmalıdır.

BAŞKAN — Buyurun.

ÇAĞA ESAT — 51 nei maddenin 4 neü fıkrasının sonunda «zabıta heyet üyelerinin görevlerini yapmaları hususunda gerekli tedbirleri alır.» diyor. Bendeniz burada şu nokta üzerinde iştibaha düştüm. Zabıta bu tedbirleri re'sen mi alacaktır? Bir kere toplantıya mesul bir heyet tayin ediyoruz. Bu heyet ceza mahkemesi huzurunda hesap verecek. Binaenaleyh zabitanın bu heyetin talebi üzerine tedbir alması lâzımgelir. Maddeyi bu haliyle bırakacak olursak zabıta kendiliğinden hareket eder ve bir tazyik vasıtası olabilir. Bu hususta bendeniz Sayın Komisyondan ne anlaşlıyorsa bunu açıklamalarını rica edeceğim.

Zabıta, her zaman lüzum gördüğü tedbirleri mi alacaktır? Yoksa lüzum görüldüğü gösterildiği takdirde ilgili, gerekli tedbirleri mi alacaktır? Yani, bir talep vuku olmadıkça müdahale etmeyecek midir?

SÖZCÜ ÖDÜL ATIF — Evet efendim, 2 neisi vârit.

BAŞKAN — Buyurunuz, Hızır Cengiz.

CENGİZ HIZIR — Çok muhterem arkadaşlar, müzakeresini yapmakta olduğumuz 51 nci madde, seçim işlerinin mihrakını teşkil eden ehemmiyetli bir maddedir. Toplu olarak, sözlü propaganda yapacaksınız, partinin salâhiyetli adamları gelmiştir, mıntakanızda bir kerecik olsun bu adamları konuşurmak lüzumunu hissedersiniz. O zaman başvuracağımız şey kapalı yer toplantısı yapmaktır. Siyasî partiler içinde çalışmış bir arkadaşınız olarak arz edeyim ki, kapalı yer toplantıları yapıldığı zaman bu toplantıyı tertibedenler birçok müşkilâta mâruz kalmışlardır, binnetice hâkimlere başvurulmuş, kaymakamlara, valilere gidilmek mecburiyetinde kalmıştır. Sebebi? Bu maddenin vazıh olmayışındadır. Öyle toplantılar olmuştur ki; arkadaş sen kapalı toplantı yapıyorsun, pencereleri açtın, dışarıda millet yığınak haline geldi, pencereleri kapat bakalım denilmiştir ve içeride dinleyiciler buram buram ter içinde kalmıştır. Kapalı yer ufak olur, bu yüzden hoporlörü kıs, dışarıya ses çıkmasın.

Arkadaşlar, bu durum karşısında maddede vuzuh olmayınca ihtilâf çıkıp da Yüksek Seçim Kurulunun bir kararına iktiran eden anlayışların ışığında mesele tetkik edilmezse hâkimler de müşkilâta mâruz kalır. Sonra zabıta heyet üyelerinin görevlerini yapmaları hususunda gerekli tedbirleri alır, diyorlar. Bu mevzua dokunan Hüseyin Ulusoy arkadaşımızın fikirlerine iştirak ediyorum.

Sonra arkadaşlar, toplantı yapmak isteyenler üç kişilik bir heyet kurarlar. En yakın zabıta âmir ve memurlarına haber verirler. Bu iş ise tatbikatta müşkilât doğurmaktan uzak değildir. Bu sebeple zabıta âmir ve memurlarına icabında haber verilmek üzere köy muhtarına, hattâ köy bekçisine haber vermek usulünü kabul etmek yerinde olur. Bu kolaylık toplantının rahatça yapılabilmesini temin eder. Meselâ bir adam muhtara gelir der ki : «Biz kapalı yer toplantısı yapacağız.» Muhtar bunu jandarmaya

bekçi marifetiyle iletir. Böylece bu heyet de muhtar marifetiyle işini yapmış ve zabıta âmiri veya memurlarına haber verilmiş, olur.

Haber; ya sözlü olur, yahut yazılı olur. Sözlü ve yazılı olması işinin kayıt altına alınması, her hangi bir tetbirsizlik telâkki edilmemesi için, maddeye «yazılı» kelimesinin dere edilmesini faydalı mülâhaza etmekteyim.

Takdir Yüksek Heyetinizindir.

BAŞKAN — Emin Soysal.

SOYSAL EMİN — Muhterem arkadaşlar, benden evvel konuşan diğer arkadaşlarımız temas ettiler. Kapalı yer tâbiri hakikaten geniş tefsirlere meydan vermektedir. Biz bir hâdise dolayısıyla, kapı ve pencereler kapandı, nefes alamaz hale geldik. 51 nci maddenin sonuna toplantı yerinin kapı ve penceresini açıp kapatmak; heyete aittir, diye bir fıkra eklenmesini rica edeceğim, bu suretle işi halledeceğimizi zannediyorum.

Bir de ihtiyar heyeti, yani muhtara haber vermek mevzuunda da bir takrir takdim ettim, kabulünü istirham ederim. Köylerde bu işleri kolaylaştırmak kasabaya iki üç günlük mesafede bulunan köylerde, Toroslarda olan bir köyde münazaaları halletmek için ilçeye gelmek kolay değildir. İş kolaylaştırmak için muhtar tâbirini kullanmak yerinde olur. Kabulünü rica edeceğim.

ASBUZOĞLU ŞEVKET — Muhterem arkadaşlar, kapalı yer toplantıları hakkındaki konuşmalardan, bilhassa pencerelerin, kapıların açık olup olmayacağı, içeriye konan hoparlörün dışarıya aksedip etmiyeceği, kısılıp kısılmıyacağı yolunda tereddütler olduğunu bâzı arkadaşlar beyan ettiler. Tatbikatta leh ve aleyhinde bunların çok muhatabı olan bir arkadaşınız olarak, izin verirseniz biraz da bunu bendeniz açıklayayım. Kapalı yer toplantılarında pencere veya kapıların kapatılması diye bir şey mevzuubahsolamaz. İçeriye toplanan vatandaşların teneffüsünden hâsıl olan sıcaklıktan ve bizatihi kapalı yerin sıcaklığından vatandaşları bunaltmaya hakkımız yoktur. 1950 Seçimleri Kanunu yapıldığı zaman gayet normal olarak tatbik edilmişti. Hattâ 1954 e kadar da hiçbir ses çıkmamıştı. 1954 ten sonra zaman zaman maalesef arkadaşların haklı olarak söyledikleri gibi, muhalefet partilerine bu yoldan birtakım eza ve ceza yapılmıştır. Ama bunu zabıta istemiyerek

yapmıştır. Hüsnüniyetle kabul edilen bu meselede maddeyi olduğu gibi kabul ettiğiniz takdirde, zabitanın bunu suiistimal etmeyeceğine kaaniim. Dışarıda ne kadar çok halk toplanırsa toplansın trafiğe mâni olmamak şartıyla zabıta buna müdahale etmez. Tabii icabettiği takdirde gerekli müdahale yapılabilir.

Bu sebeplerle maddedeki kapalı yer toplantısı mevzuunda ayrıca zabitanın vazifesinin tavzihine lüzum olmadığı kanaatindeyim.

Arkadaşlarımız burada bir de en yakın zabıta âmir ve memurlarından bahsettiler. Bundan maksat o kapalı yer toplantısının yapıldığı yere en yakın olan karakoldur. Bunu böyle anlamak gerekir. O karakolda ister bir âmir bulunur, ister bir memur. Bunun ehemmiyeti yoktur.

BAŞKAN — Rauf Gökçen.

GÖKÇEN RAUF — Muhterem arkadaşlar; ordumuzun subay ve astsubaylarına oy verme hakkı tanındıktan sonra bâzı tedbirlerin alınması da, bu konudaki endişelerimizin giderilmesi için, zaruridir. Bu endişelerden birisi 51 nci maddenin birinci fıkrasında gözükmektedir. «Seçimlere katılan siyasî partiler ve bağımsız adaylar adına kapalı yer toplantısı yapılabilir» diyen bu fıkrada bu toplantının nerede yapılacağına dair bir kayıt bulunmadığına göre, meselâ ordu içinde propagandaya tevessül edecek politikacılar bulunabilir. Kumandanlar mâni olacaktır? Kumandanlar mâni oldukları takdirde hangi kanunun hangi maddesine müsteniden mâni olduğunu belirtmediği takdirde müşkül durumlar çıkacaktır. Bu sebeple propogandanın ordu içine girmesine mâni olunduğu takdirde belki orduyu politikanın dışında tutmak kolay olacaktır. Bu bakımdan 51 nci maddenin birinci fıkrasının sonuna bu hususu temin etmek üzere bir cümlenin ilâvesini teklif ediyorum. Bunun için bir tahrir takdim ettim, kabul buyurulduğu takdirde endişeleriniz zail olacaktır.

BAŞKAN — Feyzioğlu Turhan.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlar; zabıta âmir ve memurları tâbiri dolayısıyla arkadaşlarımız endişelerini izhar ettiler. Bu maddenin tatbikatında şimdiye kadar muhtarlara haber verme kâfi telâkki edilmiştir. Zabıtlara baktım, 1950 de bu mevzuu müzake-

re edilirken zabıta âmir ve memurlarından maksat nedir?. Bunun için geniş münakaşalar yapılmış ve denmiştir ki; bu maddenin tatbikatında, diğer parti mensupları gelmiş, toplantı yapacaklardır, muhtar ortadan kaybolur. Bunu önlemek üzere, köy bekçisine haber vermek dahi kâfi gelir, karakol onbaşısına dahi haber vermek kâfi gelir, denmiştir.

Maahaza o tarihte bütün bu noktalar aydınlatılmış olmakla beraber, şimdi yapılan bu müzakerede müphem kalacak endişesi ileri sürüldüğünden bendeniz bir tahrir takdim ediyorum; (Köylerde muhtar veya bekçiye, şehirde «âmir ve memurlar» yerine «âmir veya memurlarına» haber verilir) tarzında olacaktır.

Aynı zamanda ikinci fıkra şimdi okuyacağım şekilde yazılmak suretiyle önceden tesbit ve bu heyetin, toplantı yapılacağını haber vermesi lâzım imiş gibi bir yanlış anlamayı da önlemiş olacaktır.

Şimdiki endişeyi mucip hal budur. Toplantıyı parti teşkilâtı haber vermelidir. Toplantı yapanlar başkaları olabilir. Toplantı yapmak isteyenler toplantıdan önce 3 kişilik bir heyet kururlar ve en yakın zabıta âmir veya memurlarına ve köylerde muhtar veya bekçisine haber verirler.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun tatbik edildiği bir politik devreden geçtiğimiz için bâzı endişeler izhar ettik. Bu kanunda bu gibi toplantılarda kapı ve pencerelerin kapatılacağına dair bir madde bulunduğu için bu kanunun tesirinde bulunanlar birtakım sert usul ve yollara başvurmuş olabilirler. Ama çok şükür şimdi bu kanun ilga edildiğine göre artık böyle bir endişe vâridolamaz. Bununla beraber yine «kapalı yer toplantılarında kapı ve pencerelerin kapatılması istenemez» şeklinde bir hükmün konması faydalı hali değildir. Komisyon buna en iyi bir ifade tarzı bulabilir.

BAŞKAN — Mehmet Hazer.

HAZER MEHMET — Arkadaşlar, buradaki kapalı yer tâbiri birçok tereddüde sebebi olmaktadır. Bu tereddüt Sayın Feyzioğlu arkadaşımızın teklifi ile de ortadan kalkmış olmuyor. Bilâkis yeni bir mesele ile bizi karşı karşıya bırakabilir. Kapalı yerden maksat üstü örtülü yer demek değildir. Kapalı yer tatbikatta mahsur, mahdud yer demektir. Yani muayyen bir

sınır içinde toplanılabilen yer demektir. Bunun kapısının veya penceresinin olması şart değildir. Kapısı ve penceresi olmayan bir yerde kapı ve pencerenin açık olması düşünülebilir mi? Tatbikatta 1955 yılında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda bendeniz Eskişehir'de bir toplantı yaptım. Etrafı dört duvarla kapalı üstü açık idi. Mükemmel kapalı yer toplantısı idi, sadece üç kişilik heyet sakaf altında idi. Böyle imkânlar mevcuttur. Onun için arkadaşımızın böyle bir tavzihi maddeyi daha ziyade muğlak hale getirebilir. Kapalı yer tibirini arz ettim; bir sınır içinde toplanılan bir yer olup, mahdut saha olarak kabul etmek daha ziyade ihtiyaca uygun olur. Gösteri yürüyüşleri Kanununun tatbikatından evvel bu hükmün tatbikatında bir aksaklık olmamıştı. O itibarla Sayın Feyzioğlu arkadaşımızın söylediği gibi kapı ve pencerelerin açılması hususundaki takdirinin kabul edilmemesini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Bahri Savcı.

SAVCI BAHRİ — Efendim, bu maddenin, seçimlerde seçmenin aydınlanması bakımından önemli bir madde olduğu izahtan vârestedir. Bu mevzu iyi aydınlanmazsa demokratik bir seçim de olmaz.

Açık yer, kapalı yer toplantıları? Bu mevzuda ne kadar hassasiyet gösterilirse hakikaten yerinde kabul etmek lâzıngelir. Bu bakımdan bu madde tatminkâr bir seviyeye erişmemiş olduğu, şimdi burada yapılan izahlardan da anlaşılacaktır.

Pencereler, kapılar meselesi, hoparlör meselesi ortaya kondu. Sonra iç avlu gibi yerlerde biriken halk ne olacak, trafiğe açık olan yerlerde toplanan halk ne olacak? Bütün bunlar açıklanmalıdır.

3 kişilik bir heyet kuruluyor. Bu heyet görevli memur veya âmirlerin emrinde midir? Sonra köylerde zâbitayı temsil eden organlar kim-

aylunun muayyen bir köşesine doğru gitmemesi temin edemezsiniz ki,.. Ses istediği tarafa, her tarafa doğru yayılır. Bu hususların da nazara alınması icabeder. Ancak şu mesele var; acaba bu zabıta âmir ve memurları bu heyetlerin emrinde midirler, yoksa ondan bir defa işaret aldıktan sonra mutlak surette oranın hâkimi mi olacaktırlar? Eğer bu son şekil meydana gelirse bu toplantılar huzur içinde yapılamıyacak demektir. Çünkü daimî surette zabitanın emri altında bulunacaktır.

Bütün bu noktaların teemmül edilmesi için maddenin yeniden komisyona gönderilmesini teklif ediyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Adalet Bakanı.

ADALET BAKANI TÜZEMEN EKREM — Muhterem arkadaşlar; mâruzatım kısa olacaktır. Sözlerime başlarken şahsî kanaatim olarak şunu arz etmek isterim : Arkadaşlarım, madde hakkında etraflıca konuştular. Tatbikatta mühim olan noktalara temas ettiler. Tahmin ediyorum, sayın komisyon üyeleri maddeyi geri alıp ıslah edeceklerdir. Bendeniz bir noktaya temas etmek istiyorum. Bahri Savcı arkadaşımız sözleri arasında temas edeceğim noktalara iliştiler.

Bu kanun tatbik edilirken hâkimlerimiz müşkül duruma düşmesinler. Kapalı yer toplantıları nasıl olacaktır? Bu, vâzih olarak izah edilsin. Hepimiz arzu eder ki, seçim propagandaları gerektiği derecede geniş mikyasta ve rahat yapılsın.

Şu salonda bin kişi oturuyor, herbirimizi dinliyebiliyoruz. Ama bir hoparlör takmak suretiyle yüz bin kişiye dinletebiliriz. Onun için komisyon âzaları arkadaşlarımız bu maddeyi alsınlar, ıslah etsinler. Şayet arzu ediliyorsa bina dışındakiler de işitsin, o takdirde dışarıya bir hoparlör konabilir. Dışardan geçenler de yahut binanın etrafı müsait ise orada bulunanlar da dinlesinler. Eğer arzu edilmiyorsa bunun da

zabita ve mahkeme müşkül duruma düşmesin. seçim kurulları müşkül duruma düşmesin. Bütün bunları iki kelime ile sarahaten ifade edelim. Ricam ve istirhamım budur. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Altınsoy Mehmet.

ALTINSOY MEHMET — Muhterem arkadaşlar, siyasî partileri, kendi propagandalarını yapabilmeleri için, açık ve kapalı toplantılardan tabiatıyla istifade edecektir. Açık yer toplantıları bâzı kayıtlara tâbidir, yer bulunması ve saire gibi. Bunun için en çok partilerin istifade edeceği toplantılar kapalı yerdeki yapılacak toplantılardır. Bunları da böyle bir takım tahdidî kayıtlara tâbi tutarsak siyasî partiler kendi görüşlerini vatandaşa duyurmamak gibi bir duruma düşmüş olurlar. Ben de kapalı yer mevzuunda Mehmet Hazer arkadaşım gibi düşünmekteyim. Bu gibi yerler sadece tahdid edilmiş bir yer olarak anlaşılmalıdır. Hattâ bina olmıyan bir yer dahi kapalı yer olarak kabul edilebilir. Komisyon maddeyi geri alıp ona bir vuzuh verirse çok iyi olur.

Zabıtaya haber vermek, üç kişilik heyet teşkil etmek, evvelden toplantı tertibedeceğini zabıtaya haber vermek hususlarını parti teşkilâtlarının bulunduğu yerlerde yani il ve ilçelerde tatbik etmek mümkündür, ama bugün siyasî partilerin ocak bucak teşkilâtlarının lâğvedildiği düşünülürse, yeniden de kurulmayacağı nazara alınırsa bir köyde bir parti temsil edilemeyecek demektir. Bu durumda toplantının yapılacağını zabıtaya haber vermek gibi bir vazife ile tavzif edeceği adam da yok demektir. Kapalı yer toplantısı yapılması, vesile edilmesi imkânı yoktur. Zabıtaya evvelce bildirilmesi keyfiyetinin kaldırılmasını rica ediyorum.

Feyzioğlu arkadaşımız izah ettiler. Başibos vanılmasını bana izafe ettiler. Başibos ya-

toplantısı için haber verecek partilerin organları da vardı. Şimdi evvelce haber verecek bir makam yoktur. Bu hususu da komisyonun nazarı dikkate almasını, maddenin yeniden tesbit edilmesini rica ediyorum.

BAŞKAN — Soysal Emin.

SOYSAL EMİN — Muhterem arkadaşlar, kapalı yer, etrafı çevrilmiş yer değildir. Kapalı yer, üstü örtülü yer mânasındır. Ötekisi, yani açık hava toplantısı olan yerler ki, etrafı çevrili olabilir. Kapalı yer üstü örtülü yer mânasındır. Onun içindir ki, pencere ve kapı bahsini açtık. Pencere ve kapıların açık veya kapalı bulundurulmasının Heyete aidolmasında bir zaruret vardır.

İçerde hoparlörle konuşma meselesi. Küçük bir oda, köyde ekseriyet odalar küçük, beş on kişi ancak alır almaz. Bâzi yerlerde 5 - 6 kişilik bir kapalı yer bulunabilir. Ekseriyetle muhalefet partileri yer bulamaz, daraçık bir yerde toplantı yapar. Şimdi köylü dinlemek istiyor, ne olacak? Heyet bu kapalı yerin penceresini açık bırakır, dışarıya hoparlörle verir ve dinletir. Biri parti köylüyü kendi programı zaviyesinden tenvir etmek üzere bütün köylünün buna katılmasına yer vermek şarttır. Ama bunların hepsine kapalı yer bulmak tâbii ki zordur. Bu ancak 5 - 10 - 20 niha yet 50 yerde bulunabilir. Bu yerlerde pencere ve kapıların açık veya kapalı bulundurulması yetkisinin heyete verilmesinde zaruret vardır. 1954 seçimlerinde bir köyde bir kapalı yer toplantısı yapılırken, tabii muhalefette olduğumuz için, köyün muhtar, jandarması ve iktidar partisinin adamları geldiler, kapıları kapatacağımız dediler. Halbuki 10 kişi vardı. Zabıtlar tuttular, mahkemeye kadar sevk ettiler. Teerübelerle edindiğimiz kanaate göre kapalı yer toplantılarında pencere ve kapıların açık bulunup bulunmadığı yetkisinin heyete aidolduğunun belirtilmesi icabetmektedir. Bu toplantılarda hoparlör kullanıldığı

ratmıştır. Buradaki konuşmalarınız buna ışık tutacaktır. Komisyon maddeyi geri alacak olursa daha geniş, açık, sarîh mâna vermesini rica edeceğim. Tatbikatta, arz ettim, başhea huzursuzluk bu noktadan gelmektedir.

Ayrıca maddenin üçüncü paragrafı toplantıyı yapan siyasî teşekküllerin üç kişilik bir heyet kuracaklarını âmiridir. Bu heyet üyeleri yukarıki fıkralara aykırı bir durum başgösterdiğinde bunları önlemeye çalışmaktan ve önliyemezlerse zabıtayı çağırılmaktan sorumludurlar ve kamu düzenine ve edep törelerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz ve hareketleri önlemeye mecburdur, bu gibi mesuliyetleri vardır. Şayet bu hareketleri önliyemezse yukarıda arz ettiğim gibi zabıtayı da çağırılmaktan sorumludur.

Bir heyet ki, başkanının konuşmasından dolayı adli takibata mâruz kalacağı endişesini taşımaktadır. O halde gelişi - güzel konuşmalarda edep törelerine aykırı diye müdahale etmek mümkündür. Her mntakanın edep töreleri, ahlâk prensipleri muayyen, klişe halinde teşekkül etmiş değildir. Çok elâstikiyet taşıyan bir terkiptir. Onun için bu terkinin metinden kaldırılmasını istirham ediyorum. Komisyon teklifimi kabul etmiyorsa, bu hususta bir taktir takdim etmek istiyorum.

ULUŞ İSMAIL — Muhterem arkadaşlar, Gökçen ve Rauf Bey arkadaşlarımızın bir teklifi olmuştur, yazılı olarak da komisyonda teklif ettiklerini zannediyorum. Bu kapalı yerlerden maksat nedir? Sinema şu bu olur. Bundan sonra subaylar da seçim hakkına, veyahut da biraz olsun aktif politikaya karıştıktan sonra partileri zorlama yoluna gideceklerdir ve gittiklerini de gördük. Bu meyanda mâbetler kapalı yer sınırından çıkarıldı. Kışlalar ve askerî binalar oku ve üniversiteler hattâ hastaneler gibi binaların burada sarahaten kapalı yer mevzuundan çıkarıldığının belirtilmesi icabettir. Zira mesele falan fakültesinin filân salonunda düğün yapılabiliyor. O halde neden toplantı yapılamaz diye bir düşünceye yol açabiliriz. Bu takdirde giderler o salonda partilerinin toplantılarını yaparlar. Buna okul müdürü, kışlada olduğu takdirde kumandan mâni olmaya kalkarsa bu defa seçimin akabinde kazalarda kaymakamların başlarına geldiği gibi, yerlerinden oynatılması endişesi hâsıl olacaktır. Bu sebeple şimdiden bu

cihetin gayet açık olarak burada zikredilmesinde fayda vardır. Verdiğim önergede bunu rica etmekteyim, kabulünü rica ederim.

Acaba bir yer açık mıdır, kapalı mıdır? Bunun için üzerinin kapalı olması şart mıdır? Meselâ muayyen bir kısmına kadar kapalı olur da ortası açık olur. Anadolu'da bilhassa Güney - Doğuda böyle yerler vardır. Avlularının ortası açıktır. Bunlara da açık yer denilir ve bunlar da heyetin düşüncesine bırakılmak isteniyor. Hayır arkadaşlar. Bâzi yerde kapalı, bâzi yerde açık der, tesir altında kalır. Onun için maddenin açık olması lâzımdır. Karar heyetinizindir.

BAŞKAN — Avni Yurdabayrak.

YURDABAYRAK AVNİ — Muhterem arkadaşlarım, 1955 ve ondan sonraki senelerdeki tatbikatlardan haklı olarak hepinizin nassasiyeti yerindedir. Benim anladığıma göre bu madde vazıhtır. Bu maddenin tatbikatı uzun seneler olmuştur. Tatbikatını gören bir insan olarak arz edeyim, ki, ihtilâf; 5545 sayılı Kanunun tatbikatı, İctimaatı Umumiye Kanunundan sonra çıkan, 1955 de çıkan Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun hükümlerinin aksaklıklarından dolayı tereddütler yaratmıştır; kapalı yer mevzuunda.

Kapalı yer nedir? Geçmiş on senenin tatbikatında, bilhassa 1955 te ilçe seçim kurullarınca, mahalli il seçim kurullarınca, takarrür etmiş içtihad kararları mevcuttur. Şimdi bir mesele tereddüde sevk ediyor. Bu kanon yalnız seçim müddetince tatbik edilecek bir kanundur. 5545 sayılı Kanunun bu maddesinin tatbikatı ancak 45 gün idi. Komisyon sözcüsünün ifadesine göre anlıyoruz ki, yeni kanunda bu müddet 60 gün oluyor. Bunun haricindeki toplantılarda, parti mülâhazasıyla yapılan toplantılardan İctimaatı umumiye Kanunu hükümleri tatbik edilir. Onun için geçen iktidar 1955 ten sonra rahatsız ettiği için, o ilga edilmiş ve yerine Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu ısdar edilerek tatbikata konulmuştur.

İşte o zaman kapalı yerlerin pencereleri kapıları kapatılmış, hoparlör konmaz diye müdahale edilmiş ve bu şekilde tatbikat yapılagelmiştir.

Burada pencereler açık mı, kapalı mı olur, hoparlör konur mu konmaz mı gibi tereddütler izhar ediliyor. Hulâsa olarak arz edeyim ki,

bu kanun 60 gün tatbik edilecektir. Ondan sonra geçmiş kötü itiyatlar artık tatbik edilmiyecektir. Kanun vazıhtır. Maddeyi dikkatle okuyalım, gayet güzel hazırlanmış, birinci fıkrayı okumaya lüzum yok, ikinci fıkra (Toplantıyı yapmak isteyenler 3 kişilik bir heyet kurarlar) şeklindedir ve bu hüküm evvelce de vardı Okumaya devam ediyorum. (Bu heyet toplantıdan önce en yakın zabıta âmir ve memurlarına haber verir.) Muhtarlara da haber vermişiz. Okumaya devam ediyorum: (Bu heyetin görevleri toplantının düzenini sağlamak, kanunlara karşı hareketleri önlemek, kamu düzenine ve edep törenlerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz, nutuk ve hareketlere engel olmaya çalışmaktır.) Gayet güzel, ama meselâ, (A) partisi veya başka bir partinin bir adayı yahut müstakil bir aday vardır. Bunlar karakola gider oradakileri elde ederlerse, muhtarla bekçi bir araya gelirse bu işe mâni olmaya çalışırlar. Böyle bir hususa imkân vermeyecek şekilde kanun vazıhtır. Yeniden başka başka maddeler ilâve etmeye kalkarsak kanunun ahengi bozulur. Bu itibarla maddenin olduğu gibi kabulü fena neticeler vermeyeceğinden, aynen kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Sait Erдің.

ERDİNÇ SAİT — Muhterem arkadaşlar, ben Emin Soysal arkadaşımızın noktai nazarına iştirak etmiyorum. Mühim olan cihet şudur: Kapalı yer kanunda tarif edilmemiştir. Komisyon bunu burada ifade ederek maddeye bir sarahat verebilir. Kapalı yer derken üstü kapalı yer anlaşılabilceği gibi, tatbikatta dört tarafı çevrili fakat üstü açık yerler de vardır. Biz buraları da kapalı yer mânasından anlıyoruz ve bunu böyle telâkki etmek mecburiyetindeyiz. Bu suretle hem rahat bir propaganda yapılır, hem de dinlemek isteyenler faydalanırlar. Şimdi açık yer kabul edersek durum değişir.

Nerelerde propaganda yapılacaktır? Bunu ilçe seçim kurulları tesbit edecektir. Tesbit edilen yerlerde partiler (A), (B), (D) partileri propaganda yapmak imkânına maliktir. Ama dört duvarla çevrili bir yeri kapalı kabul ettiğimizde, bundan partiler istifade edemez. Burası siyasî bir partinin yeri olabilir, heyet teşekkül eder ve orada propagandasını yapar. Açık yer olarak kabul edilemez burası. Burası garaj olabilir, avlu olabilir ve her parti buradan isti-

fade edemez. Bu takdirde burası açık yer olarak da kabul edilemez. İlçe seçim kurulunca da orası (A), (B) partilerine tahsis edilemez. Burası mecburi olarak kapalı bir yerdir. Bu bakımdan buralarda, bu yerlerde propaganda yapmak imkânı olmayacaktır. Bu taraftarlarını, sıcağın mıntakalarda, sinema binasında veya dana küçük bir odaya sokmak olacaktır.

Diyarbakır, Gaziantep gibi bölgelerdeki seçmen vatandaşın istekleri de yerine gelmiş olur ve böylece de demokratik bir müesseseye sahibolmuş oluruz.

OKYAY ABDÜLKADİR — 50 nci maddede, nerelerde toplantı yapılmıyacağı hususu tasrih edilmiştir, (Genel yollar üzerinde, mâbetlerde, kâmu hizmeti görülen bina ve tesisleri de...) Orduya aidolan binalar da vardır ve bunlar burada zikredilmemiştir. Bu binalar kâmu hizmeti görmezler. Onun için bu binaların da propoganda yapılması yasak olan yerler arasına ithali ve yarın her hangi bir müraعات karşısında komutanların, müşkül durumda bırakılmaması hususunun nazarı dikkate alınmasını rica ederim. Mâruzatım bundan ibarettir.

ZAİMOĞLU GALİP KENAN — Efendim, toplantıdan daha evvel haber vermek mecburiyetini ben şöyle anlıyorum : Filhal madde de sarıhtır, bir partinin mensupları köye gidiyor, kapalı toplantı yapmak istiyor, halk hazır, halk kahvede veya köy odasında toplanmıştır. Hemen oracıkta aralarından 3 kişi seçiyor. Maddede belirtilen şekilde köy muhtarına haber veriyor. Daha evvelden günlerce saatlerce evvel haber vermek diye bir mecburiyet yoktur. 1954 senesine kadar bu şekilde tatbik edilegelmiştir ve hiçbir zorluk hâsıl olmamıştır. Ama Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu kabul edildikten sonra zorluk hâsıl olmuştur. Şimdi bu kanunun her şeyi alt üst eden tatbikatını ve kendisini kaldırdıktan sonra böyle bir endişeye artık mahal kalmamıştır. Serbestçe bu maddenin hükümleri dairesinde kapalı yer toplantısı yapmak imkânı hâsıl olmuştur. Daha evvelden haber vermek gibi bir mecburiyet de konmamıştır.

İkinci mesele; pencere ve kapıların kapanması meselesi. 1954 yılına kadar bu hususta da bir zorluk doğmamıştır. Kapılar açılmış ve konuşmalar rahatça yapılmıştır. Şimdi içeride-

ki konuşmaların hoparlörle dışarıya verilmesi meselesinde, 57 nci madde hükümlerine bağlı kalmak şartıyla, gün batıncaya kadar her şekilde propaganda yapılabilir ve kapalı salon toplantısı da dışarıya verilebilir. Madde sarıhtir. Aynen kabulünde mahzur yoktur.

BAŞKAN — Adalet Bakanı.

ADALET BAKANİ TÜZEMEN EKREM — Tekrar söz aldığım için özür dilerim. Benden evvel konuşan arkadaşımızın konuşmaları karşısında kürsüye gelmek zaruretini hissettim ve komisyon üyeleri arkadaşlarımıza faydalı olurum diye söz aldım.

Kanunun ikinci kısmı; seçim propagandası başlığını taşıyor, başlıktan sonra, serbestlik 49 ncu maddede, 50 nci madde açık yerlerde propaganda, 51 nci madde, kapalı yerlerde propaganda, 52 nci madde radyolarla propaganda, ondan sonra müracaat ve ondan sonra yayın zamanının tesbiti, daha sonra radyo ile propaganda, 56 nci madde ise radyo konuşmaları ile işlenen suçlar 57 nci madde hoparlör ile propagandaları tesbit etmektedir. Hoparlör ile yapılacak propagandalar 57 nci maddede tasrih edilmiştir.

57 nci madde, 50 nci maddeye atıf yapıyor, 51 nci maddeden bahis yok. Benim mâruzatım; geçmiş tatbikatı nazara alarak mahkemeleri, zabıta âmir ve memurlarının müşkül duruma düşmemeleri konusunda olacaktır. Bir yerde, kapalı bir yerde toplantı yapılacak ise oranın penceresine hoparlör koymak suretiyle dışarıdaki vatandaşların içerideki konuşulanları duymaları arzu edilecektir. O zaman belki zabıta memuru gelecek; pencereyi açık bırakırsınız ama hoparlör koyamazsınız diyecek ve hoparlör korsunuz koyamazsınız diye lüzumsuz bir münakaşaya sebep olacaktır. Aşağıdaki madde, 51 nci maddedeki hoparlörle propaganda işini hallediyor diyemeyiz. Yani 57 nci madde vardır diye, 51 nci madde ile kapalı yer toplantılarında propaganda konuşması yapıldığı takdirde ilgililer isterlerse içerideki konuşmaları dışarıya duyurmak için hoparlör koyabilir diye bir hüküm koyalım. Eğer arzu edilmiyorsa buna bir diyeceğim yok. Daha evvel de arz ettiğim gibi propaganda konuşmalarının mümkün olduğu kadar geniş bir vatandaş kütlesinin duyması, işitmesi hepimizin içten gelen arzudur. Binaenaleyh 57 nci maddedeki hüküm, onun 51 nci maddede tekrar edilmesine mâni de-

ğildir, bilâkis zarurî kılmaktadır. Benim komisyon arkadaşlarımdan ricam şu maddenin bir yerine nasıl pencere, kapı açmak caizdir diye hüküm konulsun. Bunu isteyen arkadaşlar vardır. Bence buna lüzum yoktur. Sıcak bir günde kapıları ve pencereleri açmamak, bunları kapatacağımız demek cinayetten başka bir şey değildir. Öbür taraftan hoparlör için hüküm konulmasından bahsedildi ve bu arada 57 nci maddeye temas edildi. Halbuki 57 nci maddeyi okursanız bunun 51 nci madde ile doğrudan doğruya bir alâkası olmadığını görürsünüz. 57 nci maddedeki husus bambaşka bir propaganda şeklidir. Kapalı yer toplantısı yaparken gideceksiniz hoparlör koymak istiyeceksiniz. Bunun üzerine müsaade almadınız, hoparlörü koyamazsınız diyecekler; polis çağrılacak, mahkemeye gideceksiniz. Hoparlör konulsun mu konulmasın mı? Kanun bu hususta sarıhtir değildir. Bir hayli münakaşalara, lüzumsuz yere hâkimlerin töhmet altında bulunmasına sebep olacaktır. Kanuna sarıhat verilerek bu mesele şimdiden halledilebilir. Böylece adaletin ve zabitanın halk nazarındaki prestijlerini de korumuş oluruz. İstirhamım budur.

BAŞKAN — Söz komisyonundur efendim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Muhterem arkadaşlar, hakikaten 51 nci maddenin müzakeresinde Yüksek Heyetinizin göstermiş bulunduğu yüksek alâka ve hassasiyet yerinde bir hassasiyettir.

Geçmiş senelerin tatbikatından elde edilen neticeler propaganda mevzuunda sevgi ve inanca dayananlar; zora dayanan zihniyet ile karşılaşmıştır. Sevgi fitne ile karşılaşmıştır, mukavemet ve baskıyla karşılaşmıştır. Bu hal; 51 nci madde üzerinde münakaşaları zarurî kılmıştır ve daha da kılacaktır.

Şunu arz etmek isterim ki; Temel Kanunun 51 nci maddesinde, derpiş buyurulan her hususun maddenin içinde metin halinde kalıplaşması ile kötü niyetlilerin çıkaracağı kanun ile bunu önleyecek mahiyet alacaktır. (Mümkün değil, sesleri). Müsaade buyurursanız, madde hakkındaki maksadımızı veya serdedilen fikirlerin âdemi kabulü hakkını değil komisyonun düşüncesini arz ediyorum. Siz söylediniz biz dinledik, lütfedin de biz söyliyelim, siz de dinleyin.

Mesele, seçimlerde propagandanın hangi anlayış içinde yapılması lâzım geldiğidir. Mevzuu bu bakımdan ele almak icabeder.

Zâbitaya hiç haber vermeden köylerde propaganda yapılabilir mi? Veya muhtara haber vermeden kapalı yer toplantısı yapılabilir mi? 1950 den itibaren tatbik görmüş olan maddenin bu kısmında haber vermenin iki türlü sebebi vardır. Kapalı yer toplantılarında ve alelûmum siyasi toplantılarda söylenen sözler esnasında sehven ağızdan kaçan bir cümlenin mutlâka bir suç olarak kabul edilmemesi lâzımdır. Herkes kütle huzurunda konuşmaya alışık oluyabilir. Fikri teselsülünü ifade ederken 1 000 kelimeyi düzgün konuşur, fakat bir kelime ile suç hududunu zorlamış ve hattâ girmiş olabilir. Onun için her şeyden evvel konuşmaların bu yönden kendilerini suç hududu içine sürüklemelerine mâni olucu iktidarlara rağmen bu iş devam ederse o zaman zâbitaya haber verip buna mâni olma yetkisini Hükümete tanımıştır.

Yoksa zâbita istediği şekilde müdahale, men etme hakkına malik değildir.

5545 sayılı Kanunun 132 nei maddesinde kapalı yer toplantılarında kanun hükümlerine riayet edilmediği takdirde toplantıların men edilmesi hakkında zâbitaya yetki verilmiştir. Görevli zâbita, o günkü iktidarın her hangi bir düşüncesi ile kanun dairesinde cereyan eden bir toplantıya mâni olmak iktidarına malik idi. Eğer toplantının terekküp tarzı, iera yeri şu veya bu kanuna aykırı ise toplantıyı takibederek kanuna aykırı hareket edenleri kendi mesuliyetleri ile başbaşa bırakmış, kanunu ihlâl edenlerin kendilerinin bunu idrâk etmesini temin için, zâbitanın toplantıyı dağıtma, menetme yetkisini tazammun eden hükmü çıkarmış bulunuyoruz.

Hoparlörlerle neşredilme veya propaganda yapma hususuna gelince : 50 nei maddede pazarları, yolları tıkamamak, kimseyi tâciz etmemek gibi birtakım hudutlar vardır ki, 50 nei maddeye atıf bunun içindir. Yoksa 51 nei maddeye atıf yoktur, diye hoparlörlerle propaganda yapılamaz, hükmüne varılamaz. Alt taraftaki hükümler bu tanzim edilmiş ve şöyle denmiştir.

«İlçe seçim kurulları re'sen veya siyasi partilerin istekleri üzerine, mahallin özelliklerini göz önünde tutarak, hoparlörle yayının yerini, zamanını, süresini ve diğer şartlarını tesbite yetkilidir.»

Bu munhasıran kapalı yer toplantısına bakılmaksızın fertler tarafından bir merkezden hoparlörle, radyo ile yapılan propagandanın tanzimine

dairdir. Hattâ komisyonunuz bu maddeyi tedvin ederken seyyar hoparlörü dahi düşünmüştür. Propagandanın vasıtalarda dolaşarak yapılması mümkündür. Bilfarz vasıtasına hoparlörü koyar, diğer bir tarafta propaganda yapana mâni olacak şekilde oraya getirir, bu toplantıya mâni olacak tarzda bir neşriyata başlarsa. Bunun için de 57 nei maddenin 1 nei fıkrası düzenlenmiştir. Men edildiğine dair bir kayıt yoktur. Yüksek Heyetiniz arzu buyurursa biz de bu kaydı konmasında fayda mütalâa etmekteyiz. Mâruzatım şudur ki, seçimin bel kemiğini teşkil eyliyen ve açık hava toplantılarından daha ziyade kapalı yer toplantılarında fikir anlaşmalarının, siyasi görüşlerin açıklanması müsrkün olduğu anlaşılıyor. Seçimin bel kemiğini teşkil eyliyen kapalı yer toplantılarına taallük eden tenkidler ve fikirler bu maddenin yeniden tetkiki hususunda bize ışık tutacaktır. Bu suretle maddeyi geri alıp, tekrar tanzim ederek huzurunuzda getireceğiz. (Alkışlar)

BAŞKAN — Komisyonunuzdan bir soru var. Buyurun efendim.

BATUR SUPHİ — Reis Beyefendi, komisyon maddeyi geri alıp yeniden tetkik etmek suretiyle getirecektir.

Yalnız; 50 nei maddede komisyon açık yeri katı olarak tarif ediyor. 51 nei maddede kapalı yeri tarif etmiyor. Kapalı yerden maksat nedir, umuma açık yer midir? Komisyon niçin bunu tariften kaçınmıştır? 50 nei madde tarifinden başka bir şekilde tarif etmemiştir. Ben bunu komisyonunuzdan rica ediyorum.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Memleketimizin hususiyeti itibarıyla «kapalı yerin» tarifinde hakikaten mahzur vardır. Bâzi yerlerde kapalı yer, telâkki edilen bir yer, başka yerde açık yer olarak telâkki edilir. Bâzi yerlerde açık yer telâkki edilen bir yer ise, başka yerde kapalı yer olarak telâkki edilebilir. Tereddüdü mucibolabilecek bir tarifin yapılmasından ziyade, mahalli anlayışlara yer vermek için bu tarifi yapmadık. Böyle bir tarifi yaparsak, şimdiki müphemiyetten çok zararlı olabilecek tereddüdlere yol açabileceği mülâhazası ile bu tarifi yapmadık. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Buyurun Suphi Batur.

BATUR SUPHİ — Muhterem arkadaşlar, müşkülât, «kapalı yerin» etreflice tarif edilmesinden doğuyor. Vazın kanun seçimlerde,

partilere ve eşhassa bir propaganda hakkı tanıyor. Diyor ki, «bu propagandayı şu şartlar altında şurada, şurada ve şurada, yapabilir» diyor. Açık yerleri katı olarak tarif etmiş. Demek ki, komisyon bir takım tahdidî vaziyetler zikrediyor. Fakat kapalı yeri tahditten kaçıyor, tariften kaçıyor. Bittabi tariften kaçtığımız müddetçe de politikacılar, partiler bundan şu veya bu suretle istifadeye kalkışıyorlar. Bu bir hakikattir. Esas olarak iki yerde propaganda yapılıyor. Miting dediğimiz toplantılar ki yunanı kadimdenberi devam eden, pazarlarda yapılıyor. Bir de kapalı yerde yapılıyor. Radyo var, ilâni var, bunlar ayrı. İki yer esas, açık yer, kapalı yer. Biz mitinge gidiyoruz, partimizde kuvvetli hatip yoktur. Bunun içinde halk oraya gelmiyor. O zaman bir kapalı yer bulmaya çalışıyor bir kahvehane, bir mezeci dükkân tutuyoruz. Bundan maksat oradan geçen 3-5 kişiyi dinlemeğe icbar edelim. Bunu arkadaşlar. Bunu samimi olarak söylemek lâzımgelir. Eğer burada bir tahdit koyacaksak, kanulması zaruridir. 50 nci maddede de koyuyoruz. Binaenaleyh, kapalı yeri iyice tarif etmemiz lâzımgelir. Bu unuma açık yer midir, hoparlör verecek miyiz, vermeyecek miyiz? Eğer tarif etmezsek, sonra bu sui-istimale uğrar. Toplantı salonunda birkaç kişi olur, hoparlör dışarı konur, gelen halk dinler faraza İstiklâl Caddesi veya Kızılay Meydanı gibi bir kalabalık yerde halk toplanır, üç beş dakika dinler ve gider.

Behemehal komisyondan rica ediyorum; bir yanlış anlayışa ve sui-istimale meydan vermemek için kapalı yeri tarif etmek lâzımgeldiği zaruretine inanıyorum. Ricam bundan ibarettir.

BAŞKAN — Komisyon, verilmiş önermeleri nazara almak üzere maddeyi geri istemiştir. Maddeyi, taktirlele birlikte, yeniden tanzim etmek üzere komisyona tevdi ediyoruz.

52 nci maddenin görüşülmesine geçiyoruz efendim.

Radyolarla propaganda

MADDE 52. — Seçimlere katılan siyasî partiler oy verme gününden önceki on beşinci günden itibaren dördüncü gün saat yirmi bire kadar radyolarla propaganda yapabilirler.

BAŞKAN — Sait Erdinç.

ERDİNÇ SAİT — 52 nci madde Radyo ile propaganda hususunda bir prensip vaz'ediyor. 55

nci maddenin de başlığı şöyledir: Radyo ile propaganda. 53 ve 54 nci maddelerde bu hususu ni-zamlıyor. Kanun tekniği bakımından maddeleri tetkik ettim, şu kanaate vardım: 52 nci maddenin sonuna bir fıkra şeklinde 55 nci maddeyi almak lâzım. Yani 52 nci madde ile 55 nci maddeyi bir madde olarak ele almak lâzım.

Şimdi maddeleri okuyunca durum daha iyi anlaşılacak. Bu suretle fazla vaktinizi de almamış olacağım. 52 nci madde şöyle diyor: İkinci fıkra : Radyolarda propaganda, her siyasî parti için günde 10 dakikayı aşamaz. Bu konuşmalar, Türkiye'deki bütün radyo postaları ile aynı zamanda yayımlanır. Bu konuşmaların her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı, Türkiye radyoları tarafından halka önceden, haber yayınları sırasında, duyurulur.

Bunun bir madde halinde tedvin edilmesi için bir taktir veriyorum. 52 nci maddenin sonuna 55 nci maddeyi bir fıkra halinde koyayım ve hükmü kalmıyan 55 nci maddeyi de metinden çıkaralım. 52, 53, 54 ve 55 nci maddeleri tetkik buyurursanız noktai nazarımın itibar kazanacağını ümid ederim.

BAŞKAN — Osman Alışiroğlu.

ALİŞİROĞLU OSMAN — Aynı şeyi söyleyecektim, vazgeçtim.

BAŞKAN — Necmi Akçasu.

AKÇASU NECMİ — Muhterem arkadaşlarım, üzerinde konuştuğumuz 52 nci madde radyo ile propagandayı sadece bir tek şartla tahdidetmiş bulunmaktadır. Seçimlere katılan siyasî partiler. Türkiye'de her seçime katılan parti, diğer partiler gibi radyoda propaganda yapmak hakkına sahibolacaktır. 5545 sayılı Kanunun buna taallük eden 45 nci maddesi, seçimlere katılmamanın dışında radyo ile propaganda için siyasî partiler hakkında takyitler vazetmiş ve istifade bakımından bir kademelemeyi kabul etmiştir. 5 ilde aday göstermiş olmak şartıyla radyoda günde 10 dakika kadar bir propaganda yapmak, keza 20 ilde aday göstermişse günde iki defa radyoda propaganda yapmak hakkını tanımakta idi.

Komisyonun hazırlamış olduğu bu tasarıda, 5545 sayılı Kanunda lüzum görülen ve bir şikâ-yete mevzu olmiyan bu iki tahdidin niçin kaldırıldığı yolunda her hangi bir izahat mevcut değildir. Her şeyden evvel komisyon tarafın-

dan bu noktanın açıklanması ve Heyeti Umumiye'ye izah edilmesini istirham ediyorum.

Bunun dışında bir ihtimal daha ortaya çıkmaktadır. Seçimlerde, seçime katılan siyasi partilerin seçim beyannamesi neşretmesi umumiyetle bir angarya olarak kabul edilmektedir. Bu gibi seçim propagandaları daha ziyade bir takım kavgalara münceer olmaktadır. Benim teklifim, eğer komisyon gerekli izahatı verirse, gayet tabii memnun olacağım, sadece 5545 sayılı Kanunun 45 nci maddesindeki tahditlerle yetinilmeyip, bunların dışında Radyo ile propaganda yapabilmek için Seçim Beyannamesi neşretmek tahdidinin de konulmasıdır. Bu hususta komisyon gerekli izahatı lütfederse memnun oluruz. Bunu kendilerinden rica ediyor ve izahatlarını bekliyoruz.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — 52 nci madde, esas hükmü vaz'eden maddedir. Diğer maddeler ise sırası ile yapılacak muamelelere mütaallik hükümleri vaz'eden maddelerdir. Getirdiğimiz metnin bir kolaylık sağlayacağına kaaniiz. Fakat 52 nci madde ile 55 nci maddenin bir madde olarak birleştirilmesi hakkındaki teklif Yüksek Heyetinizce kabul edilirse, komisyon olarak buna iltihak ederiz.

Şimdi Necmi Bey arkadaşımızın beyan ettiği seçime katılma meselesi. Eski kanunda tahditler var. Bu kanunda da tahdidî olarak seçime katılmanın şartı ifade edilmiş bulunuyor.

15 ilde teşkilât kurmuş olma keyfiyeti. Bundan başka seçime katılmış olmanın şartlarını daha teferruatlı olarak gösterme keyfiyeti diğer seçim kanunlarında yer alacak hususlardır.

FEYZİOĞLU TURHAN (Yerinden) — Efendim, seçime katılmış olmakla arkadaşımızın söylediği husus hakkında fark vardır. 15 ilde teşkilât kuran seçime katılır. Arkadaşımız diyor ki, seçime girme hakkını iktisabetmiş bir parti bir ilde seçime giriyor. Bu parti 67 ilde seçime giren parti ile aynı hakka sahiboluyor. 5 ilde seçime giriyor, aynı hakka sahiptir. 15 ilde az ilde teşkilât kuran partinin seçime katılması yasak mıdır?

ÖDÜL ATIF — Mütaakıp maddelerde cevabını arz ederim efendim.

ERGÖNENÇ ALAETTİN — Efendim benim sualim şudur. Radyolarla propaganda meselesi

mevzuubahsedilirken, bir de şehir ve kasabalarda belediyelerin hoparlörü vardır. Bu hoparlörlerden hiç bahsedilmemiştir. Bu hoparlörler ücret mukabili bâzı şahısların ilânını yaptığına göre, seçim zamanında bunlardan partiler de istifade edecekler midir? Radyolarla verilen yayınların burada neşredilmesi, yayınlanması hususu da vardır.

Meselâ bir partinin elinde bulunan bir belediye hoparlörünü, istediği gibi, kendi partisi lehinde kullanacak mıdır? Bâzı yerlerde, meselâ Ankara'da belediye hoparlörü Ankara Radyosunun neşriyatını nakletmektedir. Bunlar görülüyor. Acaba kendi partisinin konuştuğu müddetçe o belediye hoparlörü memlekete bunu neşrederse, öbür taraftaki partinin konuşmasını neşretmezse ne olur? Buna dair bir kayıt koymak mümkün değil midir?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Arzı cevap edeyim, efendim. 57 nci madde hoparlörle yapılacak propaganda şekillerini tâyin etmiştir. Bu hoparlörle yapılacak propaganda için de bir hususî müesseseye ait seyyar bir hoparlörün veya belediye hoparlörünün partilerden biri veya bağımsız adaylar tarafından 57 nci maddede hükümler çerçevesi içinde kullanılması mümkündür.

İkinci kısma gelince : Radyoların propaganda neşriyatını takyidedici; mukabil propaganda teşkil edecek neşriyatı takyidedici bir hüküm koymayı düşünmedik. Bu suretle karşı fikirler de neşredilebilecektir.

ERGÖNENÇ ALAETTİN — Belediye bir anme müessesesi olduğuna göre, belediye tesislerinden her partinin eşidolarak istifade etmesi lâzımdır. Ama belediyeyi elinde bulunduran parti, kendi temsileisinin propaganda konuşmasını belediye hoparlörü ile neşir ve ilân ettiği halde, diğer partininkini ilân etmez.

Belediye hoparlörü ile ücret mukabilinde ilân yapılabildiğine göre, bütün partilerin müsavi olarak ve parasını vermek şartıyla belediye hoparlörlerinden istifade edebilmesini temin edecek bir hüküm vaz'etmek hususunda ne düşünüyorsunuz? Bir parti çıkar ki, belediye elindedir, başka partiler parasını verdiği halde ilân yapmaz. Bu haktan o partileri mahrum eder.

Benim arz etmek istediğim husus budur efendim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Şimdi resmî müessese ve belediye gibi teşekküllerin elindeki hoparlör ve diğer vasıtaları seçimlerde çeşitli yollarla kullanmak suretiyle seçimlerin ihlâl edilmemesine mâtufluk hükümler mütaakip maddelerde mevcuttur. Demek ki, belediyeler vasıtalarını mensub oldukları partiler lehine kullanmak suretiyle seçimleri ihlâl etmek imkânını bulamayacak ve bu yola sapsa ceza görecektir.

Muhterem arkadaşım bu şekilde belediye veya âmm müesseselerinin elindeki vasıtalarından partilerin, bağımsız adayların eşit şartlarla istifade edeceğine dair hüküm konmasını istemektedir. İstedigine verir, istedigine vermezse bundan adaletsizlik doğar. Biz bu gibi teşekküllerin elinde bulunan vasıtalarından partilerin ve adayların gereği şekilde istifade ve bu teşekküllerin bu vasıtaları tahsis ederken eşitliğe riayet etmesi hakkında kanuna bir esas koymuş değiliz. Tarafınızdan bir teklif yapılır ve Yüksek Heyetinizce tasvip görürse kanun içinde yer alır. Halen böyle bir hüküm mevcut değildir.

BAŞKAN — Cengiz Hızır.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlarım; 52 nci maddede «seçimlere katılan siyasî partiler» deniyor. Bendeniz, bir muhterem arkadaşımın; bunun mehası olan kanunda, kaç ilde seçime katılmış partilerin radyolarda propaganda kullanmaları hususu tadad edilmişken, burada yoktur sözünü açıklamak için huzurunuzda mâruzatta bulunmak üzere geldim. Bu belki bendenize düşmez, komisyonun vazifesidir. Ama hatırlatma kabilinden mâruzatta bulunuyorum.

Hepimize dağıtılan 37 sayılı Milletvekili Seçimi kanun tasarılarının 10 ncu maddesi ile geçici 2 nci maddesi bu işi halletmektedir. Geçici ikinci madde, bu kanunun 10 ncu maddesindeki, siyasî partilerin 15 il çevresinde il ve ilçe teşkilâtını kurmuş olmaları hakkındaki hükmü saklı kalmak şartıyla, ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve 6 ay evvelinden teşkilâtını kurmuş olmaları hususu vardır. Bu da yeni yapılacak olan seçimleri göstermektedir. Asıl madde adaylık matlâbı altında 10 ncu madde vardır ki, şimdi bu maddeyi okuyorum. Burada diyor ki, «seçilme yeterliğine sahip her vatandaş, milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

Siyasî partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. Şu kadar

ki; siyasî partilerin seçime katılabilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve o seçim çevresiyle birlikte en az 15 ilde, altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları ve bu 15 ilin her birinde o çevrenin çıkaracağı sayıda aday göstermeleri gerekir.»

Demek oluyor ki, 15 ilde seçime fiilen katılacak olan bir parti seçime katılan siyasî parti hüviyetini kazanmış olur.

Bunun cevabının bu olduğunu arz etmek için huzurunuzu işgal ettim muhterem arkadaşlarım.

BAŞKAN — Kâmil Başaran.

BAŞARAN KÂMİL — Muhterem arkadaşlar, görüşmekte olduğumuz, 52 nci madde üzerinde bâzi arkadaşlar birtakım hususlara temas ettiler. Bendeniz bu madde üzerinde, müddet bakımından konuşmak istiyorum. Maddeye göre, seçime katılan siyasî partiler, oy verme gününden önceki 15 günden itibaren 4 ncu gün saat 21 e kadar radyolarla propaganda yapabilirler tâbiri vardır ki, bu duruma göre madde siyasî partilere radyolarda propaganda yapma müddeti olarak 11 gün veya 12 gün bırakmış oluyor. Bendeniz bu müddeti müsaadenizle az buluyorum. Şöyle ki, bu az buluşumun sebeplerini vaktinizi süistimal etmeden izaha çalışacağım. Demokratik rejimin en mühim unsuru ve temeli, hepimizce malûm olduğu ve hile, siyasî partilerin mevcudolmasıdır. Siyasî partilerin mevcudolması ise bu siyasî partilerin birer düşünüş, program ve plâna sahibolması demektir. Seçmenlere bu düşünüş, program ve plânlarını siyasî partiler anlatabilmelidir ki, seçmenler nezdinde itimat kazanabilsin ve bundan sonra ancak seçimlerde rey temini imkânını bulabilsin. Yani şu demektir ki, siyasî partilerle vatandaş kütlesi karşılıklı anlama imkânını ve birbirine itimat imkânını bulabilsin. Bu itibarla, siyasî partilerin vatandaşla bu bakımdan anlaşmasını ve konuşmasını yapabilmesi için mühim bir zamana ihtiyacı vardır. Bilhassa bütün memleket çapında konuşmaları yapmaya vasıtasıyla, bir partinin liderinin yahut ileri gelen bir şahsının konuşmalarını aynı zamanda bütün Türkiye çapında vatandaşların dinlemesi mümkün olduğu zaman bu konuşma, diğer konuşmaların en mühimi olacaktır. Nitekim, Yüksek Heyetinizin ve burada bir önceki madde sebebiyle muhtelif fikirlerini izah eden arkadaşlarımızın gösterdikleri hassasiyet, partilerin fikirlerini bü-

yük vatandaş kütlelerine anlatabilmeleri noktasından hareket etmelerindedir. Konuşmaların serbest olması ve mümkün olduğu kadar çok yerde, çok kişi ile siyasî parti temsilcilerinin temas etmesi ve kendi partisinin görüşünü ve programını anlatabilmesi esastır. Bu imkânı bulma endişesi burada bir önceki maddede uzun konuşmalara sebebiyet vermiştir.

57 nci maddede bu konuşmaların müddeti tesbit edilmektedir. Ben her iki maddeyi tetkik ederek bir hesap yaptım, bir seçim devresinde bir partinin radyoda topyekûn konuşma müddeti aşağı yukarı 110 dakika tutuyor. Gün olarak bu müddet Sayın Komisyonun işaret ettiği gibi 12 gün olursa radyoda bir siyasî partinin konuşma müddeti günde 10 ar dakikadan topyekûn 120 dakikanın içine sıkışmış oluyor. Şimdi bir partinin vatandaşlara anlatabileceği ve vatandaşların bu partinin program, tüzük, plân ve görüşleri hakkında fikir sahibi olabilmesi için lâzım gelen karşılıklı konuşma bu kadar kısa bir zamana sıkıştırılırsa, bu partinin konuşma ve vatanşaya anlatmak istediği program, plân ve görüşünü anlatmak imkânından mahrum kalacağını kabul etmek bendenizce zaruri gibi görünüyor. Burada herkesin konuşma kabiliyeti başka başkadır. Bilhassa 57 nci madde ile bu maddenin beraberce tetkik edilmesini zaruri görüyorum. Çünkü müddete dayanıyorum. 10 dakika içinde konuşmak bir meseledir. Herkes aynı kabiliyette değildir ki, kürsünün başına çıktığı zaman fikirlerini, asıl fikirlerini düzenliyerek, bu fikirlerini hemen en kısa zamanda birbiri ardına dizebilsin. Bâzı kimselere bu Cenabı Hak tarafından ihsan buyurulmuştur! Fakat bâzılarında da bu yoktur. Binaenaleyh, konuşacağı konuyu anlatabilmek için 10 dakika az olduğu gibi, 12 günlük müddetle her gün 10 dakikalık müddet içerisinde lâlettâyin bir şeyler söyleyiverip gitmek gibi bir zarüretle karşı karşıya kalmak mecburiyetindedir. Bu itibarla, bir arkadaşımızın işaret buyurduğu gibi, 57 nci maddenin 52 nci maddenin sonuna bir fıkra olarak eklenmesi hususu kabul edilirse bu suretle hem 57 nci maddedeki 10 dakikalık müddet 15 dakikaya ve hem de 52 nci maddede konulmuş olan 12 günlük müddet hiç olmazsa, seçimlere katılan siyasî partilere oy verme gününden önce 20 gün evvel, demek suretiyle biraz daha genişletilirse, partilerin konuşması ve bilhassa vatandaş külesinin, partilerin konuşmaları üze-

rine en çok dikkatlerini topladıkları seçim sırasında partilerle vatandaşlar arasında bu bakımdan bir anlaşma ve karşılıklı itimatı temin edebilme imkânı sağlanmak yoluna gidilmiş olur.

Bu itibarla, Muhterem Komisyonun da bu arzuları nazarı dikkate almasını istirham ederim. Mâruzatım bundan ibarettir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Arkadaşımızın beyanatı 55 nci maddeye taallük ediyor. Zamanı geldiği vakit bunu tekrar konuşma mevzuu yaparız. Şimdi bu madde hakkında takrirler var onları okuyoruz :

Sayın Başkanlığa

Radyolar propaganda konusu 52 ve 55 nci maddelerde ele alınmıştır. Bu konunun bir maddesiyle ifadesi mümkündür.

«Şöyle ki:

Madde 52. — Seçimlere katılan siyasî partiler oy verme gününden önceki beş günden itibaren dördüncü gün saat yirmi bir'e kadar radyolarla propaganda yapabilecekler. Bu propaganda konuşmaları her siyasî parti için günde on dakikayı aşamaz ve Türkiye'de bütün radyo postaları ile aynı zamanda yayımlanır. Bu konuşmaların her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı, Türkiye radyoları tarafından halka önceden, haber yayımları sırasında, duyurulur.»

Özdil İlhan

Başkanlığa

52 nci maddeye tasarıda bulunan 55 nci maddenin fıkra olarak ilâve edilmesini ve lüzumu kalmıyan 55 nci maddenin de tasarıdan çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Sait Erdinç

Yüksek Başkanlığa

Ekseri şehirlerde belediyelerin mahallelere kadar dağılan hoparlör ve radyo tertibatı vardır. Bunlar bedeli mukabilinde de yayım yapmaktadırlar. Seçim Komisyonunun bu meseleye dair hiçbir teklifi yoktur. Kanuna buna dair bir de hüküm konulmasını arz ve teklif ederim.

Alaettin Ergönel

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

52 nci maddedeki «saat 21 e kadar» sözünün «saat 23,30 a kadar» şeklinde saptanmasının oya sunulmasını rica ederim.

Emin Sosyal

BASKAN — Efendim 55 nci maddenin 52 nci maddenin bir fıkrası haline getirilmesi hakkındaki teklifi okuyoruz.

(Sait Erdiç'in takririni tekrar okundu.)

BASKAN — Komisyon ne düşünüyor?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — İştirak etmiyoruz.

BAŞER ADNAN — Bedel mukabili hakkında komisyon ne düşünüyor?

BASKAN — Bu takrirle ilgili değildir, müsaade buyurun.

Efendim, 55 nci maddenin 52 nci maddeye bir fıkra halinde ilâvesi ve 55 nci maddenin metninden çıkarılması hakkındaki takririni oylarımıza sunuyorum. Takririn dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyon filhal iştirak ediyor mu?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Meclis karar verdi. Maddeyi bu şekilde yazacağız. Yalnız 55 nci madde hakkında mâruzatta bulunacağım.

Radyo ile propaganda

MADDE 55. — Radyolarda propaganda, her siyasî parti için günde on dakikayı aşamaz. Bu konuşmalar, Türkiye'deki bütün radyo postaları ile aynı zamanda yayınlanır. Bu konuşmaların her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı, Türkiye radyoları tarafından halka önceden, haber yayınları sırasında, duyurulur.

BASKAN — Şimdi 55 nci madde 52 nci maddenin bir fıkrası haline geliyor.

Diğer takrirler, 55 nci madde ve onun tadillerine taallük eder bir mahiyet arz etmektedir. Bu itibarla 52 nci maddenin bir fıkrası haline gelen 55 nci madde üzerinde yani 52 nci maddenin ikinci fıkrası üzerinde görüşmeler bittikten sonra mevzuu müzakere yapacağız.

Söz isteyenler var mı efendim. Buyurun Feyzioğlu.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlarım; 55 nci madde 52 nci maddenin son fıkrası olarak eklendiğine göre, radyolarda siyasî partilerin konuşma süresi müzakere mevzuumuz dâhiline giriyor.

Biraz evvel bir arkadaşımız, eskiden memleketimizde uygulanmakta olan usule nazaran, az sayıda seçim çevrelerinde seçime katılan siyasî partilerin konuşma hakkı ile, daha geniş sayıda seçime katılan siyasî partilerin konuşma

müddetleri arasında bir fark bulunduğunu izah etmişler ve ne düşündüğünü komisyondan sormuşlardı. Komisyon bu mesele hakkında bilahara izahat veririz dedi, Yanılmıyorsam. Fakat sırası gelmiş bulunduğu kaaniim. Cengiz Bey arkadaşımız, ilerde konuşacağımız Milletvekili seçimi kanunu tasarısının 10 ncu maddesinden bahsile, bu mesele orada halledilmektedir, hüyardular. Bendeniz tamamen halledildiğine kaani değilim. Radyo ile propaganda yalnız milletvekili seçimi ile ilgili değildir. Cumhuriyet Senetosu üyeliği seçimi için de Radyo ile propaganda yapılacaktır. Belediye ve il genel meclisleri seçimleri için de 1951 de yapılan bir tadille radyoda propaganda hakkı tanınmıştı. Bu hakkın tekrar tanınacağını ümedediyorum. Esasen radyo ile propagandanın, Seçimin Temel Hükümleri hakkındaki Kanunda yer alması, bunu mümkün kılacaktır zannedirim.

Bir partinin seçime katılmış sayılması için kaç yerde seçime katılması lâzımdır. Buna dair hükümler mahfuz kalmak üzere partilerin radyolarda hangi sürelerce faydalanacağına dair sarıh esaslar, eskiden olduğu gibi, tasrih edilmesinde fayda vardır. Eski kanunumuzda bu konuşma müddetleri üç kategoriye ayrılmıştı. 5 ilden az yerde seçime giren parti radyodan faydalanamayacak, 20 ilde seçime giren parti günde 10 dakika konuşacak, 20 ilden fazla yerde seçime giren siyasî parti 20 dakika konuşma hakkına sahipti. Elimizdeki metne göre radyolardan her siyasî partinin konuşması günde 10 dakikayı aşamaz, dendiğine göre eskiye nazaran bir tahdit vukua gelmektedir. Bütün siyasî partilerin 10 dakikadan fazla konuşamayacakları neticesi çıkmaktadır. Komisyon, eskiden 20 dakika konuşmak hakkına sahibolan bir partinin bu konuşma müddetinin 10 dakikaya inmesine sarıh olarak taraftar mıdır, maksadı bu mudur? Bunu başka bir tarzda halledebileceklerine kaani midirler? Bu noktada bir teklifte bulunmadan önce, komisyonun görüşünü öğrenmek istiyor, daha doğrusu müzakerenin açılması ve fikirlerin söylenmesini istiyor. Açıkça denebilir ki, bir tek bölgede seçime iştirak etmişse bir siyasî parti, belediye seçiminde gelsin radyoda her gün diğer siyasî partiler gibi konuşsun; il genel meclisi seçimlerine üç beş bölgede seçime iştirak eden bir siyasî parti, diğer her şehirde seçime iştirak eden partiler gibi

aynı haktan müsavi olarak faydalansın, diye savunulabilir. veya milletvekili seçiminde 15 ilden daha aşağı bölgede seçime katılma imkânı olmayacaktır; asgarî 15 ilde aday göstermeye mecbur olacaktır, tarzında bir hüküm sevk ediyor komisyon.. Demek bu bahis mevzuu olmadığına göre, artık millî karakter taşır hale gelmiştir. 15 ilde seçime katılıyor. Binaenaleyh, bu parti ile 67 vilâyette seçime katılan parti arasında bir fark gözetmiyelim, denebilir. Bunu açıkça ifade etmek lâzımdır. Şimdiye kadar tatbik ettiğimiz usule nazaran bir yenilik getirdiğimizin farkına varmak gerekir. 20 den az, 20 den fazla diye bir ayırma yapıyor, Böyle bir ayırmanın yapılmasında belki isabet olabilir.

OĞUZ AHMET — Bu sizin fikriniz.

FEYZİOĞLU TURHAN (Devamla) — Komisyon bu husustaki fikrini açıklamadığına göre bir arkadaşımız da, Milletvekilleri seçimi hakkındaki kanun tasarısının 10 ncu maddesi buna cevap verir dediği için, bu husustaki ihtimalleri ifade ediyorum ve bu hususlarda komisyonun fikirlerini öğrenmek istiyorum, Ahmet Oğuz Bey. Ondan sonra fikirlerimi arz edeceğim. Bence her iki noktâ nazar da savunulabilir. Fakat Meclisin burada bir yenilik yapıldığının farkına varması lâzımdır. Bunu ifade etmek istiyorum.

BAŞKAN — Emin Soysal.

SOYSAL EMİN — Efendim, bendeniz, 3 nokta üzerinde mâruzatta bulunacağım :

Birincisi, «saat 21 e kadar» tâbirinin değiştirilmesi ve bunun, «saat 23,30 a kadar» şeklinde olmasını daha uygun mütalâa ediyorum. Zaten bu saatlerde radyo yayın yapmaktadır.

İkinci mâruzatım, 10 dakikalık müddetin azlığı ve bunun 20 dakikaya çıkarılması hakkındadır. Meselâ muhalefet partisinin sözcüsü, İktidarın hatalarını seri halinde vatandaşa duyurmak istiyor. Bu 10 dakikaya sığmaz.

Farz ediniz ki, düşük iktidar zamanında olsaydı, bu müddet hatalarının yalnız malî kısmının başlangıcını söylemeye kâfi gelmez. Binaenaleyh bu 10 dakikalık müddet çok azdır. Behemehal 20 dakikaya çıkarılması yerinde olur. 25 dakika demiyorum, belki kabul etmezsiniz. Hiç olmazsa 20 dakikayı lâtfediniz.

Üçüncü nokta: Radyoda konuşan partilerin seçim beyannameleri ve programları çerçevesi için-

de konuşmaları hem milletin seviyesi bakımından, hem de radyoya gidenin her ağzına geleni söylememesi bakımından şarttır. Parti programlarının zıddına beyanlarda bulunmasını önlemek lâzımdır. Meselâ partinin programında lâiklik prensibi vardır. Radyoya çıkar, lâiklik prensibinin tamamen zıddına, program ve beyannamelerinin tamamen zıddına konuşma yapabilir. Binaenaleyh, bizim buraya böyle bir fıkrayı eklememiz yerinde olur. Yüksek Seçim Kurulu takdir ederken, konuşmanın çerçevesi bakımından, icabında bu noktada dikkat etmesi lâzımdır. İktidar partisi bir iktidar olarak sözcülerine, partilerinin program ve beyannameleriyle taban tabanaz it, sadece rey avelığı için kötü kötü şeyler konuşturabilirler. Biz bunun misallerini geçen 10 senelik devrede pek çok ve defalareca gördük. Bu bakımdan, bu maddenin sonuna behemehal, radyoda konuşan partiler seçim beyannamesi ve programları çerçevesi içinde konuşabilirler, kaydının konulması lâzımdır.

Ayrıca bir kısım partiler beyanname neşretmiyorlar. Seçim zamanı, iktidara geldikleri zaman millete neler yapacaklarını, ne işler göreceklerini bildirmiyorlar ve bu noktada çeşitli yollarla ağızlarına gelen her şeyi millete söylüyorlar, bu suretle rey avelığına çıkıyorlar. İktidara gelince, işte 10 senelik tatbikatta gördüğümüz neticeler meydana geliyor. Her partinin bundan sonra seçim zamanında bir seçim beyannamesi neşretmesi şart olmalıdır bu memlekette.

Demokrat Parti, 1950 de bir beyanname neşretti. Ondan sonra hiçbir seçim beyannamesi neşretmedi. Çünkü, tatbik etmediği halde her muhalefet partisinin söylediği sözü kendi sözü imiş gibi söyliyebiliyordu. Bu ise muhalefeti şaşırtıyordu.

Rey avelığını önlemek bakımından, komisyon da tasvibederse, bu maddenin son fıkrasına, radyo konuşması için, seçim beyannamesi neşretme mecburiyetinin de konması lâzımdır.

Mâruzatım bu kadardır.

BAŞKAN — Münci Kapanı.

KAPANI MÜNCI — Muhterem arkadaşlar, ben de, biraz evvel Turhan Feyzioğlu arkadaşımızın temas etmiş olduğu noktaya temas edeceğim.

Radyolarda propagandaların zamanı meselesi ve bunun siyasî partiler arasında ne suretle takdim edileceği meselesi üzerinde duracağım.

55 nei maddenin ibaresinden hakikaten, radyolarda bütün siyasî partilerin eşit zamana sahip olacakları mânası anlaşılıyor. Çünkü ibare gayet umumîdir. Radyolarda propaganda hususunda, her siyasî parti için «günde 10 dakikayı aşamaz» diyor. Yani bir parti, 15 ilde seçime katılsa da günde 10 dakika konuşacak; 65 ilde seçime katılsa da yine 10 dakika konuşabilecektir. Bilmiyorum, hakikaten komisyon tarafından bir açıklama yapılmadığına göre burada eşitlik prensibi kabul edilmiş gibi görünüyor. Şu noktaya işaret etmek istiyorum. Anayasa tasarısında Anayasa Komisyonu başka bir prensipten ilham almıştır. Bu prensibi esas kabul etmiştir. Bu da eşitlik prensibi değil, hakkaniyet prensibidir. Anayasa tasarısında basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkını düzenleyen 27 nei maddede şöyle denilmektedir. «Kişiler ve siyasî partiler, basın dışında kalan haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir.»

Burada bir eşitlik prensibi de başlangıçta bahis konusu olmuştur. Fakat komisyon müzakereleri neticesinde buradaki eşitliğin gerçek hakkaniyet şeklinde anlaşılmasından ileri geldiği belir-

tiliyor. Yani, partilerin, iştirak ölçülerine göre, kendilerine zaman tanınması esas Anayasa Komisyonunca kabul ediliyor. Öyle zannediyorum ki, şahsan, Anayasa ve Seçim Kanunu tasarısında da bunlar aynı olmak lâzımgelir. Yine şahsî kanaatimce, demokratik memleketlerde böyle eşitsizliklerin aslında, bir hakkaniyete gidildiğinin anlaşılması gerekir. Nitekim, hemen hemen her demokratik memlekette partiler kuvvetlerine ve seçime katılma ölçülerine göre radyoda propaganda hakkından faydalanırlar. Meselâ, İngiltere'de iki büyük parti olan İşçi Partisi ve Muhafazakâr Partisinin radyodan faydalanması, Liberal Partinin faydalanması ölçü ve ayarında değildir. Liberal Parti daha dar ölçüde seçime katıldığı için radyodan daha az bir zaman için faydalanma hakkına sahip bulunmaktadır. Bendeniz bu noktayı işaret etmek istiyorum. Bu hususta komisyonun irşat buyurmasını rica edeceğim. Yani tam bir musavatsızlık mı, yoksa hakkaniyet esasları mı? Bunu rica edeceğim.

BAŞKAN — Efendim, 1 nei oturum için tâyin etmiş olduğunuz zaman dolmuştur. 4 arkadaşımız daha söz almış durumdadır. Bu itibarla, saat 15 te toplanılmak üzere Birinci Oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati : 13,00

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Akadlı Lûtfi

KÂTİPLER : Kitapçı Şahap, Ekşi Oktay.

BAŞKAN — Çoğunluğumuz var, Celseyi açıyoruz.

BAŞKAN — 52 nci madde üzerinde görüşmelere devam ediyoruz.

Buyurun, Alaettin Ergöneneç...

ERGÖNENEÇ ALAETTİN — Efendim, bu 52 nci maddenin 55 nci madde ile birleşmiş olduğu ve radyolarla propaganda yapılmak konusu üzerinde konuşmakta olduğumuz malûm. Benim bu konuda istirham etmek istediğim şu ;

Şimdiye kadar muhtelif şehir ve kasabalarda belediyelerin elinde mahallî işler için kullandığı hoparlör tesisatı vardır. Çarşı, pazar yerine konmuş ve şehir işlerinden halkı haberdar etmektedir. Aynı zamanda bu hoparlörlerle Ankara Radyosu neşriyatı bazan söz, bazan müzik olarak da neşriyat yapar. Olabilir ki, bundan sonraki seçimler ve belediye muayyen bir partinin elindedir. O parti sözcüsü konuşurken, bunu belediye hoparlörü vasıtasıyla neşredebilir. Kanunda buna dair bir sarahat yoktur. Acaiba komisyondan istirham etsek 52 ve 55 nci madde ile ya hepsinin tamamen istifade etmemesi veyahut da hepsinin aynı şekilde istifade etmesi şeklinde bir hüküm konabilir mi ?

Radyoda propaganda yapacak partilerin müddeti üzerinde de ufak bir konuşmada bulunmak istiyorum. Şimdi buradaki hükme göre bütün partiler 10 dakikayı aşmamak şartıyla radyolarda konuşma yapacaklardır. Bir de arkadaşlardan bazıları tarafından ileri sürülen bir cereyan vardır, 15 ilde teşkilât kurmamış olan partiler konuşmasın, diyorlar, bu tezi ortaya atıyorlar. Olabilir ki, yeni bir parti kurulmuştur ama memleket için iyi fikirlere sahiptir. Bu bakımdan bunların da radyodan konuşmalarına imkân verebilmek için muayyen bir zaman ayrılması hususunda bir teklif takdim ediyorum. Bu hususun komisyoneca nazarı itibara alınmasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Muammer Aksoy.

AKSOY MUAMMER — Muhterem arkadaşlarım, Feyzioğlu ve Kapani arkadaşlarımızın do-
kunduğu bir mesele üzründe ben de biraz durmak istiyorum. Bugüne kadar değilse bile, bundan sonra, siyasi partiler arasındaki mücade-
lenin bir fikir mücadelesi halinde gelmesi zarurî-
dir. Diğer memleketlerde fikir yarışması ve mü-
cadelesi sahasında yapılan propaganda savaşın-
ın gerçek vasıtası, her şeyden önce basındır.
Fakat memleketimizde, hepimizin bildiği sebepler
dolayısıyla, gazeteler halkımızın büyük ço-
ğunluğunun oturduğu köylere kadar gideme-
mektedir. O halde seçimin seçim olabilmesi,
yani daha önce fikirlerin ve kanaatlerin teşek-
kül edebilmesi bakımından, basın Türkiye'de
kâfi derecede vazife göremiyecektir. Onun için
diyorum ki, Türkiye'de seçimden önce partiler-
in birbiriyle fikir mücadelesinde ve vatandaş-
larda fikir, kanaat ve irade teşekkülünde en bü-
yük rol oynayacak vasıta, hepimiz takdir edersin-
iz ki, radyodur. Bugün hemen her köyde radyo
vardır. Bu böyle olduğuna göre, bir anda mil-
yonların dinlemesi mümkün olan ve hattâ lider-
ler tarafından söylenebilen nutukların çoğalması
ve halkın siyasi alanda olgunlaşabilmesi için, si-
yasi hayatımızı bu istikamete doğru sevk etmeli
radyodan âzamî surette faydalanmalıyız. Türki-
ye'de demokrasi aynı zamanda bir mekteptir. Fi-
kir mücadelesinin tam başlangıcında, onun ger-
çekten bir fikir mücadelesi haline gelmesi için
bütün şartları yaratmalıyız. Yoksa seçimlerde
halkın gerçek iradesine uygun şekilde rey ver-
mesi fiilen mümkün kılınmış sayılamaz. Radyo
idareleri, seçimlerden önce partilere mümkün
olduğu kadar geniş haklar tanımalıdır. Bu ba-
kımdan muhterem Soysal arkadaşımın teklifine
istihak ederim ve desteklerim. Konuşma saatini
artırmalıyız.

İkincisi radyo ile propaganda devresi çok

kısadır. Daha erken başlamalıdır. Seçim mücadelesi başladığı gün, radyoda da siyasî partilerin yayınları başlamalıdır. Çünkü ancak bu suretle ki, her parti, diğerinin ileri sürdüğü fikirleri hattâ isnatları ele alarak cevap verebilmek imkânına sahibolabilir.

Arkadaşlarım, hepimiz muhtelif seçimlerde hangi metotlara başvurulduğunu biliyorsunuz. Maalesef normal hayatta gayet akli başında olan insanların, seçim mücadelesinde çok zaman iftira yollarına bile gittiğine şahid olduk. Partililerin bütün bunlara tek tek cevap veremesine, tâ köylere kadar gidersek yalanları meydana koymasına zaman müsait değildir. Fakat radyo, bunu derhal mümkün kılabilir. Seçim mücadelesi başladıktan sonra, memleketin en büyük ve en önemli dâvası seçimdir. 4 senelik bir devre için partilerin ne yapacaklarını duyurabilmeleri, gerekli neşriyatı yapabilmeleri için onlara radyoda daha çok saat tahsis etmek gerekmektedir. Bu ihtiyaç evvelce de duyulmuş, Demokrat Parti muhalefet safında iken, yani demokrasi müdafiliği rolünü oynarken İsmail Hakkı Çevik tarafından D. P. adına bir teklif sunulmuş ve bunda siyasî partilerin haftada iki saati geçmemek üzere neşriyat yapabilmeleri savunulmuştu. Bu, parasız ve seçimlerden önceki normal zamanlar içindi.

Partilerin seçimlerden önce bile radyo ile halka kitabetmesi pek faydalıdır. Ve işte onun içindir ki Anayasanın 120 nci maddesinde radyo idaresi, muhtar bir idare olarak kabul edildi. Yapacağı neşriyatın tarafsız olması esas vaz'edildi. İlerde bu alanda kanunlar çıkarken, partilerin seçimlerden önce fikirlerini yaymaları için hükümler konacaktır. Ancak önümüzdeki seçimlerde bilhassa Seçim Kanunundaki hükümler tesirini gösterecektir. Bu bakımdan Seçim Kanunumuzda radyo neşriyatı ile ilgili olan hükümlerin yeni baştan gözden geçirilmesini istirham edeceğim. Bu hususa Münci Kapani arkadaşımız da çok yerinde olarak işaret etti, Anayasa projesininin 27 nci maddesinde konulan esas riyazî bir eşitlik değil, hakikî eşitlik, muhteva bakımından eşitliktir. Faraza, yeni kurulan bir parti, ancak beş ilde teşkilât kurmuştur. Bu partiye de radyoda, iktidar partisi ve ana muhalefet partileri ayarında bir konuşma müddetinin tahsis edilmesi eşitlik esa-

sma uygun değildir. Bu gibi partileri diğer partilerle ayrı muameleye tâbi tutmak, eşitlik prensibini bozmaz. Aşağı - yukarı aynı kategoriye dâhil partiler, eşit muameleye tâbi tutulmalıdır. Bilhassa muhterem komisyondan istirhamım şu olacaktır : Radyo konuşmalarıyla ilgili hükümleri yeni baştan gözden geçirecek olurlarsa, bazı tedbirlerin alınmasını, diğer partilerin haklarını kötüye kullanmalarına mâni olacak kayıtları koymayı ihmal etmemelidirler.

Ben şimdi bir önerge vermek niyetinde değilim. Komisyon arkadaşlarımız mâruzatımızı nazarı dikkate alıp maddeyi geri ahırlarsa, üzerinde şu konuşulanların ışığında bir neticeye varırlar ve maddeyi ona göre formüle ederler zannediyorum.

FEYZİOĞLU TURHAN — Arkadaşlarımın söyledikleri şeylere fazla ilâve edecek bir şeyim yok. Yalnız bir nokta üzerine komisyonun dikkatini çekmek istiyorum.

Radyo konuşmaları 18 - 20 arasındadır, deniyor. Demek ki her gün iki saat müddetle radyoda konuşulabilecektir. Bu, kanunla tâyin ve tesbit edilmiş oluyor. Her siyasî partiye her gün 10 dakika konuşma hakkı verileceği de ayrıca tasrih ediliyor. Siyasî partilerin konuşma süreleri bakımından eşitlik ifade eden bir sistem kabul edilir. Önümüzdeki seçimlerde büyük bir mevediyet ifade etmese bile seçime katılacak partilerin 12 den fazla olması halinde birer saatten altı saatlik müddetin birinei altı partiye ve diğer kalan kısmının da ikinei altı partiye hasredilmesi halinde ancak bu 12 saat 12 partiye kâfi gelebilir. Parti sayısı 12 den fazla olduğu takdirde çelişmezlikle karşılıklıya gelinebilir. O takdirde kur'a usulüne müracaat edilir ki, o takdirde siyasî partilere günde bir defadan fazla konuşma hakkı düşmeyecek ve ancak iki günde bir sıra gelecektir. Bu bakımdan arkadaşlarımızın bu meseleyi bu yönden incelemeleri hiç değilse, günde 10 dakika bir konuşma sağlayacak bir tadilat yapmalarını rica edeceğim.

Eskiden 20 seçim çevresinden daha çok seçim çevresine sahibolan siyasî partiler iki defa 10 dakika olmak üzere günde 20 dakika konuşabilirlerdi. Yeni sisteme göre bu müddet günde 10 dakikaya inmektedir. Ayrıca siyasî partilerin sayısı kâğıt üstünde 12 yi aştığı takdirde bu partilere radyodan konuşmaları için sırada gelmeyecektir.

Zira 10 dakikalık bir müddet çok az olacaktır. Bu suretle konuşmaların eskiye nazaran 1/4 nispetinde azaltılması ihtimali vardır. Bu itibarla eşitlik meselesi üzerinde ısrar edilecekse saatleri ona göre ayarlamak ve siyasî partilerin hangi saatlerde konuşacakları hususunun Yüksek Seçim Kurulunun takdirine bırakılması daha uygun olur kanaatindeyim.

Mâruzatım bundan ibarettir.

OĞUZ AHMET — Usul hakkında mâruzatta bulunacağım.

BAŞKAN — Buyurun...

OĞUZ AHMET — Muhterem arkadaşlarım, sabahki oturumda Turhan Feyzioğlu arkadaşımızla başhyan münakaşa Müneci Kapanı ve Aksoy arkadaşlarımızın da aynı yönde fakat bir teklif hüviyeti olmayan bir istikamette bir araştırma konuşması olarak devam ediyor. Temas edilen noktaların komisyonea düşünülmediği gibi bir kanaat hâsıl olmaktadır. Bu konuşmalar sırasında mevzuun bütün açıklığıyla ortaya konabilmesi için görüşmelerin bir teklife bağlanması da zarıdır. Bence bu araştırma konuşmalarına bir son vermek ve bir neticeye vâsıl olabilmek için komisyonun bu konuda ve söylenenler üzerinde fikrini öğrenmeliyiz. Bu mevzuda söylenecek çok şeyler vardır.

BAŞKAN — Komisyon...

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF —

Muhterem arkadaşlar, maddenin taşıdığı ehemmiyet izahtan müstağnidir. Seçimde radyo propagandasının ehemmiyeti hakkında söz söylemek veya söylenenleri tekrar etmek de doğru değildir. Arkadaşlarımız madde üzerinde söz aldılar ve kıymetli fikirler dermeyeran ettiler. **Ama bu ifadeleri iki şekilde tebellür etti.** Bir kısım arkadaşlarımız maddeyi hazırlarken komisyona hâkim olan düşünceleri açıklamak istediler. Hükümler üzerindeki fikirlerimizin bu açıklamadan sonra dermeyeran edileceğini sandılar. Bir kısım arkadaşlar da noksan gelen hükümlerin ilâvesi lâzımgeldiğini ve ıslah edilmesi gerektiğini ileri sürdüler. Bu hususta ıstirhamım şudur; bizim vazifemizi kolaylaştırmak bakımından izin verirsiniz bir defaya mahsus olmak üzere ilk şekil üzerinde kalalım.

Zaman meseleleri üzerinde; komisyonda bu madde hazırlanırken hangi esaslara sadık kalınmak istendiğini de kısaca arz edeceğim. Ala-

ettin Bey arkadaşşıma cevap arz edeyim. Belediye ve belediyeye benzer teşekküllerin elinde bulunan ses yayıcı ve ses çoğaltıcı vasıtalarından partilerin çeşitli şekilde istifade etmeleri hususunda eşitlik şartlarına uygun olarak bir hüküm koymayı düşünmedik. Bu demek değildir ki, böyle bir hükmün aleyhindeyiz. Şayet sayın arkadaşım bu hususta bir teklif getirecek olurlarsa komisyon olarak bu husustaki görüşlerimizi de arz ederiz.

İkinci noktayı nazar «Seçime katılan parti» tâbirinin, radyoda fikrini ifade ve propaganda hakkının kazanılması bakımından her hangi bir takyidi ifade etmemesi, her siyasî partinin, her ne şekilde olursa olsun, bir seçim dairesinde de seçime girse, radyodan propaganda hakkından faydalanması, ifade edilmektedir ki, komisyonumuz buna taraftar değildir. Arkadaşlar, seçime iştirak eden parti, demekle biz ana fikri ifade etmiş oluyoruz. Seçime katılan partiler diyoruz burada. Fakat hangi şartları haiz olanların bu propagandadan istifade edecekleri ayrıca seçim kanunlarında ve ayrı ayrı olarak gösterilecektir.

Nitekim Milletvekili Seçimi hakkındaki Kanun da vardır. Cumhuriyet Meclisi Seçimi hakkındaki Kanun da mevcuttur. Her hangi bir şekilde yoksa daha ilerde mahallî seçim kanunları, belediye seçim kanunları gelecektir. Bu kanunlarda seçime iştirak ve radyo propagandasından faydalanma bakımından ne gibi şartları ihtiva ettiği bu kanunlarda yer alacaktır. İzin verirseniz eski kanunun 47 nci maddesini bir kere daha okuyacağım.

Radyolarda propaganda, oy verme gününden önce ki, 15 nci gün sabahından üçüncü gün sabahına kadar devam eder... Eski kanunda yedi günlük müddet olduğu halde yeni tasarıda bu müddet 12 güne çıkarılmıştır. Arkadaşlarımız ifade buyurdular ki, bu propagandalardan faydalanmak için beş ilde seçime katılması lâzımdır. 20 ilden fazla seçime katılmış olanlar iki defa 10 dakika yani 20 dakika konuşma imkânına sahiptir. Şimdi biz 12 güne çıkan bir müddet içinde her siyasî partiye bir günde 10 dakika konuşma imkânı vermek suretiyle bu müddeti aşağı yukarı iki misline çıkarmış bulunuyoruz. Zaman bakımından bunun kâfi olduğu kanaatindeyim.

Konuşmayı hazırlıyan sözcünün evvelâ bir mukaddeme yapması, ileri sürülen fikirlere cevap vermesi, ki bunların hepsi haklı mülâhazalardır. Ama hepimiz biliyoruz ki, radyoda siyasî partiler adına yapılan konuşmalar ferî olarak şahtsalar tarafından yapılmaktadır. Bunların ne suretle hazırlandığı ve ne suretle halka duyurulduğu malûm bir keyfiyettir. Günde 10 dakikalık bir müddet içinde bir siyasî partinin kendisine yakışan bir vekar içinde bütün meseleleri ve fikirlerini ifade etmesi mümkündür. Program dâhilinde konuşmaları hakkında Emin Soysal arkadaşımızın bir teklifi oldu. Biz siyasî partilerin radyo propagandalarından faydalanmaları hususunda tasarruflarının 56 nci maddesi dışında bir takyit koymayı düşünmedik ve uygun da bulmadık.

Muhterem arkadaşlarımızın onun dışında birinci ve ikinci olarak ifade ettikleri talepleri üzerinde bâzı ihtilâflı noktalarımız da vardır. Saat 20 de bitmesin de 20,30 a kadar devam etsin. Komisyonun kabul ettiği müddet seçim faaliyetinin başladığı günden propagandanın memnuniyete bağlandığı güne kadar siyasî partiler radyodan konuşsunlar. Bu suretle daha geniş konuşmak imkânını sağlayacak teklifler ortaya atılmıştır. Takdir şüphesiz ki, Yüksek Heyetinizindir. Biz komisyon olarak 12 günde onar dakika konuşmak siyasî partilerin ihtiyacını karşılayacaktır zannındayız. Bunun dışında komisyon tarafından gelecek yeni bir teklif yoktur. Bunun dışında arkadaşlarımız yeni hükümler şeklinde müspet ve müşahhas olarak teklifler getirirlerse kendilerine bu teklifleri hakkındaki görüşlerimizi de arz ederiz.

BAŞKAN — Aybar Raif.

RAİF AYBAR — Efendim, 55 nci madde 52 nci maddenin bir fıkrası haline gelirken aynı zamanda 52 nci madde arkadaşlarımız tarafından masum, râkit bir madde haline getirildi. Ve bu madde üzerinde yapılan fikir çarpışmaları bâzı arkadaşlarımızın 55 ve 52 nci maddelerin komisyon tarafından birtakım hususatın ki bu hususat pek gözden kaçacak bir şey değil, nazarı itibara alınmış olduğunu, bu fikre karşılık bâzıları maddenin esaslı tanzim edilmiş olduğunu ileri sürdüler. Komisyon bu hükümleri düşünme düşünme, bile bile ve hiçbir şey saklanmaksızın maddeleri tanzim etmiştir. Bunun mânası da bu maddelerin yerine iyi oturtulmasıyla zâhirdir.

Şimdi, üç arkadaşımızın, Feyzioğlu, Münici Kapani, Muammer Aksoy arkadaşlarımızın esas itibarıyla üzerinde durup tartıştıkları noktalar şunlardır; maddede (6) vilâyette seçime giren bir parti ile meselâ bir vilâyette, kabil olsa biraz daha genişletmek suretiyle bir mahalde denecek, seçime giren bir partinin radyodan diğer partilere tanınan haklardan aynı miktarda istifade etmesi lâzımdır. Bu mevzuda birtakım hususatın hiç tezekkür edilmediği mânasına gelen ve komisyonu bu hususta beyana davet eden sözlerini, hakikatte düşünmek lâzımgelir gibi bir tesis yapan bu mülâhazasını gözden geçirelim. Bir diğeri de kıymetli arkadaşımızın ifade ettiği ve komisyonun da hatırlattığı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile bu kanunda bahsi geçen 15 ilde teşkilât kurması kaydının, 15 ilde de seçime katılması zaruretinde bulunduğu kanaatini uyandıran hükmü önünde 15 ten daha aşağı olan bir vilâyet adedine göre seçime girebilecek olan bir parti tasavvurunu gayrimümkün addetmek lâzımdır. O halde 15 ilin 67 ile nazaran küçüklüğünü mülâhaza ettiğine göre Feyzioğlu arkadaşımızın düşünölmeye değer mahiyette ortaya attığı fikir varidolabilir. Fakat bir mânada olabilir, bir mânada olamaz. Hakkârî de ildir, İstanbül de ildir. Bir vilâyet diğer 15 vilâyetin nüfusunun yarısından fazlasını temsil edebilir. Şimdi kıstası bu zaviyeden ele aldığımız zaman 15 ilde teşkilât kurmuş olan bir partiyi, bu memlekette yerleşmiş bir parti olarak addetmek zorundayız. Belki 25 in üstünde olur, belki 15 ten yukarı çıkmaz. Bunu şu kadar olursa 20 dakika konuşur, şu kadar olursa 27 dakika konuşur, gibi birtakım neticeler istihsal edilecek münakaşalar açmaktan kurtarmak icabeder. Ben, komisyonun bütün bunları düşünmüş olduğunu madde muhteviyatı ve mucip sebeplerden anlıyorum. Hattâ komisyon bir şey daha düşünmüş; Turhan Feyzioğlu arkadaşımızdan daha geniş bir düşünce ile, farzımuhal, 15 vilâyette teşkilât kuran bir parti ile 67 vilâyette teşkilâtı olan ve 67 vilâyette seçime giren bir parti arasında radyo konuşması müddeti hakkında burada hüküm vaz'etmemiştir. Yani 67 vilâyette teşkilât kuran partilerin, 67 vilâyette teşkilât kurmak hedefi ile meydana çıkmış partiler mevcud olduğunu bilmesinin, böyle bir siyasî merhalede sevk edilmekte bulunan böyle bir hükmün mahzurlarından ziyade faydalarının göz önünde

bulundurulmasında daha çok faide bulunmuş olacağına kaaniim. O itibarla hükmün, hiç teatmül olmadığı halde, gayet iyi tecelli etmiş olduğu aşikârdır.

Münci Kapani arkadaşımızın ileri sürdüğü fikirlere gelince; burada eşitlikten bahsedilir, Anayasaya buna benzer bir madde konabilir. Fakat ben diyebilirim ki, her hakaniyette eşitlik olabilir, ama her eşitlik hakaniyeti istihdaf etmez. Bunların arasındaki farkı hissetmek de bir kehanet değildir. Aynı mahiyetteki bu mefhumun bir istilah olmadığı kanaatindeyim. Anayasa maddesinin hakaniyet prensibi yanında bir de demokrasi prensipleri vardır. Demokrasi prensipleri, sureti umumiyede eşitlik mefhumu üzerine inşa edilir. Bu sebeple böyle bir mantıkla mahkûm olan ve eşitliği istihdaf eden maddenin yersiz olduğu, iyi tanzim edilmemiş olduğunu kabule şayan olamaz.

Bir diğer husus, bazı arkadaşlarımız demokrasinin siyasi partiler içerisinde ve onun etrafında fikirleştirdiğini, prensipleştirdiğini, buradaki görüşlerin bloklaşp, teşekküller arasında geçici bir hizmet rekabetini ifade eden esbabı mucibesiyle zaten partilerin seçimlerden evvel beyanname neşri mecburiyetlerini temin etmektedir. Bu radyo konuşmalarının daha evvel tesbit edilmiş olmaları şarttır.

Konuşmalara gelince; demokrasi bu kadar kayıtlı ve şartlı bir şekilde kurulup idame edilemez. Demokraside siyasi partilerin faaliyetleri seçime doğru gittikçe sıklaşır ve halk üzerinde daha büyük bir alâka çekme yoluna yönelir. O müddet içinde herkes siyasi partinin fikir ve düşünceleri üzerinde kanaat sahibi olmak üzere her an derin bir alâka içindedir. Diğer zaman içinde ben dahi radyo neşriyatını şöyle bir dinler geçerim. Demokraside fikir haysiyeti ve parti olma hüviyetinin hepimiz tarafından, bütün politikacılar tarafından ehliyet ve duygu esaslarına göre benimsenmiş olması lazımdır. Kâğıt üzerine yazılacak yazılar 10 - 15 gün evvel yazılıp deklâre edilmesine bağlı değildir. Seçim beyannamelerinde birçok şeyler yazılıdır. Bu yazılarla millet önünde o partiye seviye fikriyesinden dolayı bağlanma gibi birtakım düşünceler kolay kolay itibar edilecek bir mantığı istihdaf etmemektedir. O itibarla maddenin böyle bir noktayı ihtiva etmemiş olmasında mahzû isabet vardır.

Sonra bir noktaya daha temas etmek lazımdır. Münci Kapani arkadaşımız buyurdular ki; mesele İngiltere'nin mikro partisi olan liberal parti, İşçi Partisi ile Muhafazakâr Partisi aynı miktarda radyodan istifade etmemektedir. Bu ayrı mesele. Ama, İngiltere'de radyo Devlet elinde midir, değil midir? Bunların münakaşasına girişecek değilim. Yalnız şu kanunla tedvin edilen usul derdest olan sistem D'Honath sistemidir. Bu sisteme göre migro partilere yer verilmemektedir. Çünkü migro partiler 3 - 5 mebusluk için kurulmuş vasıtalarlardır. Bunlar yaşadığı müddetçe hayatiyet bulurlar. Fakat bu sisteme göre yasıyacıkları mümkün değildir. Çünkü politikacılar ve cemiyetçiler tarafından tesbit edilmiş olan fikirlere göre efkârı umumiye 5 - 10 mebusluk için kurulmuş olan bu partilere pek itibar etmemektedirler.

Şimdi burada, yine Feyzioğlu arkadaşımızın, saat hususunda 12 partinin radyoda konuşabileceği gibi bir ifadesini aynen kabul etmeye imkân yoktur. Türkiye'de bugün çok büyük siyasi partilerin yanında ayakta kalıp radyoda zaman işgal edecek siyasi partilerin bu derecede hayatiyetini kabul etmeye imkân yoktur. Bir gün bu seviyeye yükselirsek o zaman da bunun icabı düşünülür. Biz bir seçim kanunu yaparken, memleketin siyasi istikametine göre ve bugünkü içtimai şartlarımıza göre ve ondan mülhem olarak hükümler getirmek mecburiyetindeyiz. Ama bunu siyasi partilerin bulunduğu merhalede nazara alıp konuşmalarımızı böyle yaparsak bu bizim de çocuklarımızın da aleyhine tesir yapabilme ihtimali üzerine endişe ettiğimi de kemgli hulûs ile ifade etmek isterim. Sözlerini bağlarken, komisyonun müddet itibarıyla düşünmesi lazımgelen hususların tamamını düşünmüş olması itibarıyla mükemmel olan maddenin aynen kabulünü istirham edeceğim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Uluş İsmail.

ULUŞ İSMAIL — Efendim, mesele radyo meselesidir. Konuşma konusuna gelince; bu hususta benim bir teklifim olacaktır. Teklifim nazarı itibara alınacak olursa bendenizce çok faydalı olur kanaatindeyim. Bunun için evvelâ daha evvel olmuş hâdiseleri hatırlarsak radyolarda ne kadar fevri konuşulduğu, yanlış, yalan ve mantık dışı sözler sarf edildiğini gör-

dük ve şahid olduk. Bunların tekrürü etmesi için hiç değilse memleket efkârı önünde politikacı geçinen ve bütün konuşmalarını 10 dakıya sığdıran ve bu 10 dakika içinde konuşacak olan kimse şöyle yapmalıdır : Her konuşacak kimse konuşacağı mevzuu mutlak surette yazılı olarak beyan etmelidir. Ve hattâ sesi icabı halinde banda alınmalıdır. Bunun teknik bakımdan da imkân dâhilinde olduğu kanaatindeyim. Bu suretle terbiyeye mugayir olan konuşmalar yapanların, tasarıda olduğu gibi, derhal cezalandırılması yoluna gidilmelidir. Memleket için seviyeli olmıyan ve ahlâka mugayir olan konuşmaların radyoda yayınlanmaması lâzımdır. Eğer arz etmiş olduğum usul kabul edilecek olursa bu şekilde yapılacak olan konuşmalar daha evvelden ekarte edilmek suretiyle bir süzgeçten geçirilmiş olacaktır.

Hakikatte bunun birçok misallerini gördük. İsim zikdererek vaktinizi almak istemiyorum. Bunlar şöyle diyorlardı : O zamanki Devlet bütçesinin 260 milyon olan yekûnu kadar bir miktarı biz şimdi Bayındırlık işlerine tahsis ediyoruz. Bu müthiş bir demagoji ve memlekette fikir ayrılıklarını teşvik eden bir ifade idi. O zaman demek icabederdi ki, o zamanki bir liranın kıymeti şimdi nedir? Fakat bu cevabı vermek imkânımız yoktu. Bu memleket ne çekmişse o zamanın münevver ve yarı münevverlerinden çekmiştir. İşte şimdi istemediğimiz bu gibi konuşmaları daha önceden önlemek lâzımdır. Bu konuşmaların önlenmesi için bir madde ile âmîr bir hüküm getirilmelidir ve getirilebilir. (Sansür mü edilsin sesleri) Bendeniz burada hiçbir partinin insanı olarak konuşmuyorum, kendi namuma konuşuyorum. Sansür meselesi, bir seviye meselesi, yüksek ahlâk kaidelerini vaz'etmek meselesidir. Konuşmalar ne kadar fevri ve yıpratıcı oluyordu ve olmakta idi. Konuşmalar sırasında kendi parti prensiplerine sığınacak şekilde konuşmalar yapılyordu. Onun için bu radyo konuşmalarını bir heyete dinletmek lâzımdır ki, bu şekilde konuşulmaz diye kendisine ikazda bulunulsun. Gözümüzün içine baka baka, parti prensiplerini çiğneye çiğneye oy avelığı için yalan söyler ve bu böylece devam eder giderdi. Onun için Devlet radyosundan istifadesi para ile mi olacaktır, yoksa bedava mı olacaktır bu hususun da aydınlatılması lâzımdır. Bazı arkadaşlar dediler ki, radyo ile

propaganda müddeti daha uzun olsun. Memleket içerisinde 10 gün mütemadiyen siyasi partilerin gürültü ve çarpıntıları radyodan daima aksedecektir. Vatandaş bundan belki büyük bir üzüntü de duyabilecektir. Bu sebeple partilerin propagandaları için ayrılmış olan zamanın kısası olması lâzımdır.

Tekrar arz ediyorum. Bütün zamanın konuşma kampanyasına tahsis edilmesi kanaatimece bir mahzur teşkil etmektedir.

Hürmetlerimle (Alkışlar)

ATALAY SIRRI — Muhterem arkadaşlarım, bir takrir vermiş bulunuyoruz. Bu takririmizde en teknik ve müessir bir propaganda vasıtası olan Devlet Radyosundan seçime iştirak eden siyasi partilerin bir defaya mahsus olmak üzere halkoyuna partilerinin programlarını izah etmek kayıt ve şartıyla ve 20 dakika müddetle faydalanmalarını teklif ediyoruz. Bu suretle siyasi partiler iktidara geldikleri zaman memleketi nasıl ve hangi esaslar içinde idare edeceklerini ve muhalefette kalırlarsa yine ne gibi hizmetler ifa edeceklerini topyekûn izah etmek imkânına sahibolacaklar ve bunu da en geniş mânasiyle ve radyonun teknik imkânlarıyla halk efkârına yayacaklardır. Bir defaya mahsus olmak üzere 20 dakika müddetin kabulünü arz ve teklif ediyoruz. Bu sebeple söz almıştım. Benden önce konuşan muhterem arkadaşımı dinledikten sonra kendisi ile beraber olmadığımı açıkça beyan etmek isterim. Arkadaşımız daha önceki konuşmalarında konuşma şekillerinden bahsetti. Bendeniz de diyorum ki, bu konuşmaların istifadeli olabilmesi için bir heyetin sansürüne tâbi tutulması ileride gelecek siyasi partilerin veya iktidarların muhalefeti susturmak için onların ellerine bir vasıta olur ki, ileri sürdüğü sansür meselesine iltifat edilmemesini rica ediyorum.

BAŞKAN — Feyzioğlu Turhan.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlarım; tekrar huzurunuzu işgal ettiğim için özür dilerim. Esasen bir iki dakikadan fazla konuşmıyacağım. Bendenizin komisyonundan sordüğüm şu idi; cevabını Raif Aybar arkadaşımız lütfetti. Arkadaşımız komisyonun mesaisinin iyi olduğu ve mükemmel olduğu hususunu ifade ettiler. Şu halde bendenizin teklifim şu olacaktır : Partilere günde onar dakika konuşma hakkı tanınmıştır. Diğer taraftan eski kanunda mevcud-

olmayan, saat 19 ilâ 21 arasında konuşma yapılır, bunun dışında yapılamaz, denmesi günde onar dakikalık konuşma müddetleri de siyasî partilere ayrılmış olan bu müddete nasıl sığabilecektir. Yaptığım hesaba göre siyasî partilerin sayısı 12 yi aştığı takdirde bu müddete konuşmalar sığmayacaktır. Meselâ bir hatibin konuşması bittikten sonra anons yapılmadan, bir dakika fasıla verilmeden filân partinin konuşmasını dinliyeceksiniz, demek ucu ucuna saniyesi saniyesine yapılacak bir iş değildir. Bu sebeple komisyondan istirhamım şudur. Yalnız bu arada şu noktaya temas edeyim. Aksoy arkadaşımın konuşmalarının başında bulunamadım. Sonunu dinledim. Benim dediğim şudur : Meselâ Cumhuriyetçi Millet Partisini alalım; elimizdeki kanun metnine göre 20 dakikalık bir görüşme yapar ve ondan sonra da seçime girerdi. Evvelce bu müddet 7 gün olduğuna göre 14 defa görüşmek imkânına sahip. Şimdi müddet 12 güne çıkarılmaktadır ve 10 ar dakikalık 10 defa görüşme yapmak imkânına sahiboluyor, denmektedir. Halbuki parti adedleri arttığına göre 12 den fazla olması halinde her gün bu saat için ayrılan müddet zarfında 12 nin dışında kalan partiler açıkta kalacak demektir. Eğer 12 den aşağı düşerse sırada olan diğer partiler o gün tekrar konuşacaktır. Bu durumda eşitliğin sağlanması bir hayli güçleşecektir. Saatin 21 ile tahdid edilmesini anlıyorum. Çünkü Türkiye'deki vatandaşların büyük bir kısmı saat 21 de uykuda olur. Bu hususu müsaade ederseniz Yüksek Seçim Kuruluna bırakalım. Parti sayısının 12 yi tecavüz etmemesi hususu gözden geçirildiği zaman Dont sistemi tatbik edilir. Hatırlıyabildiğime göre partilerin adedi 12 nin üstündedir. Memlekette reylerin şu kadar alınırsa şu kadar mebus çıkarmış. Bu itibarla istirhamım şu noktanın nazarı itibara alınarak konuşma müddetlerindeki 19 ilâ 21 tahdidini ortadan kaldırılmasından ibaret olacaktır.

Eşitlik konusuna gelinece, sayın komisyon âzası arkadaşlarımı bu mevzuda vermiş oldukları bilgiler beni tatmin etti. Bu sebeple üzerinde durmayacağım. Yalnız yeni seçime katılan siyasî partilerin radyodan konuşma yapmaları fikrine iltihak ediyorum. Yalnız seçime katılan yeni siyasî partilerin konuşmalarının bir tahdidde tâbi tutulması hususunu, bir nevi zabıtlara

geçmesi için, arz ederken bütün diğer partilere eşit hak tanınacaktır. Belediye seçiminde, il genel meclisi seçiminde, Cumhuriyet Senatosu seçiminde ve milletvekili seçiminde olduğu gibi, radyolardan konuşma hakkı bâzı kayıtlar konmak suretiyle kabul ediliyor. Binaenaleyh bu hususların zapta geçmesi suretiyle sistemin belirlenmesi doğru olur, Bunda mutabıkız, arz ediyorum.

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Muhterem arkadaşlarım, bu seçimlerin temel kanununda radyo ile propaganda hükmü tedvin edilirken **düşündük ki, biz burada sadece umumî prensipleri koyalım, ilgili kanunlarda bundan nasıl istifade edileceği, kimlerin istifade edebileceği ayrıca tasrih edilsin.** Nitekim, hazırladığımız Milletvekilleri seçimi Kanununda, Cumhuriyet Senatosu seçimi Kanununda, radyodan nasıl istifade edileceği gösterilmiştir.

Bir partinin 15 ilde ve ilçesinde teşkilâtı kurulmuş olması, yani millî mahiyette bir parti hüviyeti iktisabetmiş olması, mahallî bir parti halinden çıkmış olması şarttır. Böylece geniş bir teşkilâtı olan bir parti, Türkiye çapında yayın yapan bir radyodan istifade edebilecektir. Bu derece büyümüş olmayı şart koştuk. Tabii mahallî seçimlerde faydalanacak mıyız, faydalanmayacak mıyız, faydalanmanın şartları ne olacaktır? Bütün bunlar yine özel kanunlarında derpiş edilecektir.

Radyodan hangi saatten hangi saate kadar kaç dakika konuşulsun mevzularında da şunları düşündük : 19 - 21 arasında tahdidetmemizin sebebi şudur; 1950 Kanununda böyle bir tahdit yoktu. Radyo İdaresi kendi programlarına göre uygun bir saati bir partiye verebilirdi. Halbuki Radyo İdaremiz tarafından yapılan anketler göstermiştir ki Türkiye'nin her tarafında halkın radyolarının başına geldiği saatler 19 - 21 arasındadır. En küçük kazalarımızda, elektrik varsa bunların çalışmaları saatler de bu saatlerdir. En çok radyonun dinlendiği saatler bu saatler olduğu içindir ki her parti sesini duyurabilsin diye propandanın bu saatlerdeki programlara alınmasını düşündük. Yine herkese eşitlik teminetmek endişesi, düşüncesi iledir bu.

55 nci madde; «Radyolarda propaganda, her siyasî parti için günde 10 dakikayı aşamaz.

Bu konuşmalar Türkiye'deki bütün radyo postaları ile aynı zamanda yayımlanır. Bu konuşmaların her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı Türkiye radyoları tarafından halka önceden haber yayımları sırasında duyurulur.»

Aynen böyledir madde. Böylece bu konuşmalar 12 gün devam edecektir. Radyoda bir parti için günde 10 dakika ayrılmakla 120 dakika edecektir yekûn. Bir radyoda tahsis mümkün olmazsa aynı günde belki de iki üç 10 dakika ayrılabilir. Yüksek Seçim Kurulu bunu ayarlayabilir. Sonra, 12 gün müddet içinde her parti 10 dakika konuşmayı düşünmiyebilir. Çünkü, nihayet bütün halkı günlerce radyodan siyasî propaganda dinlemeye mecbur etmek onu yorabilir. Bu itibarla, bunun ayarlanması Yüksek Seçim Kuruluna bırakılabilir. Eğer kâfi görmüyorsa saat 19 ilâ 21 arasındaki zaman, ya daha önce başlatılabilir, yahut da daha geriye doğru bir saat kabul edilebilir, bu suretle genişletilebilir. Radyodaki propaganda süresi iki saatin dışına çıkar, 3 saat de olabilir.

Ancak, böyle olursa, radyonun programları altüst olur. Saat 21 den sonra uzatmak yerine, saat 18 de başlatmak mümkündür. 18 veya 18,30 denebilir. Hiç olmazsa, 21,30 dan önce bu siyasî propagandanın yapılması, en çok dinlenen saatlerde propagandanın yapılması zannediyorum, en müsani bolur.

OĞUZ AHMET — Bir sual soracağım, partilerin adedi hakkında. Ya bu radyodan istifade edecek partilerin azalması halinde ne olacak, boş saatler nasıl taksim edilecek? Yüksek Seçim Kurulunun bu boş zamanı taksim edeceğine dair bir madde mahsus var mı efendim? Bunu hangi mülâhaza ile tesbit edecekler?

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Radyoda konuşmak isteyen partiler müracaat edecekler. Kaç konuşma yapmak istediklerini bildirecekler. Günde 10 dakikadan fazla konuşmayacaklarına göre müddet de isteyecekler. Beş dakika konuşmakla iktifa edebilirler, sekiz dakika konuşmakla iktifa edebilirler. Aynı eşitliği arzu etmeleri belki gayrivâridolabilir. Birisi dört konuşma ile yetinmek isteyebilir. Yani tamamıyla kendilerine bırakılmıştır. Fakat bu taleplerle karşılaşan Yüksek Seçim Kurulu programlarına bunu sığdırmazsa kendi programlarına göre bunu tesbit edecektir.

KIZILOĞLU MUHARREM İHSAN — 15 ilde teşkilât kurmak şartı bir temel hükümdür. Niçin temel hükümler arasına girmemiştir?

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Burada biz bütün seçimlere tatbik edilecek hükümleri derpiş ettik. Milletvekili seçimi Kanununda seçimlere iştirak etmesi için bir partinin 15 ilde teşkilât kurmuş olmasını millî bir parti haline gelmiş olmanın delili olarak kabul ettik. Tabii Yüksek Meclisiniz neyi tasvibedirse o olur.

KIZILOĞLU MUHARREM İHSAN — Bu husus Temel hüküm Kanununda niçin yer almadı?

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Çünkü bu kanun meselâ il genel meclisleri seçimlerinde, belediye seçimlerinde, muhtar seçimlerinde de tatbik edilecektir. Fakat şimdiden il genel meclisi seçimlerinde radyonun kullanılıp kullanılmıyacağını bilmiyoruz. Belki de ilgili kanunda il genel meclisi seçimlerinde radyodan istifade hakkı verilmeyecektir. Çünkü nispeten mahallî bir seçimdir. Türkiye radyolarını işgal etmeye sebep yoktur, denebilir. Veya o ilgili ilde radyo var ise bu radyodan istifade edilir de denebilir. Hele belediye seçimlerinde belki de hiç radyodan istifadeye lüzum görülmiyecektir. Özel kanununa göre Temel hükümler Kanununun falan maddeleri uygulanmaz da denebilir.

KIZILOĞLU MUHARREM İHSAN — Efendim, milletvekilleri ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerine girmek hakkı verildiğine göre şu halde bunun Temel Kanunda yer alması gerekmez mi?

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Evet Paşam, bütün seçimlerle ilgili olarak böyle bir maddeyi nasıl tedvin edelim?

KIZILOĞLU MUHARREM İHSAN — Radyonun kullanılması şekli, genel seçimlerde ve diğer seçimlerde nasıl olacak, bu temel hükümden zikredilemez mi? Bunun için sorumu tevcih etmiştim.

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Hangi seçimde, radyodan nasıl istifade edileceği özel kanunda halledilecektir. Burada sadece umumî hükümlerle birtakım takyidedici hükümler getirilmektedir.

BAŞKAN — Aksoy Muammer, buyurun.

Aksoy Muammer Muhterem arkadaşlarım, ikinci defa söz aldığım için özür dilerim. Kısa konuşacağım.

Raif Aybar arkadaşımızın tenkidlerine birkaç cümle ile cevap vermek istiyorum : Biz hiçbir zaman kuvvetli veya kuvvetli partiyi müdafaa etmedik. Daha önce de şimdi de yalnız hakkı ve haklıyı müdafaa edenlerdeniz. Ancak demokrasi-lerde, demokrasinin yaşayabilmesi için bâzi kayıtların konulması ve bunlara riayet edilmesi lâzımdır. Memlekette alabildiğine önce partilerin doğmasının hayırlı hiçbir sonuç doğurmayacağını demokrasiye faydalı olmayacağını belirtmek isteriz. Bu partilerin büyümesinde elbette fayda vardır hedef de budur. Yalnız, hakikaten önce ve kayıt üstünde kalan partilerin, büyük partilerin hakkını giderici bir faktör haline gelmelerine de müsaade etmek lâzımdır.

Memlekette 100 parti kurulduğunu farz ediniz. Beş kişi ile parti kurulur.

On beş vilâyeti icabında birkaç yüz şahısla teşkilât kurulabilecektir. Demek oluyor ki, kâğıt üstünde var olan fakat fiilen siyasî hayatta bir küçük bir tesir ve rolü olmıyan sözde partilerle gerçek partilerin radyodan aynı derecede faydalanması kabul edilirse, bu ne ihtiyaçlara ne de adalete uygun düşer. İktidarla muhalefet arasında fark gözetilmesi başka gerçek partilerle kâğıt üstündeki partilerin eşit olması başkadır. Biz Aybar'ın partisini de birinci kategori partiler arasında telâkki ettik, Ahmet Oğuz'un partisini de bu memlekette yerleşmiş bir parti olarak kabul ettik. Tasavvur ediniz ki, bir parti senelerden beri kurulmuştur, ama sadece birkaç yüz üyesi vardır. Bu da gelip radyoya eşit hakla konuşacak mıdır? Bu gibi partilerin haklarını kolayca kötüye kullanabileceklerini de göz önünde bulundurmak lâzımdır. Yüz kişi ile kurulmuş bir parti, (X) partisi, tutar filân partiye ofsayıttan gol attırmak için başka parti hesabına çalışırsa buna dahi razı olunacak mıdır? (X) partisi radyoya, «Allah için söylüyoruz, bizim partiye oy vermeyeceksiniz, hiçolmazsa mevcut partiler içinde en iyisi olan (Y) partisine oy veriniz.» diyebilir. Böylece (Y) partisi günde iki defa konuşmuş, yani saman partisinin zamanlarından da faydalanmak suretiyle eşitliği fiilen ortadan kaldırmış olacaktır. Bunu önlemek lâzımdır.

Muhterem sözcünün bir husustaki izahatını da kâfi görmüyorum. O da; on iki günlük radyo yayınlarının kâfi geldiğidir. 12 günlük neşriyat, bu memlekette partilerin fikir mücadelesi için kâfi asla gelemmez. Memleketimizde radyo vasıtasıyla fikir mücadelesi altı senedir yapılmaktadır. Bu memleketin demokrasiye inanmış insanları en son olarak 1954 seçimlerinde millete hitabedebilmiştir. Milletın memleket dâvalarını ve bunların hal suretlerini çeşitli partilerin ağzından duyup tartışabilmesi için radyo vasıtasıyla seçim propagandasına uzunca bir müddet yer verilmesi gerekir. Aslında seçime karar verilince daha birinci gününden itibaren partilerin radyo konuşmaları başlayabilmelidir. Diğer arkadaşlarımızın da dedikleri gibi, bu müddet seçimlerden önceki 30 neu gün başlasın. Zaten 3 gün de propagaında yaşağı bulunduğundan aslında 27 gün yayın yapılabilecektir.

Seçimden önceki 30 neu günde partilerin radyo propagandalarının başlaması teklifinde bulunuyorum. Sayın arkadaşlarımı bu teklifi desteklemesini, bu memlekette oy verecek vatandaşların niçin oy verdiklerini iyice bilmelerinin sağlanması için lüzumlu telâkki etmekteyim.

BAŞKAN — Sayın Emin Soysal.

SOYSAL EMİN — Efendim, Sayın Aybar'ın sabahleyin arz ettiğim bir cümleyi başka şekilde ifade etmek istediler. Partiler radyoda konuşurken propaganda ve beyannameleri radyoda okunsun şeklinde bir şey, bir söz sarf etmedim. Meselâ şudur : Partilerinin sözcüleri radyoda propaganda yaparken bu propagandaların partinin program ve beyannameleri istikametinde yapabilir, kaydının konulması yerinde olur, denmiş oluyor. Burada kanaatimce, bir insan olarak izhar ediyorum. Bir parti propaganda yapmak için bambaşka istikametlerde çalışabilir. Gelir, programı ile, partinin kanunî hüviyeti ile tabantabana zıt bir şekilde konuşur, çeker gider. Görmüşüzdür, geçmiş devirde. Demokrat Parti liberaldi, Birtakım düşüncelerle, kendi kuruluşunda iddia ettiği programı ile birtakım haklar, hürriyetler vadetmişti. Meselâ demokratik esaslara göre bir sistem kuracağını vadetmişti.

Keza iktisadî politikasını liberalizmin esaslarına göre ayarlayacağını yürüteceğini iddia etmişti. Bunları seçim sırasında radyoda da ifade etmişti. Fakat iktidara çıkınca Devletçiliğin da-

niskasını yaptı; mutfaklara kadar Devletçiliği soktu. Bir arkadaşımız bir küçük misal verdiler. 360 milyon yalan söylediler, dediler. Nerede, 360 milyar yalan söylediler. Radyoda 10 sene memleketin ahlâkını tahribettiler, yalanları ile. Neler yaptılar. 10 sene mütemadiyen İsmet Paşadan bahsettiler. Devlet radyosundan onun hakkında bahsetmedikleri gün yoktu. Bıktırdılar, memleketin dinleyicilerini. Bir şahıs üzerinde bu kadar ısrarla durulmaz ki?

Binaenaleyh partiler programlarını partilerinin programına millete ilân ettikleri programlarına göre yapabilirler. Meydana çıktıkları şekilde. Ne ise, radyoda konuşmasını parti programı ve seçim beyanamesi istikametinde yapabilir esasını kanunun ya bu maddesinde, ya da 56 ncı maddesinde koymamız lâzımdır. Bu başka cepheden de lâzımdır : Suç işledi, suç hudutlarını takdir etmek için Yüksek Seçim Kurulu karar verecek. Şimdi bendeniz size bir noktayı arz edeyim; 1957 seçimlerinde saat ikide seçimlerin Demokrat Parti tarafından kazanıldığı radyo ile ilân edildi. Bunu her tarafta ilân ettiler ve çeşitli yerlerden ve köylerden misaller vererek söylediler. Bu, Mecliste münakaşa edildi. Gerek Bütçe Komisyonunda gerekse Heyeti Umumiyyede o zamanın iktidarından şunu istedik : Devlet radyosunda o gün konuşulan bültenleri getirin dedik. Getirmediler. Başka kайдan aradık, bülten yok. Yokettiler. Devlet radyosuna çıktı; suçu işledi, küfrünü yaptı yahut programının aykırı istikametinde propagandasını yaptı ve çıktı gitti. Ne ile tesbit edeceksin bunun cezai hükmünü? İşin bu noktaları mühüm, bunları ihmal edemeyiz, tatbikatta geçti bunlar. Bültenleri getirin dedik getirmediler ve münakaşa da havada kaldı. Binaenaleyh cezai meselelerde mahkemenin vereceği hükümlerin havada kalmaması gerek muhalefetin, gerek iktidarın millet nazarında muayyen noktalarda yalan söylediğini ifade etmek veya ortaya çıkarmak bakımından bu hususlar mühimdir. Takdir edersiniz ki, 10 senedir bu memlekette ahlâk üzerinde en çok işlenen suç yalaneliktir. Eğer bu memlekette yalan kalkarsa pek çok işler düzelecektir. Fakat maalesef yalanelik sistemli bir hale getirilmiştir. Radyoda başka, Mecliste başka konuşan, propaganda yapan, beyanname yayınlıyan kimselere yer verilirse, meydan bırakılırsa işler büsbütün çıkmaza girer. Bütün millet böylece kandırılırsa ne hale geleceği meydanda. Bu noktayı tesbit etmek zo-

randayız. Bugün hepimiz muhalefet değiliz, demektir. Her hangi bir parti, geçmiş tecrübelere göre de; 1950 - 1957 devresinde de görüldüğü üzere sakat, sakım ve hattâ rezilâne metotlara güvenerek bundan istifade ederiz derse; bu çok yanlış olur. Bunun sonu Yassıada'dır arkadaşlar. (Bravo sesleri)

BAŞKAN — Baltacıoğlu.

BALTACIOĞLU ZEKİ — Muhterem arkadaşlarım, komisyon başkanı arkadaşımızın izahatları bendenizi tatmin etmedi. Onun için söz aldım. Metinde, seçime katılan siyasi partilerin radyodan istifade edecekleri hükmü derpiş edilecektir, deniyor.

Komisyon, seçime katılacak siyasi partilerin propaganda meselelerinin nasıl olacağını her seçimin kendi kanununda derpiş edileceğini, orada gösterileceğini söylüyor. Bir partinin Milletvekilleri seçimine, Belediye Meclisi Seçimine, İl Genel Meclisi Seçimine ve Senato seçimlerine hangi şartlarla katılacaklarını kendi kanunlarında gösterileceğini söylüyorlar.

Seçime katılma şartlarını haiz olan partiler, radyodan istifade edeceklerdir. Şimdi bendeniz bir hususu öğrenmek istiyorum. Bir muhtar seçiminde bir siyasi parti, bir tek muhtar seçimi için bir seçim çevresinde seçime iştirak edebilir. Yüksek Heyetiniz bu siyasi partinin seçime iştirakini menedemezsiniz. Radyodan istifadesine mâni olacak bir hükmü kabul edebilir misiniz?

Bir siyasi parti belediye yalnız Belediye Meclisi seçimlerine, yalnız il genel meclisi seçimlerine iştirak ediyor. Sen şu kadar ilde teşkilât kurdun, şu kadar ilde kuramadın, seçime katılma için şu şartları haiz değilsin, demek suretiyle ve vilâyetler belediye seçimlerine veya teşkilâtı gayet kuvvetli olduğu vilâyet il genel meclisine iştirak edemezsin demek demokratik prensiplere de uymaz.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Böyle bir şey mevzu bahis değildir.

BALTACIOĞLU ZEKİ (Devamla) — Evet mevzu bahsolmaz. Olmıyacağına göre, siyasi partilerin her hangi birisinin bir mahallî seçime iştiraki mümkündür. O halde küçük bir ilde bir belediye seçimine iştirak eden siyasi parti, 52 ncı maddedeki seçimlere katılan siyasi partiler içine girecektir. O takdirde onun da radyoda konuşma hakkı olacaktır. Veya-

hut Yüksek Heyetiniz komisyonun kabul ettiği 15 ilde siyasî teşkilât kurmuş olan partilerin millî vekili seçimlerine katılabilir hükmünü belki de kabul etmiyecektir. Bu bakımdan ben radyodan istifade için seçimlere katılan siyasî partiler tâbirinin uygun olmadığına kaniim. Bunun yerine seçimlerde en az dörtte bir seçim çevresinde seçime iştirak eden siyasî partiler ibaresinin kullanılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyim. Meselâ, muhtar seçimleriyle, seçim çevresi, bu kanuna göre kendi özel kanununun şartlarına tâlik edilmiştir. Her köy bir seçim çevresi olacağına göre, bunun tutarı Türkiye'de aletlâk 40 bin olacaktır. Bunun dörtte biri, ki benim teklifime göre 10 000 edecektir. Bu kadar köyle seçime giden partiler radyodan propaganda hakkını kazanacaklardır. Bu durum belediye seçimlerinde ise; 400 - 500 kasaba olarak veya bin seçim çevresi olarak, bunun dörtte birinde yani 250 seçim çevresinde seçime katılan partiler radyodan istifade etmek hakkına sahibolacaklardır. Bu takdirde bütün seçimlere şâmil bir esasın bu maddeye konması için en az dörtte bir seçim çevresinde seçime iştirak eden partiler ibaresinin metne konmasının uygun olacağı kanaatindeyim. Komisyondan bu husustaki fikir ve düşünceleri nedir, bunu öğrenmek istiyorum.

Yine sayın komisyon başkanının buradaki beyanına işaret etmek istiyorum. O da şu : Radyoda konuşma süresi 19 ilâ 21 arasında yapılacaktır. Sayın Feyzioğlu arkadaşımız izah buyurdular: Her siyasî parti günde 10 dakika konuşabilecektir. Memleketteki siyasî partilerin adedi 15 olursa, bu takdirde bir siyasî partiye 10 dakika konuşma müddeti verilemeyecek, demektir. Eğer verilirse, 150 dakika eder ki, bu iki saatlik müddet içine sığmaz. 10 dakika müddet 8 dakikaya, 7 dakikaya inebilecektir. Belki de 3 dakikaya, beş dakikaya. Bu kısa müddet için konuşmak istemiyen partiler bile çıkacaktır.

Bu az müddetin uzatılması istenecektir. Bu itibarla, 19 dan 21 e kadar olan müddet kâfi gelmiyecektir. Bunun için radyodan istifade süresinin saat 21 de sona ermesi suretiyle, başlangıç saatinin tahdit edilmemesi esasının kabul edilmesi daha doğru olur kanaatindeyim. «Propagandaların saat 21 e kadar» demek suretiyle

başlangıç tarihinin belirtilmemesini teklif ediyorum.

Sayın Komisyonun bu hususu tezekkür etmesini ve neticenin bildirilmesini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Kapani Münci,

KAPANI MÜNCCI — Ben de bir iki nokta üzerinde kısaca mâruzatta bulunmak istiyorum. Evvelâ Sayın Raif Aybar'ın, kendisinin bakıyorum maalesef burada bulunmadığını görüyorum, benim burada tam eşitlik mefhumuna karşı hakkaniyet mefhumunu ortaya atışından biraz kocunmuş olduğunu anladım. Fakat öyle tahmin ederim ki, bunu her hangi bir arka düşünceyle söylemiş olduğumu her halde bana atfetmezler. Her hangi bir siyasî motif gütmediğimi kabul edeceklerini zannederim ve gene zannederim ki, benim samimî olarak, yürekten demokrasiye inanmış bir insan olduğumu kabul ederler. Ve gene siyasî partilerin demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olduğuna inandığımı da kabul ederler. Yalnız ben bir memlekette ne kadar çok siyasî parti olursa, o memlekette demokrasi o derece kuvvetli olur fikrine iştirak edemiyorum. Siyasî partisi bol olan memleket en demokratik memlekettir gibi bir düşünce her halde ileri sürülemez kanaatindeyim. Dünyaya bir nazar atfedersek demokrasinin en verimli ve en sıhhatli bir şekilde işlediği memleketler daha ziyade iki büyük parti sistemine dayanan memleketlerdir. İşte bu mülâhaza ile radyoda propaganda bahsinde partiler arasında bir ayarlama yapmanın demokratik esaslara aykırı olmadığına kaniim. Bu bakımdan, tam eşitlik yerine, mutlak eşitlik yerine, ki neticede kanaatimce mutlak eşitlik eşitsizlik demek olacaktır. Bunun için mutlak eşitlik yerine hakkaniyet prensibinin ve esasen Anayasada da derpiş edildiği üzere bu hakkaniyet prensibinin daha demokratik olacağı, daha yerinde olacağı kanaatindeyim.

Bu noktadan sonra, şu ikinci bir noktaya da kısaca temas etmek istiyorum. Bu da radyoda propaganda meselesidir. Bu müddetin tasarıda 12 gün olarak derpiş edilmiş olduğunu görüyoruz. Bu 12 gün müddet içinde, her gün iki saat propaganda devam edecektir. Bu devre içinde kesif bir siyasî propaganda yerine daha ziyade programa yer ayırmak çok daha yerinde

olacaktır. Üstüste, kısa bir devre içinde vatandaşları âdeta siyasî bir bombardımana tâbi tutmanın pek doğru olacağını sanmıyorum. İki saat devamlı olarak 12 gün bu siyasî propaganda baklava dahi olsa halkı bıktırabilir. Arada bir siyasî konuşma yaptıktan sonra ortaya bir Bethoven'in sonatının konulması, yahut birer gün ara ile propaganda konuşmalarının yapılması daha doğru olur. Bu maksadı temin maksadıyla diğer arkadaşlarla bu müddetin uzatılması için bir takrir vermiş bulunuyoruz. Uzun madde içine siyasî partilerin propaganda konuşmalarının serpiştirilmesinin daha doğru olacağını mütalâa ettik. Yüksek Meclisin bu takririn kabulü şeklinde oy kullanmalarını rica ediyorum. Eğer bu takririn lehinde oy kullanırsanız çok müteşekkîr kalacağız.

BAŞKAN — Efendim, kifayet takriri verilmiştir. Bir arkadaşımız daha var, o arkadaşımız da konuşsun. Bilmem komisyon söz istiyecek mi?

Buyurun Fethi Çelikbaş.

ÇELİKBAŞ FETHİ — Muhterem arkadaşlar, bendeniz, bir noktaya işaret etmekle beraber, tümüne taraftarım. Bir kere burada hangi partinin radyoda propaganda yapma haklarının olacağı zikredilmemiş. Buradaki hüküm, her seçimde, kanununda ayrı ayrı belirtileceği fikri hâkim olduğundan, bu şekilde sevk edilmiştir. Ancak, siyasî partilerin hangi şartlarla konuşma yapabilecekleri meselesinin biraz yeri karışmıştır.

Mahallî seçimlerde, belediye seçimlerinde ve diğer seçimlerde radyodan nasıl istifade edileceği özel kanunlarında gösterilecektir. Bu doğrudur. Bunun üzerinde burada konuşmanın ameli bir faydası olmayacaktır.

Müddet meselesine gelince; seçim mücadelesi parlâmentodan vatan sathına yayıldığı andan itibaren sınırlar fevkalâde gerginleşir. Bu devrenin uzaması mı memleketin hayrınadır, yoksa mahdut tutulması mı memleketin hayrınadır, bunu teşhis etmek lâzımdır. Bendeniz samimî olarak arz edeyim ki, Türkiye'de parlâmentoda siyasî münakaşalar yapılamadığı, buna mâni bulunduğu içindir ki, vatan sathına her gün seçim mücadelesi varmışcasına yayılmak zarureti ortaya çıkmıştır. Yoksa meclislerde normal müzakerelerin cereyan ettiği, hükümetlerin isten-

diği zaman bir istizah takriiriyle müzakereye davet edildiği anda kelimenin tam mânasiyle seçim mücadelesini seçim zamanına inhisar ettirmek ve müddeti kısa tutmak faydalıdır. Bir ay müddetle her gün iki üç saat radyodan vatandaşların, bir arkadaşın ifadesiyle, bombardımana tâbi tutulmasının ameli bir faydasını görmüyorum. Bunun dışında konuşmak icabederse o zaman Sırrı Atalay ve arkadaşlarının takririnin esas olarak alınması lâzımgelir. O da şudur arkadaşlar: Birinci konuşmasında, radyoda propaganda hakkı olan her parti 20 dakika müddetle seçim beyannamesini vatandaşlara takdim etmelidir. Seçim beyannamesinde, programında yer alan hususları, fikirlerini, görüşlerini söylemelidir. Bir gün söyledikleri yanlış anlaşılırsa, yalanlanmışsa buna cevap vermeli. Fakat tatbikatın daha önce bu şekilde, arzulanmış şekilde cereyan etmediğini görmüş bulunuyoruz. Yine bu yirmi dakikalık müddet içinde partiler vatandaşlara, seçmenlere seçimi kazandıkları takdirde veya muhalefette kaldıkları takdirde neler yapacaklarını, neler yapmak istediklerini açıklasınlar. Bunda çok büyük ve yüksek faydalar mülâhaza ediyorum. Bu takririn kabul edilmesini memleket için çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

On senedir bu sahada bulunan bir arkadaşımız olarak arz ediyorum; daha önce de tatbik edilen şekil kâfi değildir. Vatandaşlar arasında yapılan toplantılar, açık hava toplantıları çok daha müessir olur. Buralarda vesika ile konuşmak imkânı da vardır. Mücerret lâflar değil, seçim nutukları girecektir. Vatandaşın nazarında itibarını geri getirmeye imkânı vardır. Daha çok halkın nazarında isabetle karar verme imkânını hazırlıyacaktı.

Radyoda muayyen zamanlarda konuşulacaktır. Vatandaşlar dikkatle dinliyeceklerdir. Bir liderin konuşması daha çok dinlenecek, konuşmalara konu olacaktır. Birden fazla konuşma imkânının verilmesi behemahal lâzımdır. Birinci defa izah edemediğini, ikinci seferinde izah etme imkânını bulacaktır.

Partilerinin, liderlerinin konuşmalarını lâyikiyle dinliyen vatandaşlar buldukları yerlerde yapılan tenkidlere lâyikiyle cevap verebileceklerdir. Mahallî toplantılarda hatipler, liderlerinin fikirlerini lâyikiyle öğrenecekler, ona

göre konuşabileceklerdir. Bundan istifadeieri pekâlâ mümkündür.

Radyoda ilk defa yapacağı konuşmada liderler behemahal umumî beyanlarda bulunacaklar, yollarını izah edeceklerdir. Ondan sonra cevaplar başlayacak, hatipler, kendilerinden önce, muarızlarının bir gün önce yaptıkları konuşmaya cevap vermekten öteye geçemeyeceklerdir.

Bu sebeple bendeniz müddetin 12 gün olarak kalmasının ve fakat ilk konuşmaların behemahal partilerin seçim beyannamelerini vatandaşlara izah edebilmeleri için 20 dakikaya çıkarılması üzerinde verilen taktirin memleket realitelerine ve isteklerine uygun olduğu kanaatinde bulunduğumu arz etmek isterim. Bunun dışında madde yazılış tarzı itibariyle de maksadı temin edebilecek bir şekilde hazırlanmıştır. Başka başka seçimlerde çeşitli hükümler sevkette zarureti de ortadan kalkmış olacaktır.

BAŞKAN — Arkadaşların hepsi konuştu. Kifayeti müzakere vardır. okutacağım.

BİLGİN AHMET — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Taktirler okunsun söz vereceğim.

Sayın Başkanlığa

Madde üzerindeki konuşmalar kâfidir kanaatindeyiz. Kifayetin reye vaz'ını saygıyla arz ve rica ederiz.

Şevket Asbuzoğlu

Nihat Sargınalp

Ahmet Şener

Ali Erel

Sayın Başkanlığa

Mesele tamamen tavazzuh etmiştir. Müzakere nin kifayetinin reye konmasını rica ederiz.

Nedim Ergüven

Kaludî Laskaris

BAŞKAN — Ahmet Bilgin'e söz verdim. Bundan sonrası için kifayeti müzakereyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun.

BİLGİN AHMET — Muhterem arkadaşlar, bendeniz yalnız şu 12 günlük propaganda süresi hakkında huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum.

Sayın Encümen Sözcüsü arkadaşımız, burada encümenin bu ciheti düşündüğünü ve 12 günlük müddetin, partilere tanınan 12 günde propaganda için radyodan istifade imkânının kâfi geleceği, geldiği kanaatinde olduklarını ifade ettiler. Yalnız bu kanaatin hangi esaslara göre olduğu hakkında hiçbir beyanda bulunmadılar. Binaenaleyh bu 12 günlük süre kâfi midir değil midir;

bu hususun açık bir şekilde ortaya konması gerekir. Çeşitli propaganda vasıtaları vardır. Propaganda, radyo ile olur, meydanlarda olur, amplifikatörlerle olur, sözle olur, yazı ile olur. Aynı zamanda beş günde de olur, 10 günde de olur, 20 günde de olur. Ama bu iş bir esasa dayanmalıdır. İcabedecektir ki, önümüzdeki günler, yıllarda belki televizyonla da propaganda yapmak imkânı olacaktır. O zaman da acaba televizyonla propaganda için de 12 gün mü, 10 gün mü, beş gün mü müddet tanınacaktır? Bunda esas ne olacaktır? Bunların hepsi ayrı ayrı şeylerdir. Propaganda televizyonla olsun, meydana olsun, başka vasıtalarla olsun bunun tasrih, tahdit edilmesi şarttır. Bu arada, Muammer Aksoy arkadaşımızda 30 gün olsun diye bir taktir ileri sürüyorlar. 45 gün devam etmesi şarttır. Bunun için Muammer Aksoy arkadaşımız diğer arkadaşları ile birlikte bir taktir vermişlerdir.

Yine malûmdur ki, propaganda müddetince radyoda propagandanın devam etmesi lâzımgelir. Bunu temin için verilmiş olan önerenin kabulünü istirham ediyorum.

BAŞKAN — Bu konu üzerinde verilmiş taktirler vardır, okutuyorum.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Taktirler hakkında söz rica edeceğiz, okunduktan sonra.

BAŞKAN — Şimdi taktirleri okutuyorum.

(Alaettin Ergöneç'in taktiri tekrar okundu.)

(İlhan Özdil'in taktiri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bu taktirin konusu tahakkuk etmiştir. Evvelece oyunuza sunuldu ve 52 ve 55 nci maddeler birleşti, bu itibarla bu taktiri muameleden kaldırıyorum.

Yüksek Başkanlığa

52 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederiz.

Zeki Baltacıoğlu

Ahmet Demiray

Süleyman Bilgen

Madde 52. — Seçim çevrelerinin en az dörtte birinde seçime katılan siyasî partiler oy verme gününden önceki 15 nci gündün itibaren 4 nci gün saat 21 e kadar radyolarda propaganda yapabilirler.

Yüksek Başkanlığa

52 nci maddenin başına :

«Özel kanunlarındaki hükümler saklı kal-

mak üzere» ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Turhan Feyzioğlu

Yüksek Başkanlığa

52 nci maddenin aşağıdaki gibi tadil edilmesini arz ve teklif ederim.

Ahmet Bilgin

(Seçimlere katılan siyasî partiler propaganda günleri süresince oy verme gününden dört gün önce saat 21 e kadar radyolarla propaganda yapabilirler.)

Yüksek Başkanlığa

52 nci maddedeki «On beşinci günden» kelimelerinin, «Otuzuncu günden» suretinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Muammer Aksoy Suphi Batur
Münci Kapani

Temsilciler Meclisi Yüksek Başkanlığına

52 nci maddenin aşağıdaki şekilde tesbit ve tanzimini arz ve teklif ederim.

Temsilciler Meclisi Üyesi
Kâmil Başaran

Madde 52. — Seçimlere katılan siyasî partiler, oy verme gününden önceki yirminci günden itibaren üçüncü gün saat yirmi bir e kadar radyolarla propaganda yapabilirler.

Radyolarda propaganda, her siyasî parti için günde on beş dakikayı aşamaz. Bu konuşmalar, Türkiye'deki bütün radyo postaları ile aynı zamanda yayımlanır. Bu konuşmaların, her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı, Türkiye radyoları tarafından halka önceden haber yayımları arasında duyurulur.

(Emin Soysal'ın «saat 21 e kadar» sözünün değiştirilmesi hakkındaki önergesi tekrar okundu.)

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

52 nci maddenin sonuna; «Radyoda konuşan partiler seçim beyanına ve programlar, çerçevesi içerisinde konuşabilirler.» fıkrasının konulmasını arz ve teklif ederim.

Emin Soysal

Yüksek Başkanlığa

55 nci maddeye aşağıdaki fıkranın ilâvesini arz ve teklif ederiz.

Kızıoğlu Muharrem İhsan Başer Adnan
Güven Ferruh

«Konuşmaların ücreti radyo idarelerinin umumî tarifeleri içerisinde hesaplanarak partilerden tahsil olunur.»

Yüksek Başkanlığa

Seçime iştirak eden siyasî partilerin yaygın ve müessir yayım vasıtası olan radyodan ilk konuşmayı seçim beyannamelerini halk oyuna arzına imkân sağlaması için bir defaya mahsus olmak üzere ilk konuşma müddetinin «20» dakika olmasını ve 55 nci maddeye bu hususun ilâvesini arz ve teklif ederiz.

Sırrı Atalay Sırrı Hocaoğlu
Hamdi Orhon Yekta Karamustafaoğlu

BAŞKAN — Efendim, takrirlere muttali oldunuz. Şimdi bunların aykırılık sırasına göre oylarınıza sunacağım.

• ÖZDİL İLHAN — Efendim, söz istiyorum.

BAŞKAN — Ne hakkında efendim?

ÖZDİL İLHAN — Efendim, benim bir takririm vardır, fakat madde ile ilgisi dolayısıyla dikkate almadınız. Bu bakımdan söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, 55 nci madde 52 nci maddenin 2 nci fıkrası haline geldi. Bu bakımdan oya konuyacağını arz ettim. Esasen bir metin farkı da yoktur.

Şimdi belediyelere aidolan takrir en aykırısı oluyor. Bu itibarla önce bu takriri oya sunacağım.

(Alaettin Ergönenç'in takriri tekrar okundu.)

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ
ÖDÜL ATIF — Efendim, metni izah etsinler.

BAŞKAN — Bu önergeyi oyunuzaya sunuyorum. Dikkate alınmasını kabul edenler... (57 nci madde ile alâkalı sesleri) (Bu madde ile alâkalı değil, sesleri)

ERGÖNENÇ ALAETTİN — Ben umumî mânada bir takrir vermiştim. Benim teklif hazırlamamı istiyorlar. Eğer komisyon benim teklifimi kabul ediyorsa, o zaman hazırhabilirim. Bu takriri hazırlarken düşündüm, belki usule uygun olmamış diye reddedilir, dedim. Komisyon fikrimi benimsiyorsa, müsaade etsinler, bir teklif hazırlayıp getireyim. Aksi halde, hali ile reddedilir, tabii.

BAŞKAN — Arkadaşlar getirirlerse icabı düşünüldür. Mütâakıp takrirleri tekrar okutup reyinize arz edeceğim.

(Ahmet Bilgin'in takriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Propaganda süresinin 45 gün uzatılması isteğinde bulunan bu tavriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmemiştir, efendim.

Diğer tavriri okutuyorum.

(Muammer Aksoy, Münici Kapani, Suphi Batır'un tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bu tavriri kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Kâmil Başaran'ın tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Maddeyle alakalı olan birinci kısmı reye koyuyorum. Yani 20 günden başlatılan kısmını. Dikkate alınmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Zeki Baltacıoğlu ve Süleyman Bilgen'in tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Tavriri kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Emin Soysal'ın ikinci tavriri tekrar okundu.)

SOYSAL EMİN — Tavriri geri alıyorum.

(Turhan Feyzioğlu'nun tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Efendim, komisyon katılıyor mu bu tavriri?

SÖZCÜ ÖDÜL ATIF — Hayır efendim, katılmıyoruz.

BAŞKAN — Efendim, tavriri oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(Soysal Emin'in birinci tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Tavriri oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Kızıoğlu Muharrem İhsan, Güven Ferruh ve arkadaşının tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Tavriri oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Atalay Sırrı, Hocaoğlu Ahmet Sırrı, Karatastafoğlu Yekta'nın tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Tavriri oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Başaran Kâmil arkadaşımızın tavriri birinci kısmını oyunuza sunmuştum. İkinci kısmı 52 nei maddenin ikinci fıkrasına taallük etmesi itibarıyla muameleye koymuyorum.

Özgül İhan, tavriri okunmasında ısrar ediyor musunuz? Yok...

Dikkate alınan tavririyle birlikte maddeyi komisyona veriyoruz, efendim.

Müracaat

MADDE 53. — Seçimlere katılan siyasi partilerin genel merkezleri radyolarda propaganda yapmak istediklerini oy verme gününden önceki yirmi birinci gün akşamına kadar Yüksek Seçim Kuruluna yazılı olarak bildirirler.

BAŞKAN — Mehmet Altınsoy.

ALTINSOY MEHMET — Muhterem arkadaşlarım, 53 neü madde «Seçimlere katılan siyasi partilerin genel merkezleri radyolarda propaganda yapmak istediklerini oy verme gününden önceki yirmi birinci gün akşamına kadar Yüksek Seçim Kuruluna yazılı olarak bildirirler.» demektedir. Propaganda yapmak isteyen partilerin bu konuşmalarını daha evvelden konuşma yapıp yapmayacaklarını bildirmeleri için tayin edilmiş bir müddete aittir. Bundan evvelki maddede 12 günlük müddet nazarı itibara alınarak 21 gün müddet konmuştur. Bundan evvelki müddet bakımından bu maddenin gözden geçirilmesi lâzımdır. Kabul edilecek müddete göre bu değiştirilecektir. Bu maddeyi komisyonun geri almasını isteyeceğim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Müddetler değişmedi.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı? .. Yok. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yayın zamanının tesbiti

MADDE 54. — Yüksek Seçim Kurulu, radyolarda yayın için müracaat eden partililer arasında, bunların birer temsilcisi ile, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcilerinin önünde kur'a çekerek, yayın zaman ve sıralarını tayin eder. Bu kar'a oy verme gününden en az yirmi gün önce çekilir. Yayınlar, saat on dokuz ile yirmi bir arasında yapılır.

BAŞKAN — Buradaki kur'a kelimeleri, ad çekme olacaktır.

Feyzioğlu Turhan, buyurun.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlar, komisyon ile mutabakata varacağımızı zannediyorum. Maddenin son cümlesi «yayınlar saat on dokuz ile yirmi bir arasında yapılır.» Bu partilerin sayılarının çoğalmasında müşkülât arz edecektir, sığmayacaktır. Onun için son cümlelerin ayrı bir fıkraya halinde olması lâzımdır.

Yayının başlangıç saati ve seçmenlerin dinleme imkânları göz önüne alınarak Yüksek Seçim Kurulunca tesbit etsin ve en geç 21 e kadar devam eder şeklinde olsun. En geç 21 i geçmemek lâzımdır. Bu maksadı sağlayacak her hangi bir takrire oy veririm.

BAŞKAN — Takrir var, okutuyorum.

Başka söz isteyen yoktur. Takrirler var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

54 ncü maddenin son cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ederim.

«Yayınlar, saat 18,30 ile 21,30 arasında yapılır.»

Aleattin Ergöneç

Yüksek Başkanlığa

54 ncü maddenin son fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Abdurrahman Altuğ

Madde 54. —

Yayınlar saat 18 ile 21 arasında yapılır.

FEYZİOĞLU TURHAN — Şifahen arz ettiğim hususu bir takrirle arz edeceğim efendim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Efendim, hakikaten partilerin taaddüdü halinde, bu saat içinde partilere isabet edecek konuşma müddetinde tereddüder hâsil olabilir. Bu itibarla maddenin son cümlesinin (yayınlar, parti adedleri göz önünde tutularak saat 21 den geriye doğru düzenlenir) şeklinde değiştirilirse, zannederim mesele halledilmiş olur.

BAŞKAN — Turan Güneş.

GÜNEŞ TURAN — Muhterem arkadaşlarım, esas fikirde komisyon ve Feyzioğlu arkadaşımız mutabakat halinde, fakat 21 den geriye doğru düzenlenir denirse bir mahzur doğacaktır. O da şu : Normal olarak seçim tarihi tesbit edilmiş olsa dahi huzurunuzda gelmiş olan Anayasa tasarruflarında meclislerin seçimlerinin yenilenmesi, ihtimali vardır, bu bir.

Ayrıca Millet Meclisi her zaman seçimi yenileyebilir. Şimdi Türkiye, bünyesi itibariyle, ziraf bir memleket olduğu için köylü vatandaşların evlerinde buldukları saat mevsimlere göre değişebilir. Binaenaleyh, 21 den itibaren düzenlediğimizde bilfarz, kış aylarına yakın gele-

cek bir seçimde, muhterem vatandaşlar yatmış olabilirler. Binaenaleyh, Feyzioğlu arkadaşımızın teklifinde esas itibariyle bir hudut olmak üzere 21 gösterilmiş olmakla beraber, mevsimlere göre vatandaşların hangi saatlerde radyo dinlemesi mümkün ise bunun saatini Yüksek Seçim Kurulunun tesbit etmesi imkânı açık bırakılmıştır. Bu bakımdan seçim esnasında radyo ile yapılacak yayınları dinliyecekleri artırmak için bunun başlangıç noktasını Yüksek Seçim Kurulunun takdir hakkına bırakmak yerinde olur. Onun için Feyzioğlu arkadaşımızın fikirlerine iştirak ediyorum.

BAŞKAN — Bir takrir var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

54 ncü maddenin son cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

«Yayınların başlangıç saati, partilerin sayısı ve en uygun dinleme imkânları göz önüne alınarak Yüksek Seçim Kurulunca kararlaştırılır. Yayınlar en geç saat 21 e kadar devam eder.»

Turhan Feyzioğlu

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Komisyon katılıyor.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor. Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Diğer takrirlerin okunmasına mahal kalmadı. Maddeyi bu tashih şekli ile okutuyorum.

Yayın zamanının tesbiti

MADDE 54. — Yüksek Seçim Kurulu, radyolarda yayın için müracaat eden partiler arasında, bunların birer temsilcisi ile, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcilerinin önünde adçekerek, yayın zaman ve sıralarını tâyin eder. Bu adçekme oy verme gününden en az yirmi gün önce yapılır. Yayınların başlangıç saati, partilerin sayısı ve en uygun dinleme imkânları göz önüne alınarak Yüksek Seçim Kurulunca kararlaştırılır. Yayınlar en geç saat 21 e kadar devam eder.

BAŞKAN — Maddeyi tashih şekliyle kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

56 ncü maddeyi, madde 55 olarak okutuyorum.

Radyo konuşmaları ile işlenen suçlar

MADDE 55. — Yüksek Seçim Kurulunca, siyasî partilerin, radyo ile yaptıkları konuşmaların suç konusu olduğu sonucuna varılırsa, ceza takibi hususundaki hükümler saklı kalmak üzere, o siyasî partinin seçim süresi sonuna kadar radyoda konuşma hakkının, kısmen veya tamamen iptaline karar verilebilir.

BAŞKAN — Ahmet Bilgin.

BİLGİN AHMET — Muhterem arkadaşlar, radyo konuşmalarından dolayı vaz'edilen ceza, hem ceza usulleri tekniğine uygun değildir, hem de âdil bir cezayı ihtiva etmemektedir. Bu iki noktayı nazara almadan maddeyi bu şekilde tedvin edecek olursak birçok hakların zıyama sebebiyet verilecektir.

Yüksek Seçim Kurulunca, siyasî partilerin radyo ile yaptıkları konuşmaların suç konusu olduğu sonucuna varılırsa, ceza takibi hususundaki hükümler saklı kalmak üzere, o siyasî partinin seçim süresi sonuna kadar radyoda konuşma hakkının kısmen veya tamamen iptaline karar verilebilir, denmektedir.

Bir hatip arkadaş çıkacak, radyoda konuşacak ve muhtemelen suç işleyeceği zannedilecek, bu zannedilen suç takibata mâruz kalacak, yani hakkında âmme dâvası açılacak. Âmme dâvası açılınca, seçim kurulu toptan, o partinin, bir seçim propagandası müddetince radyodan konuşmasını men edecek, iptal edecek.

Muhterem arkadaşlarım, bir şahsın yapmış olduğu bir cürümden bir siyasî topluluğun hepsinin birden cezaya çarptırılması hiçbir hukuka ve kanun tekniğine uygun olmaz. İnsanlar kendi yaptıkları fiillerinden dolayı ceza görebilirler. Bütün bir câmiayı suçlu olarak kabul etmek âdil bir tarz olmaz.

İkincisi, dâva açıldığı takdirde bunun derhal karara bağlanması mümkün olmadığına göre, bir cürüm teşkil edip etmediği ve neticede mahkûm olup olmayacağı kestirilemez. Bu sebeple derhal o partinin radyo konuşması iptal edilirse, bu adalete uygun olmaz. Bu dâva iki ay sürerse, bu süre zarfında parti cezalandırılacak ve bu suretle netice beraatle dahi neticelense partinin aleyhine olacaktır. İki karar verileceğinden bu kararlar bir kere tezat haline düşecektir. Bir yandan Yüksek Seçim Kurulunun verdiği, karar diğer taraftan mahkemenin verdiği beraat kararı.

Binaenaleyh kanunun bu maddesinin yalnız konuşan hatibi ilgilendirir şekilde tâdil edilmesini teklif ediyorum. Bu hususta bir önerge takdim ettim, kabulünü rica ederim. Bir partinin seçim esnasında radyo konuşmalarından men edilmesi, doğrudan doğruya adalete muvafık değildir. Çünkü parti bir tek hatip yüzünden, bir tek hatibin hatası yüzünden konuşamayacaktır. Eşitlik şartları bakımından bir parti konuşmadan men edilirse seçim neticeleri değişebilir, diyebilecektir. Radyo konuşma hakkından mahrum edilmemiş olsa idim netice böyle olmazdı diyebilecektir ve umumî efkârı şüphe altında bulunduracak bir maceraya sevk edebilir.

Siyasî partilerin eşit vasıtalarla seçim mücadelesine katılması şarttır. Aksi halde birçok dedi kodulara sebep olabilir. Bu Seçim Kanunu bu şekilde tatbik edilmesi takdirinde doğacak akibetler yalnız bununla kalmaz, bir parti, kendi üyesinin çıkıp ne şekilde konuşacağını elbette ki, kontrolü altına alabilir veya tetkik ettikten sonra konuşmasına müsaade edebilir. Ama her insanın, her ne şekilde olursa olsun, nasıl bir fikir ve akide taşıdığını, veya taşıyacağını evvelden kestiremeyeceği için, içinde şüphe bulunan bir insanın, partisini âtil bırakmak üzere, bâzı fena yollara sapması nazarı itibara alınmalıdır. Geçmiş tarihte, partilerin üst kademelerinde bulunan birtakım insanların, kendi partilerini itham ettikleri, hattâ partilerinin kapatılması cihetine gittikleri vâki olmuştur. Bu bakımdan bu noktanın gözden uzak tutulmaması, ihmal edilmemesini ve arz ettiğim şekilde yalnız hatibi ilgilendiren ceza ile iktifa edilmesini teklif ediyorum ve bunun için de bir takrir takdim ediyorum, kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Tokbey Sadettin.

TOKBEY SADETTİN — Muhterem arkadaşlarım, radyoda yapılan konuşmalardan dolayı işlenen suçlara taallük eden 56 ncı maddeyi biz çok tehlikeli ve mahzurlu bulmaktayız. Madde demektedir ki, «Yüksek Seçim Kurulunca, siyasî partilerin, radyo ile yaptıkları konuşmaların suç konusu olduğu sonucuna varılırsa.» bu takdirde bu partiyi konuşmaktan mahrum edeceğiz. Yani Yüksek Seçim Kurulu bu siyasî teşekkülü suçlandırıyor. Takdir buyurursunuz ki, bir kimseye, bir şahsa veya hükmi şahsiyete suçlu demek için bir kaziyei

muhkeme halini almış bir mahkeme kararına ihtiyaç vardır. Bu hakkı kaza adliyenindir. Bu hakkı kazayı Yüksek Seçim Kurulu kullanırsa Anayasaya muhalif bir hareket olur. Bu eheti müspet bulmuyoruz. Maddeye devam ediyoruz. «Ceza takibi hususundaki hükümler baki kalmak üzere, o siyasî partinin seçim süresi sonuna kadar...» deniyor. Bir siyasî teşekkül ceza mahkemesine gider, orada beraet eder, Yüksek Seçim Kurulunun vardığı netice gayriâdil olur, aynı zamanda hakkın iadesi de mümkün olmaz, zararı olur, istismar mevzuu olabilir.

Arkadaşımızın işaret ettikleri gibi siyasî kurulu idare edecek heyet bir konuşma hazırlayıp bunu temsileisine verdiği zaman temsilcisi ihanet edebilir, her hangi bir kapris uğruna menfi konuşabilir. Bu şahsın işlediği suç yüzünden bu siyasî teşkilâtı haksız olarak propagandadan mahrum etmek elbette kimsenin aklından geçmez. Bu, cezaların şahsiliği prensibini de ihlâl eder. Bu madde her hali ile Anayasaya da aykırıdır. Seçim emniyetini de ihlâl eder mahiyettedir. Cezaların şahsiliği prensibini ortadan kaldırır. Suçu işliyen insan için Ceza Kanununda alâkalı madde vardır. Seçim Kanununa böyle bir maddenin konulmasını zait telâkki ediyorum. Bu sebeple, her ehetten mahzurlu bulduğum bu maddenin kaldırılması için, Heyeti Celilenize sunulmak üzere, Makamı Riyasete bir de taktırir takdim ediyorum. Kabulünü rica ederim.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlar, son derece ehemmiyetli bir madde telâkki ettiğim için tekrar huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum. Hakikaten bu madde ciddi bir tehlikeyi ihtiva etmektedir, haliyle kalırsa.

Türkiye'de gelecek seçimlerin üstüne, lüzumsuz yere bir gölge düşürmek tehlikesi bu maddenin içinde yatmaktadır. 1957 seçimlerinde bir siyasî parti radyodan faydalandı, diğer siyasî partiler radyodan faydalanmadılar. Türkiye B. M. Meclisinin meşruluğu konusu, 1957 seçimlerinin meşrup olup olmadığı konusu biraz da bu sebeple 1957 senesinin 27 Ekiminden itibaren daimî münakaşa konusu oldu. Önümüzdeki meclislerin meşruiyetini bu memlekette artık münakaşa mevzuu yapmamak için çırpıyoruz. Bu kanunun ana hedeflerinden birisi de, seçimlerin meşru olup olmadığı, dürüst

olup olmadığı, eşit şartlar altında yapılıp yapılmadığı bu memlekette bir daha münakaşa konusu olmamasını sağlamaktır. Maksadı bu iken, bir kanunun bâzi siyasî partileri seçim propagandası süresince radyodan faydalanamaz bir hale getirecek bir maddenin bulunması, maksatla kabili telif değildir, sanırım.

Arkadaşlar, konuşmaları menedilen parti hakikaten ehemmiyetli bir siyasî parti bulunabilir. İktidara alacağı reylerle namzedolan bir siyasî parti olabilir veya ehemmiyetli bir muhalefet grupunu teşkil edebilecek bir parti olabilir. Böyle bir partinin konuşma hakkı iptal edildi mi netice şu olacaktır. Eğer radyoda konuşmaların iptal edilmese idi şu kadar mebus çıkaracaktım, belki iktidarı alacaktım gibi sözler sarf edilecek ve seçimin meşruluğunu kaybetmeye çalışacaklardır. Bu konuşmaları iptal edilmese dahi istihlal edeceği netice değişmeyecek partiler bulunabilir. Fakat buna rağmen, kör ölür badem gözlü olur, reylerin yüzde birini bile alması ihtimali olmıyan bir partinin, dört sene mütemadiyen, radyodan konuşma hakkım kalkmasa idi böyle bir âkibete mâruz kalmıyacaktım diye mütemadiyen bizar edecektir. Bu itibarla muhterem arkadaşlarım; bir siyasî partinin, bir hatibinin konuşması, hatalı konuşması sebebiyle, seçim müddetince konuşturulmaması için bir tedbir sağlamak düşünölmüştür. Ama bunun faydadan çok ileride zararı olabilir. Maddeyi sevk eden muhterem komisyon üyelerinin ne gibi düşüncelerle hareket ettiğini anlıyorum. Radyoyu küfür vasıtası olmaktan kurtarmak, Devlet nizamı aleyhine vasıta olmaktan kurtarmak istemişlerdir. Radyo ile milleti ikiye bölecek kavimcilik, komünistlik için söz söylemek istiyenlere set çekmek istemiştir.

Bunun tedbirleri başka yoldan düşünölmelidir. İstenilen faydanın üstünde birtakım zararlar tevlihetmesi endişesi komisyonun güttüğü bu maksadı behemehal bir başka yoldan temin etmek gerekir. Bu yol, çıkar bir yol değildir. Kaldı ki, Ahmet Bilgin ve ondan sonra konuşan arkadaşlarım, son derecede haklı bâzi noktaları işaret buyurdular. Bakınız, siyasî partileri konuşmaktan menettik, sonra konuşmayı yapan kimseyi mahkemeye verdik, mahkeme sonunda suçlu beraet kararı aldı, bir sürü dedikodu, mü-

nakaşa iki kat olacak. Ve diyecekler ki, gördünüz mü, Yüksek Seçim Kurulu haksız yere menetmiştir. Bir de bu vesile ile seçimlerin eşit olarak yapılmadığı kaziyi muhkeme ile teşkil ve tevsih edilmiş olacaktır. Böyle bir vaziyet elbetteki memlekete huzur getirmez arkadaşlar. Bundan başka Yüksek Seçim Kurulu, en haklı şekilde bir siyasî partiyi menedecek olsa, seçimin harareti sırasında, Yüksek Seçim Kurulunun tarafsızlığını gölgeliyecek bir münakaşa kapısı açılmış olacaktır. Tasavvur buyurun, menedilen bir parti can acıyarak bu yola ister istemez gidecektir. Seçimin sonuna kadar itibarının asla zedelenmemesi lâzımgelen Yüksek Heyeti tarafgirâne hareket etmekle, kendi partisini ezmek için hareket ettiği hakkında itham edecektir. Yüksek Seçim Kurulu tam seçimin ortasında bu şekilde dile düşürülürse, bu şekilde münakaşa mevzuu olursa, Yüksek Seçim Kurulunun bileümle hâdiseler hakkında vereceği kararlar dahi lüzumsuz yere kötü gözle görülebilir. Halk efkârında bir tereddüt doğabilir. Bu itibarla buna ilâveten bir kısım arkadaşlarımızın temas ettikleri noktalar var. Bir şahıs bir siyasî partiye bu yolla, altından kalkamayacak bir yük yükleyebilmesi pek muhtemel olmamakla beraber, bir suikast tertibedilebilir. Bu memlekette emsalini gördük. Kendi partisinden muvafakati dışında kendi partisi aleyhine olacak bir kelime söylemesi için teşvik edilebilir, itma edilebilir. Böyle bir yol açmamak lâzımdır. Böyle bir durumda bütün bir partinin konuşma hakkından meneden hükümler olmalıdır. Bir siyasî parti, kasten seçimi kaybedecek olan, falan siyasî parti, kasten yalana baş vuracak olursa Yüksek Seçim Kurulu kendisini konuşmaktan mahrum eder, dedik mi, bu parti akibetini bildiği için tedbirler alır. Siyasî bir heyetin bu şekilde tezahürlerde bulunmaması gerekir.

Kaldıkları arkadaşlar, alınan tedbirlerin davet edeceği mahzurlar da vardır. Buna rağmen seçim propagandasının son gününde radyo başına getirdiğimizde ağır küfürler savurabilir. Bu takdirde, son gününde bu müeyyideler bir müessiriyet teşkil etmez. Propagandanın başında olursa bir müessiriyet arz eder. Bunu son günü yaparsa, açık şekilde din istismarcılığı yaparsa radyo bu küfürlerin kullanılmasında vasıta olmuş olacaktır. Açıktan açığa din propagandası yapacak ve gereken vurgunu vuracak, yapacağı

tesiri yapacak, iş işten geçecek, ondan sonra da konuşmasına mâni olmak gibi tedbirler alınmayacak. Çünkü müessir olamayacaktır. Bu itibarla maddenin bu şeklinin maksadı karşıladığına kaani değilim, birçok mahzurları dâvet ettiğine inanıyorum.

Komisyon, Devlet radyosunun, demin arz ettiğim gibi, vaktiyle tatbikatını gördüğümüz gibi âdi küfürlere vasıta etmemeyi sağlamak için, komünist propagandasına, din istismarcılığına ve daha başka ve muzır gayretlere âlet etmemek için, tedbir almak yolundaki arzusunu prensip olarak kabul ediyorum, fikirlerine katılıyorum. Ancak tedbirin bu yoldan değil, başka yoldan aranması lâzımgeldiğine inanıyorum. Mâruzatım bu kadardır. (Alkışlar)

BAŞKAN — Kabadayı İhsan.

KABADAYI İHSAN — Sayın Hocam endişelerimi belirtmiş bulunuyor, bendeniz sarfınazar ediyorum.

BAŞKAN — Soysal Emin.

SOYSAL EMİN — Bendeniz arkadaşların fikirlerine tamamen iştirak ediyorum. Hakikaten bir şahsın radyoda işliyeceği bir suçtan dolayı mensubolduğu partiyi, ister muhalefette olsun, ister iktidarda olsun, konuşmaktan menetmek, tıpkı bir ailede bir ferden suç işlemesinden dolayı bütün aileyi cezalandırmak gibi, hukuk telâkkilerine uymayan bir hareket olur. Bilmem nasıl olur da bir şahsın suçundan dolayı bir partiyi toptan muayyen haklarından mahrum edersiniz? Bu; doğru bir hareket olmaz. Kanaatimece hukuk telâkkilerine, anlayışına tamamen aykırıdır. Bu bakımdan maddeden bu hükmün çıkarılması yerinde olacaktır. Ancak suç işleyen şahısların nazarı dikkate alınması lâzımgelir.

Bundan evvelki maddelerde de arz ettiğim gibi, gelişigüzel konuşmalar, radyolar, Devlet radyoları demokratik rejime yeni giren bir milleti yetiştirmek bakımından âdeta mânen vazifelidir. Biz bir taraftan bu işin temel kanunlarını, birtakım prensiplerini münakaşa ederken bir taraftan da milletçe başkalarının 200 - 300 sene evvel girdiği bir rejime yeni girmekte olduğumuzu düşünmemiz lâzımdır. Bu zaviyeden radyolarda herkesin gelişigüzel konuşmasına mâni olmak icabeder. Benden evvel konuşan arkadaşımın da buyurduğu gibi komünist propagandası veya terbiyeyi bozucu, milleti üzücü birtakım sözler sarf

etmekten menedici, önleyici tedbirler almamız ve bunu düşünmemiz lâzımdır. Bundan evvelki konuşmamda arz ettiğim gibi radyolardaki konuşmalar partilerin seçim beyannameleri istikametinde olmalıdır. Bu kabul edilmedi. Partilerin seçim beyannamelerine müvazi bir şekilde radyolarda konuşması çok yerinde olur.

Muhterem arkadaşların mahkemenin kararı geciktir. Seçime kadar parti hakkında karar verecek. Bunlar esaslı tedbir olamaz. Bunun için tedbirler düşünmek lâzımdır. Bir şahıs radyoda konuşurken küfür savurur, bir partinin güzide, en kıymetli elemanına hakaret eder, yalan söylerse bunun hakkında seçim kurulu cezaî takibata karar verecektir, ama partinin konuşması devam etsin... Ama bunun mahkemede ceza görmesi bir kıymet ifade etmez. Konuşması yapacağı tesiri yapar, vicdanları zedeleyici tesiri yapar. Onun için bunları önleyici tedbirlerin alınmasını arkadaşların kabul ederler. Suç işliyen parti sözcüsü hakkında takibata karar verildiği zaman, falân partinin sözcüsü şu sözü sarf ettiği için konuşmadan men edildi diye radyo ile ilân edilmelidir. Şahsın yaptığı tesiri izale için bu mümkündür.

İkinci tedbir olarak da, radyo ile konuşacak sözcülerin konuşmaları Yüksek Seçim Kuruluna gösterilir, içinde cezayı müstelzim cümleler varsa çıkarılır, ve buna göre konuşması temin edilir; diğer istediği şeyleri konuşsunlar. Ama hakaret, sövme gibi suç olan şeyleri konuşmak, Yüksek Seçim kurulları tarafından önlenip memleketi, kanunlara, nizamlara, törelere aykırı sözden kurtarmış olur.

Bendeniz bu iki tedbiri yerinde buluyorum. Aynı zamanda partinin konuşma yasağının da kanundan kaldırılması lâzımdır kanaatindeyim.

AKSOY MUAMMER — Muhterem arkadaşlarım, bu maddenin aleyhinde bir hayli konuşuldu. Madde bu haliyle, hakikaten bâzı tehlikeler arz ediyor; bir defa bunu kabul etmek lâzımdır. Fakat maddeyi toptan kaldırmak da, kanaatimce doğru değildir, değiştirmek, Anayasa tasarısına uygun bir hale getirmek lâzımdır. Anayasa tasarısının 19 ve 55 nci maddelerinde, partilerin demokratik rejime aykırı hareket etmeleri halinde, Anayasa Mahkemesince kapatılmaları esas kabul edilmiştir. Bir parti, mütemadi olarak dini istismar ederek memleketi tah-

ribetme yoluna gidecek veya belli bölgelerin istiklâli fikrini savunacak ve biz de buna müsaade edeceğiz. Bunu ileri demokrasilerde bile artık kolay kolay kabul etmiyorlar. Nitekim Alman Anayasasının 21 nci maddesinde bu yolda bir kayıt vardır. Anayasa tasarımızın da 19 ve 55 nci maddelerinde aynı mahiyette hükümler yer almıştır. Şimdi bir tefrik yapmak icabedecektir : Lâiklik prensipine, demokratik olma esasına, Cumhuriyet esasına, milletin ve ülkünün bölünmezliği esasına aykırı propaganda yapanlarla, alelâde hakaret sayılabilecek bir sözü sarf edenler hakkında ayrı bir hüküm tatbik etmek lâzımdır. Adî bir suç, meselâ Hükümetin mânevi şahsiyetini tahkik suçu ve biraz önce arz ettiğim rejim suçları hakkında başka hükümler tesbit etmek gerektir. Yüksek komisyon da bu fikre temayül gösteriyor. İstirhamım maddenin bu hükümlere uygun bir şekilde düzenlenmesidir. Eğer Anayasa projesinde Anayasa Mahkemesinin görevleri arasında Yüksek Seçim Kurulu vazifesi de kayıtlı olsaydı, bir partinin radyoda konuşma hakkını ortadan kaldıran Yüksek Seçim Kurulu kararı daha normal karşılanır, yadırganmazdı. Mamafih yine de endişeye yer yoktur. Yüksek Seçim Kurulu yine de en yüksek kazaî bir merci telâkki edilir. Onun aldığı ihtiyatî tedbirler sonradan yetkili mahkemece farklı bir surette değerlendirilse bile, kabul edilmeyecek bir duruma düşülmüş sayılmaz. Bu hususta bir önerge veriyorum; sadece sayın komisyondan Seçim Kanunundaki hükmü Anayasa tasarısı ile ahekle hale getirilmesini rica ediyorum.

BAŞKAN — Ülutaş İsmail.

ULUTAŞ İSMAIL — Efendim, bundan evvelki konuşmamdan sonra bâzı arkadaşlarım beni tasvibetmediler, Ama görüyorum ki; şimdi bu arkadaşlarımızla edişelerimiz birleşmiş bulunuyor. Yalnız bir nokta kalıyor, kimse baklayı ağzından çıkaramıyor. Nasıl önlenecek?.. Partili arkadaşlarımız, benim de partim mahrum edilir, sabote edilir diye düşünüyor...

Çıkar yol şu ;

Evvelâ bir suç unsuru olup olmadığı, veyahut da ihtilâflı durumlar bulunup bulunmadığına dair elimizde birtakım doküman bulunması lâzımdır. Başbakan Yassıada'da inkâr ediyor, söylemedim diyor, haberim yoktur diyor, hattâ

söylediği cümleleri inkâr ediyor. Bunun için mutlak surette en son metin olarak tesbit edilmesi lâzımdır. Kâğıda yazar bir türlü, konuşur başka türlü. Binaenaleyh mutlak surette emin olmak istiyorsak başvurulacak tek çare, konuşacak olan hatibin konuşmasını banda alıp radyoya banttan vermektir. O zaman kimse konuştuğunu inkâr edemez. Aynı zamanda bunun bir faydası da partilerin içinde bulunan sabotörler de kötü faaliyetlerde bulunamayacaklardır. Bu suretle konuşma yapıldığı takdirde partiler de mesuliyetini tizerine alarak, eğer konuşmada bir suç unsuru varsa, partiler bu suçu üzerine almış oluyor demektir. Buna sansür demiyelim, sadece dürüst bir nizamı tesis etmekten başka bir şey değildir. Yani en son metin banda alınmalıdır ve bantla radyoya verilmelidir, bir suç unsuru varsa kimse inkâr edemez. Denilecektir ki, bant değiştirilemez mi? Devletin kontrolü altında bulunan bu müesseselerin ciddi çalışacaklarından emin bulunuyoruz.

Bundan başka bu meselenin maksadı, şahsa ceza verilmesidir. Bir şahıs cezayı göze alırken partisi adına kazançlar temin edeceğini düşünebilir. Partisi adına bu suçu yüklenebilir. Sözler banda daha evvelden alınır ve partisi tarafından tasvip görürse o zaman parti bakımından teminat altına alınmış olur. Bu şekilde teminat altına alınmalıdır. Bir misal arz edeyim. Bir tabip reçete yazar, bu reçeteyi vatandaş eczaneye götürür. Eczacı bu verilen reçetede bir tereddüt geçirirse tabibe geri gönderir, bir imzasını daha alır. Bir imza daha aldığı zaman bu reçetenin mesuliyeti tamamen tabibin üzerinde kalmış olur. İmza almazsa eczacı mesuliyetten kurtulamaz. Eczacı iki imza aldığı için bu reçetede yazılan ilâçların dozunun yüksek tutulmasından dolayı bir mesuliyet geldiği takdirde tabip ile mahkeme karşışarşıya kalır. Tabip daha çok, eczacı daha az mesul olur.

Bu bant meselesinde Yüksek Seçim Kurulu üyesinden bir tanesi ikaz edebilir. İçinde bir suç unsuru olabilir diye dinliyelim der. İşi daha çok müşkül vaziyete sokmadan bu iş mutedil bir halde halledilebilir. Bence yapılacak şey bunu banda almaktır. Bu Yüksek Seçim Kuruluna gösterilir, suç işlenmişse o zaman parti mesuliyet altına giriyor demektir. Bu takdirde partinin her gelecek cezaya boyun eğmesi lâzımdır. Partinin

bu konuşmasında cezaî bir kısım bulunuyorsa, banda alındıktan sonra o partiye ceza vermek imkânı vardır.

Parti ceza görmemelidir, diyorlar. Partinin ceza görmemesi halinde her hangi bir parti istediği takdirde din istismarcılığını yapabilir. Bu bakımdan mutlaka ceza görmelidir. Onun için 55 nci maddenin sonuna konuşmalarında suç unsuru bulunduğu katı olan ve banda alındıktan sonra partisi tarafından dinlenip tasvibedilen konuşmalar hakkında parti aleyhinde takibat yapılır, şekilde cümlesinin ilâvesini teklif ediyorum.

Karar Yüksek Heyetinizindir.

BAŞKAN — Özmen Halil. (Muhalefet şerhi yoktur. Konuşamaz sesleri) Muhalefet şerhiniz yoktur, aleyhte konuşacaksınız söz vermiyorum.

ÖZMEN HALİL — Usul Kanununda söz hakkım mahfuzdur dedim.

BAŞKAN — Böyle bir kayıt yoktur, söz vermiyorum. Buyurun efendim, Savaş Bahri.

SAVCI BAHİRİ — Efendim, bu maddenin dayanağı şu olsa gerektir; bir parti sözcülerine hâkim olmalıdır, sözlerine, davranışlarına, ifade ettiği fikirlere sahibolmalıdır. Bu itibarla sözcülerin sözlerinden dolayı kendi partisine bir mesuliyet terettübedebilir.

Fakat benden evvel konuşan hatip arkadaşlar bu maddenin hukukî bakımından arz ettiği mahzurları, aynı zamanda siyasî bakımından, partilerin durumu bakımından arz ettiği mahzurları geniş ölçüde ileri sürdüler. Ben de seçmen bakımından birtakım mahzurların mevcud olduğunu arz edeceğim. Seçimin sıhhatinden bahsederiz. Seçimin sıhhati zannediyorum ki, seçmenin oyunu, bütün fikirleri, bütün şümülü ile öğrendikten sonra, bütün muhabere vasıtaları ile fikirleri öğrendikten sonra kendi vicdanı, şuuru ile başbaşa kalarak oyunu bir nokta üzerinde kristalize etmesidir. Bir milletin oyunu selâmetle verebilmesi bütün fikirleri öğrenilebilmesiyle mümkündür. Halbuki bu madde bunları ihlâl edici mahiyettedir. Çünkü her hangi bir yolla, bir ihmalîyle suçu haketmiyen bir parti cezalandırıldığı zaman aslında bu ceza seçmene tevehh edilmiş bir ceza oluyor. Seçmen, artık seçimin sonuna kadar, konuşma hakkını kaybeden partinin fikirlerini radyoda dinliyelememek ve öğrenememek durumuna düşüyor,

Bir mahrumiyetle karşılaşılıyor. Bu durumda bu ceza, bu mahrumiyet dolayısıyla, seçmenin, bir kütlenin oyuna terettübetmektedir. Seçmen bu durumla karşılaşılıyor, demektir. Bu maddeye dayanak olan düşünce ortada durmaktadır.

Gerçekten hep parti; sözcüsüne, kendi mensuplarına her noktadan hâkim olmalıdır. Bu, parti için lüzumludur. Onun için partiye de ceza düşünülmalıdır. Mesele Anayasa Mahkemesine kadar gider. Bir silsile halinde kontrol sağlanacaktır. Bunlara ceza terettübetmiyebilir. Ama sözcüsüne hâkim olamıyan partiye, hâkimliğinin noksanlığından, kontrolsuzluktan dolayı yük düşmez mi? Bu bakımdan bunlara ceza düşünülmalıdır. Yalnız bu cezanın ağır olmaması lâzımdır. İki günü aşmamak üzere, Yüksek Seçim Kurulunca, konuşma hakkından mahrum edilebilir. Bu; umumî ceza mevzuatına aykırı değildir. Ayrıca hatip suç işlerse şahsan takibedilecektir. Ayrıca Anayasa rejimini bozar halde ise bizart parti dahi takibat altına alınacaktır. Ayrıca seçimde ayırıcı, fesat karıştırıcı beyanlar olursa parti mesuliyet yükü altına alınmalıdır. İki gün üç gün Yüksek Seçim Kurulunun kararı ile konuşma hakkından mahrumiyet gibi bir ceza hem maddenin dayanağı olarak katî düşünceyi muhafaza eder, hem de seçmenin omuzlarına kadar yüklenecek olan bir ceza da ortadan kalkmış olur.

Mâruzatım bundan ibarettir.

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Muhterem arkadaşlar, bu madde komisyonumuza günlerce işgal etmiş bir maddedir. Bu mevzu üzerinde gerek komisyon üyeleri, gerekse sık sık komisyonumuza teşrif ederek fikirleriyle bizleri faydalandıran arkadaşların iştirakiyle bu mevzua çare aradık. Neticede huzuru-nuza arz ettiğimiz maddedeki formülü bulabildik. Şurasını belirtmek isterim ki, bu formül ile kendimizi yüzde yüz tatmin etmiş olduğumuz kanaatinde değiliz. Sadece karşılıklı delilleri tarttık. Bu tartı neticesinde şerhlerden ehveni şerri tercih etmek yolu tuttuk.

Şimdi daha önce söz alan ve maddenin getireceği mahzurları gayet belîğ şekilde belirten arkadaşların mütalâaları karşısında bâzi noktaları belirtmek istiyorum.

Serdedilen bütün deliller komisyonumuzda, hemen hemen denebilir ki, eksiksiz olarak serd

edildi. Karşılıklı olarak bu meseleye çare aradık. Madde halinde ifadesini bulmuş olan çare karşısında ileri sürülen çare de şu idi : Partiler radyolardan yapacakları konuşmaları önceden yazılı olarak Yüksek Seçim Kuruluna verirler ve Yüksek Seçim Kurulu bu metinleri tetkik eder ve suç gördüğü unsurları çıkarır. Yalnız derhal ilâve edeyim ki, konuşmada suç unsuru varsa çıkısın demek veya Yüksek Seçim Kuruluna konuşmaları önceden tetkik ve suç unsuru ibarelerin çıkarılması yetkisi sağlanabilir. Ama bu tedbirin adını koymak icabederse, bunun adına sansür denir. Yeniden tanzim edilecek maddenin tevli dedeceği mahzurlar karşısında bir başka şekilde savunulabilir. Bütün bunları biz göz önüne aldık. Fakat yüzde yüz mutmain olmadığımız için bu çareye meylettik. Ve bu maddeyi tedvin ettikten sonra da yüzde yüz mutmain olmadığımız için yüksek hakemliğimize sığındık. Yani bu maddeyi huzuru-nuza bu şekilde getirdik. Fakat, kanaatimiz şudur ki, bu meseleyi boş bırakmak mümkün değildir. Mutlaka bu kanunda bu meseleyi şu veya bu şekilde bir çare bulmak lâzımdır. Bu hususta konuşan arkadaşlarımızın fikirlerinde bâzi çareler belirir gibi oldu. Bahri Savaş arkadaşımızın fikirleri ile bir çare bulunuyor gibi geldi bendenize. Bu hususta ne kadar tenevvür etsek yerinde olacak. Fakat tenkid edip teklifi yapmamak pek olmuyor gibi geliyor bendenize. Yani tenkidlerimizde biraz yapıcı olursak, bu boşluğu dolduracak bir şey getirirsek her halde hepimiz mutmain olacağız. (Maddeyi geri alın sesleri) Maddeyi geri almakla da iş bitmiyor.

KÖKSAL FEYYAZ (Yerinden) — Bir sual: Seçim suçları ve buna dair cezalar ilerde yer aldığı halde, niçin bu, buraya yalnızbaşına girmiştir?

KOMİSYON BAŞKANI İNAN ŞEFİK — İşlediği suç hakaret ise o hükümler dairesinde takibat yapılacaktır. Bu husus mahfuz, fakat propaganda bakımından bir tedbir almak lâzımgeliyordu. Onun için böyle yapılmıştır.

BAŞKAN — Baltacıoğlu Zeki.

BALTACIOĞLU ZEKİ — Komisyon Başkanı arkadaşımız evveleminde Temsilciler Meclisinin meseleyi uzunboyulu müzakere etmesini, fikirlerin ortaya çıkmasını, sonra da komisyon-da metinlerin yazılmasını ileri sürdüler. Bu,

usule aykırıdır. Evveleminde komisyonun meseleyi uzunboylu müzakere etmesi, ondan sonra Heyeti Umumiyenin huzuruna çıkması lâzımdır. Şayet komisyon teklifinde musır ise fikrini müdafaa etmeye mecburdur. Yok eğer fikirlerinde musır değiller ise maddeyi geri alıp, komisyon heyeti umumiyesi halinde toplanıp yeniden maddeyi tedvin edip, yeni tedvin edilen şekliyle getirerek Heyeti Umumiye huzurunda müdafaa etmeye mecburdur. Teklif ettikleri usule uygun değildir.

BAŞKAN — Efendim, maddenin geri alınması mevzuubahis değildir. Tadilname ileri sürülürse, o takdirde olur. Daha konuşacak arkadaşlar da vardır.

Komisyon, buyurun.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF —

Efendim, maddenin komisyon tarafından geri alınmasını gerektiren şekilde bir izah yapıldığı kanaatinde değiliz. İzin veriniz, bir kaç cümle ile arz edeyim.

Bir tedbir lâzım olduğuna kaani olduk. Bu tedbirin nasıl olması lâzımgeldiğini enine boyuna düşündük. Komisyon başkanının izah ettiği gibi, konuşma metinlerini daha evvel Yüksek Seçim Kuruluna verip suç unsuruna teşkil eden cümle veya ibarenin çıkarılması suretiyle yayın yapılması şeklini de gözden geçirdik. Kanuna bu esası koymaktaki mahzurlar da mütalâa edildi. Hâdiseyi hiçbir hükme bağlamamayı da uygun görmedik. Müsterek kanaatimiz olarak bu hükmü getirdik. Getirdiğimiz hükmün mükemmel olduğu hakkında bir iddiamız yoktur. Arkadaşlarımız, doğuracağı mahzurlara işaret ettiler. Anayasaya mütenazır olmasının faydaları ifade edildi. Sayın Bahri Saveri arkadaşımız hafifletme fikrini ileri sürdü. Emin Soysal arkadaşımız, fikirlerini şerdetti. Bir komisyon olarak, müzakere sırasında öne atılan fikirlerden istifade etmeyi istemek hakkımızdır. Bu, maddeyi geri almak mânasına gelmez. Bütün bunlar konuşulduktan sonra, Yüksek Heyetinin bu husustaki fikirleri tebellür ettikten sonra, maddeyi ona göre tanzim etmek de vazifemizdir.

Huzurunuzda sevk ettiğimiz madde, izah ettiğimiz veçhile, komisyonun müsterek kanaatinin mahsulüdür. Maddeyi getirirken bunun üzerinde aramızda bir fikir ihtilâfı vardı, şeklinde bir beyanatımız sâdir olmamıştır.

BAŞKAN — Barlas Cemil Saıt.

BARLAS CEMİL SAİT — Efendim, bu madde hakkındaki müzakereler maddenin tamamen ihtiyacı karşılıyamıyacağını ortaya koymuştur. Komisyon başkanı arkadaşımız ve mazbata muharriri, bunun böyle olduğunu birisi doğrudan doğruya, birisi de dolâyısıyla kabul etmiş bulunuyorlar. Böyle olunca ister maddeyi kendileri geri alsınlar, ister madde komisyona iade edilsin, şu meseleyi başkanlıktan sormam gene icabedecektir: Bir maddenin komisyona iadesine karar verildikten sonra onun üzerinde müzakere devam eder mi etmez mi?

Bu sebeple komisyonun burada şimdiye kadar yapılan konuşmalardan da faydalanarak maddeyi daha iyi bir şekilde tedvin etmesini ve biraz evvelki sorunun başkanlıkça cevaplandırılmasını rica ediyorum. Bu suretle vakit de kazanmış oluruz.

BAŞKAN — Komisyona iadesine karar verilmiş bir madde üzerinde müzakere cereyan etmiş değildir. Böyle bir hâdiseye geçmedi. (Oldu sesi) Hayır olmadı.

Buyurun alp Kuran.

KURAN ALP — Efendim; bu hususta belki bir hâl çaresi bulmak mümkündür diye huzurunuzu işgal etmiş bulunuyoruz.

Çok değerli Hocam Turhan Feyzioğlu meseleyi enine boyuna teşhir ettiler. Hakikaten komisyon en iyi niyetlerle, en büyük vatan duygusu içinde bu maddeyi tedvin etmiştir. Bu duygu da şudur. Acaba memekette sıyasî partileri konuşmakta nâmütenahi serbest bırakırsak, bir iki kişi çıkıp radyo yoluyla memlekete huzursuzluk havası yayabilir, yanlış fikirlere sürükleyebilir mi? Yahut da, radyo her ailenin oturma odasına kadar giren bir vasıta, çocuklar acaba çok çirkin sözlerle karşılaşabilirler mi? Bunu önlemek içindir ki, komisyon böyle bir hükmü getirmeyi muvafık bulmuştur. Fakat, komisyonunun bütün bu iyi duygularına ve haklı endişelerine rağmen, bu hüküm zannediyorum ki, diğer hatip arkadaşlarımızın gayet isabetli tenkid ettikleri noktalarda, pek isabetli olmamıştır. Bir kere, çok değerli Hocam Turhan Feyzioğlu'nun belirttiği üzere, maddenin bizzatı bir tedbir olma mahiyetli bir tedbir olmak mahiyetini kaybettiği anlar vardır. Filhakika bir şahıs hakaretâmiz olan, suç teşkil

eden konuşmayı radyoda en son gün yapacak olursa, bu takdirde madde tatbik kabiliyetini kaybetmektedir.

Bunun yanında, Sayın Ahmet Bilgin arkadaşımız, suçların şahsiliğini ifade ederek, bir kişi suç işlerse bunun için niye bir partiyi mesul edelim? dediler. Bu da isabetli bir görüştür. Bir kişi suç işledi diye bir siyasî parti teziye edilmemelidir.

Bendeniz, Sayın Prof. Bahri Saveri'nin, suç teşkil eden bir konuşma olduğu zaman partinin konuşmalarını 2 - 3 gün keselim, şeklindeki fikrine iştirak edemiyorum. Emin Soysal arkadaşımızın görüşünü daha isabetli buluyorum. Bu görüşe sayın Komisyon Başkanı iştirak etmediklerini söylediler. Sayın Emin Soysal arkadaşımızın iki şıklı teklifinden ikincisi şu idi: Yüksek Seçim Kuruluna yetki verelim. Suç unsuru olan ifadeleri çıkarsın.. Komisyon başkanı ise diyorlar ki, bu bir nevi sansür olur. Fikirilere dokunmamak kaydını koyabiliriz ama bâzı hususlarda kelimelere dokunmak suretiyle Kurul, fikirilere de müdahale etmiş olabilir buna iştirak etmiyoruz, bu sebeptendir ki, men etmek cihetine gittik diyorlar. Fakat kanaatime bir kelimenin değiştirilmesine cevaz vermeyip, bütün bir partinin radyoda konuşmasının men edilmesine cevaz vermek doğru olmaz.

Feyzioğlu arkadaşımızın belirttikleri endişe hakikaten çok mühimdir. Bu da seçimlerin meşruiyeti üzerinde şüphe uyandıracak her hangi bir hareketten kaçınmamız icabettiği husustur.

Filvaki, bir siyasî partinin radyo konuşması memleketin yüksek menfaatlerine gerçekten aykırı ise, Yüksek Seçim Kurulu tamamen haklı olarak kanun karşısında suç teşkil eden bu konuşmayı tesbit ve partiyi radyoda konuşmaktan men etse dahi, o parti müntesipleri, cezaî takibatın son derece hafiflemiş bulunduğu seçim sathı mailinde elemanları ile memleket içinde her taraf tezvîrat karıştırma imkânını belki bulabileceklerdir. Belki o parti içinden bir veya birkaç kişi çıkıp radyo konuşmalarından haksız yere men edildiklerini iddia ederek efkârı umumiyeyi bulandıracaklardır. Bunun içindir ki, yine zannediyorum en iyi hal çaresi şu olsa gerektir: Partilerin radyo konuşması metnini Yüksek Seçim Ku-

ruluna vermeleri lâzımdır. Yüksek Seçim Kurulu bu metni inceler, eğer o metin üzerinde hakaretimiz sözlere raslansa, bu ibareleri değiştirir. Ancak, Yüksek Seçim Kurulu bu hususta tamamen tek başına hareket etmesin, bu değiştirmeyi yaparken ilgili siyasî partiden bir temsilci veya o konuşmayı yapan kimse bulunsun. Yüksek Seçim Kurulu bununla karşılıklı tezekkür etmek üzere, şu kelimeyi suç unsuru olarak telâkki ediyoruz, diye parti temsilcisinin de mütalâasını almak suretiyle gerekli işlemi yapsın. Bu suretle meseleye tatmin edici bir hal çaresi bulunuyor zannederim.

Muhterem arkadaşlarım, bu hususu bir sansür olarak telâkki etmek mümkün değildir. Eğer bugün biz, parti konuşmalarını alâbildiğine serbest bırakacak ve tedbir düşünmeyecek olursak, bir kişi hakkında cezaî takibat yapma yolunu tutacak olursak, bir diğeri aynı yerden ve aynı tahripkâr şekilde konuşmaya devam edebilecektir. Diğer taraftan, bir kişinin hatalı konuşması yüzünden, bir kelimenin hatalı olması yüzünden bir siyasî partiyi bir devre konuşma hakkından mahrum etmek de doğru değildir. Bu itibarla en iyi hal çaresi yukarıda arz ettiğimiz çaredir.

Menderes, 1954 te Seçim Kanununu tadil ederken, siyasî partilerin radyo konuşmalarını kaldırırken esbabı mucibe olarak, kötü radyo konuşmalarından örnekler vermişti. Böyle bir durumu lütfen yaratmayalım.

Son olarak diyorum ki, radyo konuşmalarının Yüksek Seçim Kurulunca incelenmesi bir sansür sayılmaz. Bu müessesenin emsali gerek dünya mevzuatında gerekse memleketimizde mevcuttur. Bu basın hukukundaki cevap hakkına benzer. Bir gazetede yanlış bir haber çıktığı zaman, bir iftira çıktığı zaman alâkalı şahsın buna cevap vermeye hakkı vardır. Yargıç bu cevabı inceler. Cevapta suç unsuru ibarelere raslarsa o kelimeleri çizer. Ondan sonra gazeteye gönderir. Burada hem bütün seçim işlerinin yürütülmesini Yüksek Seçim Kuruluna bırakıyoruz ve ona güveniyoruz, hem de onun bir radyo konuşması metnini incelemesini fikir hürriyetine aykırı buluyoruz. Bu şimdiden Yüksek Seçim Kurulunun tarafsız olmadığı şüphesini efkârı umumiyede uyandırabilir. Lütfen, bütün seçim işlerini ve emniyetini tevdi ettiğimiz bu Kurulun tarafsızlığından şüphe etmiyelim. Ona itimat besliyelim.

Bu bakımlardan siyasî partilerin temsilcilerinin bulunacağı bir müzakerede Yüksek Seçim Kurulunun metin hakkında karar vermesi esasını kabul etmemiz gerekir. Diyebilirim ki, en isabetli hal tarzı bu olacaktır.

BAŞKAN — Sadettin Tokbey.

TOKBEY SADETTİN — Muhterem arkadaşlarım; Anayasaya göre icrayı faaliyet eden bir parti suç işlerse, ne şekilde tedbir alınacaktır? Bu madde onun için tanzim edilmiştir. Binaenaleyh, Anayasaya muhalif bir parti olursa, zaten onun hakkında Anayasa Mahkemesi kararını verir.

Şimdi, Anayasaya uygun olarak propaganda safhasında âdi suç işleyen bir siyasî teşekkül hakkında ne düşünülecektir? Esbabı mucibe raporunu beraber okuyalım. «Yeni bir hüküm olan 56 ncı madde ile radyo konuşmalarında lisan nezahetine riayet edilmesi ve tecavüzlerin önlenmesi amacı güdülmüş ve bu sebepledir ki, Yüksek Seçim Kuruluna takdire bağlı olmak şartı ile yetki tanınmıştır» diyor.

Burada kendileri açıkça ifade ediyor. Takdire terk ettiren sonra, Yüksek Seçim Kuruluna kaza hakkını verdim, diyor. Arkadaşlar, böyle bir hakkı vermeye imkân yoktur. Çünkü, kaza hakkı müstakil adliyeye aittir. Bunu kimse tasarruf edemez. Binaenaleyh, bunun emsaline yakın mazi misaldir.

Şimdi âdi suç işleyen insanlar için bu memlekette cezaî hükümler vardır. Mitink alanında tecavüz vukubulursa, o mitingi menetmiyoruz. Onun hakkında Ceza Kanunu takibata geçiyor. Radyo ile yaparsa Basın Kanunu takibata geçecektir.

Eğer mutlaka şiddetli bir tedbir alınması iktiza ediyorsa, bu kanunlara ek bir madde ile, seçim zamanında işlenen böyle fiillere ait cezalar şiddetlendirilebilir. Yoksa Seçim Kanunu içine bu tarz bir müeyyide konulamaz. Konulduğu takdirde Anayasaya muhalif olur. Zira kaza hakkı Yüksek Seçim Kuruluna verilmiş oluyor.

Bu sebeplerle, bu maddenin varlığı faydadan çok zarar getirecektir. Mutlaka buradan çıkarılması lâzımdır. Bu hususta bir de takrir takdim ediyoruz, takdir Heyeti Celilenize aittir.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Muhterem arkadaşlarım, komisyonu-

nuzda şimdiki numarası ile 55 nci madde olarak sıraya girmiş olan eski 56 ncı maddenin tedvini sırasında hâkim olan düşünceleri Yüksek Huzurunuzda açıkça ifade etmekte fayda mülâhaza ediyorum :

Bu madde ile radyoda işlenecek alâlade suçlarla birlikte diğer birtakım suçlar da mütalâa edilmiştir. Radyodaki bu ihlâl keyfiyeti, sadece bir partinin konuşma hakkının ihlâli demek değildir. Memleketimizde kanun dışına bırakılmış birtakım düşünce ve müesseseler mevcuttur. Fikir hürriyetinin mevcudiyetine rağmen bir komünist düşünceye, tekke ve zaviyelerin kaldırılması hakkındaki kanunun kabulünden sonra birtakım unvan ve lâkaplara kanun dışı muamele gözü ile bakılmakta ve ona göre hareket edilmektedir. Ceza Kanununumuzun 141 ve 142 ncı maddeleriyle birtakım düşünceler ceza tehdidi altında tutulmuştur. Gene aynı kanunun 161 ve 163 ncü maddeleri ile cemiyetin temel nizamını ve millî menfaatleri korumak bakımından bâzı hareketler suç telâkki edilmiştir.

Bu bakımlardan meseleyi lâalettayın bir küfür, alelâde işlenmiş bir suç zaviyesinden mütalâa ettiğimiz zaman bir çıkış noktası bulmamıza imkân tasavvur edilemeyecektir.

Bu ciheti vaz'ettikten sonra, şu nokta üzerinde yürümekte faide vardır. Bahri Savaş arkadaşımızın ifade ettiği gibi, hakikaten partiler kendi adlarına konuşan hususatta, kendi adına konuşan şahsın veya müntesibinin, kendi program ve inanışlarıyla ve programının ifade ettiği mâna ile konuşmasının zaruretine inanmış insanlar olması elbette ki, tabiidir. Ancak, şunu ifade etmek isteriz ki, 52 ncı maddeyi okuyunca bunu göreceğiz; 52 ncı maddedeki hususata kim yapacak; siyasî partiler yapacak. Siyasi partinin elbette ki, şahsiyeti hükmiyesi itibariyle ağız dili yoktur. Ama kendi ağzını, dilini kendi organı vasıtasıyla dile getirecektir. Suç işlemiş bir parti tasavvur edelim. Bunun, hiçbir bir parti veya hiçbir teşekkülden bahsetmediğime lütfen inanmanızı rica edeceğim, tasavvur edin ki, bir parti her gün cemiyetin bugünkü temellerini, sarsıcı ve başka bir rejimi savunan konuşmalar yapıyor. (Bunun müeyyidesi, Anayasada var. Sesleri) Müsaade buyurun. Anayasaya atıf yaptığımız zaman, henüz elimizde Anayasa yok, oraya atıf yapamazsınız, diyor-

sunuz. Müstakil bir hüküm getirdiğimiz zaman da Anayasada var, diyorsunuz,

Bu şekildeki konuşmalar 12 gün devam ediyor. Buyurdunuz ki, böyle konuşma yapan parti hakkında Anayasa Mahkemesi harekete geçer, partiyi kapatır. Bir günde mi kapatacak? Bunun da bir usulü var. 10 gün değil, 3 ay devam edecek mahkeme olur. Bir insanın hayatına son verirken nasıl ki, mahkemenin en yükseğine gidiyor ve usullerin en âdilane olanına riayet ediyorsak; bir şahsiyeti hükmiyenin hayatına son verecek olan mahkemenin de meseleyi aynı derecede derin bir incelemeye tâbi tutması tabiidir. Memleketin menfaatini ve bünyesini zaafa düşürecek propagandalara devam etmekte mi fayda vardır, yoksa bu partinin konuşmasının kısmen menedilmesinde mi? Bunun hiç olmazsa inzibatî mahiyette bir hüviyeti de vardır. Hattâ Yüksek Seçim Kurulunun kararı radyoda ilân edilmelidir. Ancak kanunların hududu içinde yerleşmesini ve devamını arzuladığımız demokrasinin yaşamasına imkân verilmelidir. Getirdiğimiz bu madde bir ceza maddesi değildir. Diğer ceza hükümleri saklı kalmak şartıyla bu bir tedbirdir. Tedbirler mahkeme kararına her zaman iktiran etmiyebilir.

Ve nitekim bu kanunun içerisinde diğer tedbirler de vardır. Sandık kurulu başkanı dahi birtakım tedbirler alabiliyor. Tedbir olduğuna göre, bunu bir mahkeme telâkki edip bir ceza hükmü mahiyetinde tutup neticeye varmaya imkân yoktur. Ama Heyeti Celile isterse böyle bir tedbire dahi lüzmu yoktur; karar sizindir tabii. Bizim düşüncemiz, memleketin temel nizamının sarsılmasına müsaade edilecek midir, edilmeyecek midir? Cemiyetin ana kaidelerinin değişikliği 141 - 142 nci maddelerin hududu içerisine girer. Filvaki devamlı surette 12 gün içinde radyoda siyasî bir partinin suç işlemeye devam ettiğini tasavvur edin; Yüksek Seçim Kurulunun bunu menetmesinde mi fayda vardır, yoksa bu nev'i propagandanın daima seçmene ifadesinde mi fayda vardır? Tadmin ederim ki, tedbirin alınmasında fayda vardır. Komisyon bu zaviyeden meseleleri halletmek istemiştir. Bir miting maydanında söylenen sözün tesiri başkadır, radyoda dünyaya hitabın, Türk milletine hitabın, ehemmiyetinin nazara alınması lâzımdır. Radyo yayınının diğerleri ile

bir mütalâa edilmemesi lâzımdır. Bu itibarla bir tedbirin zarûretine inaparak 56 ncı maddeyi Huzurunuzda getirmiş bulunuyoruz.

Konuşmaları, evvelden Yüksek Seçim Kuruluna tevdi suretiyle bir murakabenin bu neticeyi doğurup doğurmayacağını da düşünmek mecburiyetindeyiz. Gene tekrar ediyorum, hiçbir partiyi ve hiçbir kimseyi kastedmeden sadece âfakî olarak, ihtimaller üzerinde durmaktayız. Bendeniz (x) partisine mensubum. Konuşmamın metnini, Yüksek Seçim Kuruluna verdim, tetkik edildi, okuyabilirsiniz, dendi. Fakat ben radyoda başka bir konuşma yaptım. Her gün radyoda başka bir yazı okundu. Bunun tedbirini aramıyacak mıyız arkadaşlar?

Getirdiğimiz hükmü tatbika mütedair bir kararla ne Yüksek Seçim Kurulunun prestiji sarsılır, ne de Türk milleti böyle düşünür. Konuşmaların tatil edilmiş olmasından dolayı seçimlerde gayrimeşruîyet vardır diye bir husus yoktur. Bizim üzerinde durduğumuz nokta seçimlerin selâmetini temine mâtuftur. Çünkü müsavi şartlar altında seçim propagandası yapmakta zaruret vardır. Şüphesiz ki, kanunu daima ihlâlden çekinmeyen bir zihniyetle kanuna daima hürmet eden bir zihniyet arasında müsavat aramak imkânsızdır. Kısmen iptal hususundaki mâruzatım budur.

Partinin seçim süresince kapanmasında bir ağırlık vardır. Bunda seçimin selâmeti bakımından fayda mülâhaza etmekteyiz. Komisyon bu düşüncenin ışığı altında bunu Heyeti Aliyye takdim etmiştir.

OKYAY ABDÜLKADİR (Yerinden) — Efendim, açık bir konuşmada halkın önünde hatip bir suç işlerse buna bir ceza verilmeyecek, fakat radyoda yayın yaparken bu suç teşkil edecek. Bu nasıl oluyor?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Arzı cevap edeyim, paşam. Bu 52 nci maddenin tanıdığı hak siyasî partiyedir. Açık veya kapalı bir yer toplantısında siyasî partilerin adına şahıslar konuşur. Kendisi hakikaten orada bir suç işlemişse, gerek kapalı ve gerekse açık hava toplantısı olsun, elbette onun cezasını görecektir. Ama radyoda yalnız üç beş, 10 bin kişiye değil, bütün yurt çapında, bir köşeden diğer köşeye hitabeden bir konuşmanın arz ettiği vahamet ile bir topluluğa ya-

pılan konuşmanın husule getireceği tesir arasında çok büyük fark olmak lâzımgelir. Bunun için böyle bir tedbir getirilmiştir.

BAŞKAN — Zeki Tekiner.

TEKİNER ZEKİ — Muhterem arkadaşlarım, maddedeki ağırlık ve hürriyet anlayışı ile kabili telif olmayan hususlar muhterem arkadaşlarımızca izah edildi. Bu hususta Yüksek Heyetinizde de bir endişe tebellür etmiş durumda. Hakikaten bu madde aynen kabul edildiği takdirde ilerde hürriyetleri kısmak isteyen bir idareye şimdiden bu yolda bir taviz verilmış olacaktır. Bunu önlememiz gerekir. Bendeniz şuna kaaniim ki, hürriyetlerin suiistimalini önlemek için hürriyetleri tamamen imha etmek doğru bir şey değildir. Bu bir hastalığın mikrobonu imha için hastayı öldürmek gibi bir şeydir.

Bu meselede tedbir olarak şunu düşünüyorum : Bir siyasi partinin sözcüsü, Radyodaki konuşması sırasında bir suç işlemişse bunun için partinin tecziyesi doğru değildir. Ama bu şahsın işlediği suçta, kendi adına değil de parti adına konuştuğu için, partinin de bir nebze hissesi oluyor. Bunun cezasına da bir nebze iştirak etmesi icabeder.

Biz bu işte şu yola temayül ediyoruz : Yüksek Seçim Kurulu bu şekilde bir suç işlendiğine kaani olduğu zaman, bu partiye bir tebliğat göndermelidir. Senin sözcün şu sözleri ile suç işlemiştir. Sen buna iştirak ediyorsun? Bu fikri benimsiyor musun? Demelidir. Eğer parti sözcüsünün sözlerine iştirak ediyorsa, konuşmaların suç teşkil ettiğine kaani ise bunu da beyana mecbur olmalıdır. Bu bir tedbirdir. Radyoda konuşacak hatibin, sözlerini iyi ayarlaması ve partilerin de dürüst hareket etmeleri için bir tedbirdir. Bu tedbire şöyle bir itiraz olabilir : ya konuşma son günde yapılırsa ne olacaktır? Böyle olmuşsa o zaman Yüksek Seçim Kurulu, partinin, konuşmaya taraftar olup olmadığı hususundaki mütalâasını yine aynen ilân eder. Filân parti, sözcüsünün konuşmasına taraftar olmamaktadır der.

Gelelim takibat cihetine. Eğer parti sözcüsünün bu mütalâasına parti iştiraki kabul ederse, o zaman aynen onun sözüdür, partiyi suç işlemiş addederek mahkeme huzuruna sevkette-

lidir. Bu hususta bir takrir arz ediyorum. Kabulünü istirham ederim.

BAŞKAN — Rauf Gökçen.

GÖKÇEN RAUF — Muhterem arkadaşlarım, şimdiye kadar yapılan konuşmalar benim üzerimde şöyle bir intiba bıraktı. Bir şeyden korkuyoruz. Dilimizin ucuna kadar gelen şeyi söylemiyoruz. Söyleyen arkadaşlar da çıkıyor, acaba onun dediğine uysak mı gibi bir çekingenlik gösteriyoruz. Bizler buraya millî menfaatlerimizi ve millî bütünlüğümüzü temin ve muhafaza edecek, ferdin refah, saadet ve huzurunu sağlayacak, idame ettirecek kanunları yapmak üzere gelmiş bulunuyoruz. Bizim kimse-den korkumuz yoktur. Yegâne vazifemiz millî menfaatlerimiz uğruna gerekli bütün tedbirleri almaktır. Bu bakımdan radyo konuşmalarının sansüre tâbi tutulması korkunç bir şey değildir. Zira bu konuşmalarda, din konusunu ele almasına müsaade ediyor muyuz? Hayır, Komünizm propagandası yapılmasına müsaade edecek miyiz? Hayır. Turancılık fikirlerinin savunmasına müsaade edecek miyiz? Hayır. Gericiliğe ve İnkılâp aleyhtarlığına keza müsaade etmiyeceğiz? Nazi propagandasına, hilâfeti geri getirmek isteyen konuşmalara katiyen müsaade etmiyeceğiz. Ama rejimimizin adı, gene de demokrasidir. Millî selâmet ve menfaatlerimiz için bu konuşmalara müsaade etmiyeceğiz. Gereken tedbirleri alacağız. «Amerikan demokrasisinde şöyle, Fransa'da, İngiltere'de böyle. Biz de bunların dışına çıkamayız» diyemeyiz efendim. Millî menfaatlerimizi korumak için bunların dışına çıkacağız. Bir şeyden korkumuz yok.

Bu bakımdan benden evvel konuşan Sahir Kurutluoğlu arkadaşımızın fikirlerine iştirak ediyorum ve onun söyleyemediğini açıkça söylemiş oluyorum. Ve diğer arkadaşlarımızın sansür diye ifade ettikleri fikirlere iştirak etmiyorum. Eğer sansür kelimesi çekinilecek bir kelime ise, bunu değiştirelim meselâ süzgeç diyelim, bir şey diyelim. Öyle bir süzgeç ki, hâkimlerden teşekkül etmiş ve sonsuz itimat beslediğimiz bir seçim kurulunun süzgecidir. Süzgeç için, millî menfaatlerimiz için lâzımgelen her türlü tedbirleri alalım. Bu konuşmaların metnini Yüksek Seçim Kurulunun süzgecinden geçirelim. Ondan sonra konuşmalar yapılsın.

BAŞKAN — Mehmet Özbay.

ÖZBAY MEHMET — Muhterem arkadaş-

larım; bu madde üzerinde söz alan arkadaşlarımız enine boyuna maddeyi didiştirtiler, muhtelif fikirler ileri sürdüler. Fakat iştirak halinde, durum şudur ki, madde hali hazır metni ile hakikaten ilerisi için endişe vericidir. Bir mahkeme ile bir ceza koymak şeklindedir ki, bunun kaldırılması lâzım geldiğinde bütün arkadaşlar ittifak halindedir. Komisyon sözcüleri de derecatla, Kurutluoğlu arkadaşımız hariç, bunu kabul ediyorlar. Madde bu şekliyle beğenilmedi. Nasrettin Hocanın dediği gibi Komisyon Başkanı, ekmeği yemeyi öğrettim, ama ben de beğenmedim, diyor. Mecliste tebellür edecek duruma göre maddeyi değiştireceklerini burada beyan ettiler.

Şimdi aziz arkadaşlarım; benden evvel konuşan arkadaşım bu mevzuda sansürden bahsettiler. Sansür mevzuubahsolma bile bundan endişe etmememiz lâzımgeldiği noktada durdular ve icabında millî menfaatlerimiz bakımından sansür koyabileceğimiz şekilde beyanda bulundular. Ben şahsan buna tamamen muhalifim. Şimdi neden korkuyoruz, Bir adam çıkacak radyoda 10 dakika konuşacak ve Devletin temelini sarsacak... Böyle bir şey olmaz arkadaşlarım. 10 dakikada ne söyleyebilir ki, Devletin temellerini sarsar? Ne söyleyebilir ki, biz bundan korkalım? Bırakalım istediği gibi konuşsun. Her vatandaş suç işleyebilir. Buna umumî hükümler dâhilinde ceza verilir. Radyo konuşması sırasında suç işliyen de umumî hükümler dâhilinde ceza verilir. Ayrıca bir cezaya lüzum yoktur. Ancak mesele ikinci bir bakımdan da mühimdir.

Ceza verelim ama, konuşma yapan şahsa mı; adına konuşma yaptığı partiye mi? Bunun ikisini telif etmek mümkündür. Bu hususta Zeki Tekiner arkadaşımınla birlikte bir tahrir takdim etmiş bulunuyoruz. Konuşmaya asla mâni olunamaz. Konuşmadan sonra Yüksek Seçim Kurulu, bir suç görürse, partiye sorar: «Biz şu konuşmayı suç kabul ediyoruz, takibat yapmak üzereyiz. Siz bu konuşmayı tasvibediyor musunuz? Bu konuşmaya parti olarak iştirak ediyor musunuz?» Eğer son gün değilse, parti bu konuşmayı tasvibedip etmediğini ifade eder ve bu husus partinin diğer konuşmalarında tavzih edilir, iştirak edip etmediğini belirtir. Eğer suç mevzuu olan konuşma son gün olursa Yüksek

Seçim Kurulu partiden sorar. Aldığı cevaba göre bunu efkârı umumiyeye radyo ile ilân eder. Eğer parti konuşmaları tasvibetmişse hem parti, hem de şahıs hakkında, parti tasvibetmemişse yalnız şahıs hakkında takibat devam eder. Umumî hükümlere göre mahkemeye sevk edilir, gereken ceza verilir. Ancak şu düşünülebilir: Sayın Kurutluoğlu'nun beyan ettikleri gibi radyo kuvvetli bir propaganda vasıtasıdır. Radyoda işlenen suçlar biraz daha şiddetli olmak lâzımdır. Eğer bu suç seçim zamanı işlenmiştir diye bir artırma yapıyorsa, buna bir diyeceğimiz yoktur. Mâruzatım bu kadardır. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Raif Aybar. (Yok sesleri) Laskaris Kaludi.

LASKARIS KALUDI — Muhterem arkadaşlarım; bu maddenin bu kadar fazla konuşulmasına ve genişlemesine sebep, benim kanaatime göre komisyonun kelimeler üzerinde çok fukara hareket etmiş olmalarıdır. Burada konuşan komisyon sözcüleri, bütün maddenin ruhunu, esbabı mucibesini teşhir ettikleri halde, burada kelimeler üzerinde şöyle miligramla duruyorlar ve yazı yazıyorlar. Zaten bu maddenin yazılışı ve redaksiyonu tamam değildir. Bir suitefsire müsaittir. Yüksek Seçim Kurulu, siyasi radyo konuşmalarında, suç olduğu sonucuna varırsa, yani falan kişinin radyo başında konuşması sırasında başında bulunacak, konuşanı takibedecek, suç olduğunu görürse, zabıt varakası yapacak ve müddeiumumiye, mahkemeye verecek... Arkadaşlar, radyoda irticalen konuşulur, yazılı konuşulur. Bu maddenin ruh ve maksadı, suç olmamak üzere konuşulanları yazılı olarak seçim kuruluna verilir, paraf edilir ve bir banda alınır ve bandla konuşulur. Çünkü, radyonun başına gelenler ekseriya yazılan şeyi de okumaz. Heyecana gelir kendisinden de bir şeyler katar. Belki biri suiniyetle gelir menfi propaganda yapar. Bunu durduran kuvvet nedir? Bu sebeple bu maddeyi komisyon bizzat geri alsın, burada 1,5 - 2 saatten beri devam eden konuşmalardan da istifade ederek maddeyi tanzim etsin ve tekrar huzuruza getirsin.

Bu şekilde konuşacak adam ya bir parti aleyhine, yahut da lideri aleyhine konuşur. Bu sebeple memleket huzurunda, milyonlarca va-

tandağ karşısında ve bütün Avrupa muvacehesinde konuşulacak sözlerin muhakkak banttan geçmesi ve Yüksek Seçim Kurulunun bunu görüp paraf etmesi lâzımdır. Serbest halde ise Yüksek Seçim Kurulu sansür vazifesini görmek istemiyecektir. O vakit bu şahsın müddeiumumi vasıtasıyla takibi gerekecektir. Onun için her halde komisyon bu maddeyi geri almalıdır. Yüksek Seçim Kurulu vaziyete, nazik olan siyasî duruma ve seçime iştirak edecek partilerin ne konuşacağına ehemmiyet vererek bunları banttan geçirmek suretiyle millet huzurunda yapılan konuşmaları yakinen takibeder.

Burada deminden beri iki buçuk saat gayet güzel konuşmalar yapıldı. Bu kadar vakit kaybettik, ama komisyon bu konuşmalardan istifade ederek bu meseleye bir hal tarzı bulabilir kanaatindeyim.

BAŞKAN — Âmil Artus.

ARTUS ÂMİL — Muhterem arkadaşlarım; bendeniz bu maddenin tasarıda muhafaza edilmesi lüzumuna kaani bulunuyorum. Çünkü, baş tarafına iki küçük ilâve ile maksada elevrişli bir hale geleceğine kaaniim. Bunun ne olduğunu mâruzatımın sonunda arz edeceğim. Bu konuda iki tahrir vermiş bulunuyorum. Bu suretle tahrirler gerekçeyi açıklamış olacaktır.

Daha evvel konuşan arkadaşlara birkaç noktada arzı cevap edeyim. Birincisi, Yüksek Seçim Kurulunun partilerin yaptıkları konuşmaları gütmesi, eğer burada suç teşkil eden hususlar varsa çıkarılmasını istemesi yahut tamamı suç teşkil ediyorsa bu konuşmanın radyoda yapılamıyacağına karar vermesi şeklinde mütalâa edilmektedir. Bendeniz bu mütalâaya birkaç bakımdan taraftar değilim. Bir defa, ne kadar mâsumane sebeplere dayanırsa dayansın, bu derhal bir sansür olarak mütalâa edilecektir. Binaenaleyh, Yüksek Seçim Kurulunun konuşmaları sansüre tâbi tuttuğu şeklinde psikolojik bir hava yaratır ki, böyle bir hale gitmek yerinde olur, kanaatindeyim.

İkincisi; Yüksek Seçim Kurulunun bizzat prestiji bakımından taraftar değilim. Çünkü; «Hata ettiği, verdiği kararın doğru olmaması halinde itiraz hakkı olmadığı» için ileri geri birtakım konuşmaların ve tenkidlerin hedefi olacaktır.

Benden evvel konuşan arkadaşlarımdan bi-

ri, Yüksek Seçim Kurulunun, partilerin konuşma hakkını kısmen veya tamamen iptal etme kararının kazaî bir karar olacağını, bunun doğru olmayacağını, bunun ancak bir mahkeme tarafından yapılması icabettiğini, ifade ettiler. Bendeniz bu kanaatte değilim. Arkadaşımız Sahir Kurutluoğlu'nun da ifade ettiği gibi, Yüksek Seçim Kurulunun vereceği bu karar, inzî batî bir karardır. Disiplin karardır. Bir tedbirdir. Yüksek Seçim Kurulunun verdiği bu kararın yargı salâhiyetine tecavüz ettiği ve kaza istiklâlini ihlâl ettiği şeklinde anlaşılması doğru olmaz. Madde diyor ki; «Eğer konuşmalar da suç varsa bu suç hakkında ceza takibatı saklı kalmak üzere Yüksek Seçim Kurulu kısmen veya tamamen konuşmaların iptaline karar verebilir.» Eğer komisyon bu görüşe iştirak ederse deminden beri cereyan eden konuşmaların ışığı altında bu «tamamen» kelimesinin maddeden çıkarılması ve «kısmen» kelimesi ile iktifa edilmesi yerinde olacaktır. Bu işler için konuşmaların tesbiti lâzımdır. Tesbit keyfiyeti de şahıslarla ve diğer delillerle ispat edilebilir. Esasen tesbit keyfiyeti radyolarımızda yapılmaktadır. Bunun yolu da konuşmaların teype alınmasıdır. Vermiş olduğum tahrir de bu hususlara dairedir. Kabulünü istirham ediyorum.

Suç teşkil eden konuya şahsî suçtur, sözeü konuşmasını yaparken doğrudan doğruya hasmına, parti başkanına veya müntesibine hücum eder, hakarete bulunur; yahut böyle değil de - asıl endişe duyduğum konu bu olur - rejime satılacak şekilde bir konuşma yapar. Bu gibi konuşmalar pek tabii çok daha vahim olduğu ve bu gibi hallerde o parti için partinin aleyhine takibatın bahis mevzuu olacağında şüphe yoktur. Çünkü konuşanlar partinin sözcüsüdür. Partinin yetkili organları tarafından bu konuşmaya müsaade edildiği ortadadır.

Maddelerde seçime iştirak eden siyasî parti ile, konuşmayı yapacak olan partilerin lâfı vardır. Muayyen şahıslardan bahis yoktur. Parti isterse, kendi mensubu olan bir zatı, genel idare kurulundan birisi, idare mesuliyetini üzerinde taşıyan bir memur gönderilip bu görüşme yaptırılabilir. Fakat yapılan konuşma tevzi edilmiş olan ve yakında müzakere edilecek bulunan Anayasanın muhtelif maddelerinde belirtilmiş olan rejim bakımından temel esaslara aykırı bir vaziyette bulunuyorsa, pek tâbidir ki,

Anayasanın hükmüne uyularak bu hareket partinin kapatılmasına müncer olacaktır. Bu da bir soruşturma sebebi olabilir. En mühim mesele dinin istismarı meselesidir. Yeni Anayasamızın 19 ncu maddesinin son fıkrası, «Kimse, siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama maksadı ile, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasa dışı çıkar veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır. Dernekler, yetkili mahkemece ve siyasi partiler, Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.»

Binaenaleyh bu tarzda istismar konusu mevzuubahsolunca mahkeme takibata geçecek ve o parti hakkında icabında kapatma kararı verecektir. Bu madde müzakere konusu olmakla beraber bu kadar tereddüdedip müzakereyi bir buçuk saat uzatmaya da mahal olmadığı kanaatindeyim. Ortaya çıkan tereddütleri izale etme bakımından vermiş olduğum karar müzakerenin seyrine ışık tutacaktır. Takririme Anayasa mahkemesince parti kapatılmasına karar verilir şeklinde kayıt koydum. Yüksek huzuruza gelecek olan Anayasa gerekçesine göre partiler bâzi esaslara riayet etmekle mükelleftirler. Bir parti kurulduktan sonra bunların dışında bir amacı da müdafaa etmeye imkân yoktur. Bir parti sözcüsü radyodan seçim propagandası yaparken bu şekilde bir konuşma yaptığı takdirde yine Anayasa mahkemesi tarafından kapatılabilir. Arkadaşlarımızın bu hususta izhar buyurdukları endişeye cevap verebilmek için Anayasa projesinin 55 nci maddesini aynen okuyorum : «Siyasi partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insak hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ülkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymayan partiler temelli kapatılır.» Yani bu gibi esasları ihlâl eden konuşmalar halinde Anayasa Mahkemesi bir kovuşturma yapabilecektir.

Benden evvel konuşan arkadaşlar, Yüksek Seçim Kurulu bu madde ile yapılan konuşmaları dinlemek zorunda bırakılıyor, bu da mümkün değildir dediler. Yüksek Seçim Kurulunun bu madde dolayısıyla radyoyu açıp bütün

konuşmaları dinlemesine lüzum yoktur. Pek tabii tatbikatta siyasi partiler ve diğer alâkâlılar kendi menfaatleri icabı radyolarını açıp konuşmaları başından sonuna kadar dinliyecek ve suç olması dolayısıyla alâkalıları bu konuda tahrik edecektir. Basının ve halk efkârının, bu konuşmalar, murakabesi altındadır. Bu böyle olunca üzerinde fazla durmaya bence lüzum yoktur ve bu maddeden de bu sebepten dolayı endişe etmemeliyiz. Mâruzatımı hulâsa edecek olursam; bilirsiniz dört başı mamur bir metin hazırlamanın müşkilâtını hepiniz takdir ederseniz, buna rağmen encümen arkadaşlarımız büyük bir gayretle çalışıp uğraşmışlar ve geçmişten aldıkları tecrübelerle güzel bir metin hazırlamışlardır. Benim bu metin biraz evvel arz etmiştim, kendi nâçiz kanaatime göre bu metin dolayısıyla biraz evvel arz ettiğim iki hususun ilâvesi ile en tatminkâr hal şekline varmış olacağımızı zannediyorum.

Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Alpaslan Fehmi.

ALPASLAN FEHMI — Muhterem arkadaşlarım, radyo ile propaganda mevzuunun bu kadar geniş müzakere konusu olması, muhakkak ki, geçmişte radyo müessesesinin âzamî derecede suiistimal edilmiş olmasından doğmaktadır. Bu maddeyi cezaî müeyyideler bakımından tedbir müessesesi olarak mütalâa ettiğimiz zaman en kötü ihtimalleri de derpiş etmek elbette lâzımdır. Şimdi ben şöyle düşünüyorum; daha evvel görüşüldüğü gibi 10 - 12 parti seçimlere iştirak edecektir? Farz edelim ki, üç parti seçime iştirak edecektir. Bunlardan bir tanesi umumî hava itibariyle % 80 nispetinde şanslıdır. Seçim propagandasının son günü tutuyor (X) partisi asıl şanslı olan parti için radyodan diyor ki, «tesbit edilmiş ve bütün deliller toplanmıştır, şanslı olan (X) partisi eğer iktidara gelirse istikametini değiştirecek ve demokratik memleketlerle olan münasebetlerden uzaklaşarak komünist memleketlerle münasebete girecektir. Bunun için bütün deliller toplanmıştır, hattâ adli takibata başlanmıştır.»

Muhterem arkadaşlar, böyle bir parti tarafından ortaya atılan bu şekildeki bir fikri radyodan izale etmediğimiz takdirde, bu tarzdaki propagandalar yapılacaktır. Şimdiye kadar bir çok tecrübelerle bu husus yüzde yüz sabittir.

Demokrat iktidarın bütün yalanlılığına rağmen ve bütün aklı başında olan vatandaşların yalan olduğunu ısrar ile söylemesine rağmen radyonun bu şekildeki yalanını bazı safdiller yutmuştur. Ve görmüşüzdür ki son 3 gün içinde propaganda yapan kimseler hakikatlerin istikametini değiştirmeye muvaffak olmuşlardır. O halde son gün bu şekilde yalanı tesbit edip bunun tesirlerini ve tahribatını ortadan kaldırmak için karşı tarafın konuşmasına maalessif madde imkân vermemektedir. Bu da memlekette umumî mânada ve bilhassa içtimaî bün-yede büyük tahribat doğurur. Bu sebeple bu aksaklığı ortadan kaldırmak için Muhterem Kaludis arkadaşımın beyan ettiği gibi, bütün mahzurlu tarafına rağmen, bendeniz de işti-râk ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Tokbey Sadettin.

TOKBEY SADETTİN — — Efendim, tekrar huzurunuzu işgal ettiğimden dolayı özür dilerim. Yalnız evvelce arz ettiğim sözlerime bir iki şey ilâve etmek istiyorum. Bu madde neden tedvin edilmiştir? Buna ait esbabı mucibesini komisyon yazmıştır. İşte biz bu çerçeveye içerisinde kalmak ve ona göre mütalâa etmek zaruretindeyiz. Ne dinî siyasete alet ve ne de başka bir şey dolayısıyla tedvin edilmiş değildir. Kendileri bir esbabı mucibe hazırlamışlardır. Fakat muhterem komisyon sözcüleri bunu daha geniş bir surette mütalâa etmeye başladı, bu yüzden de şekil değişti. Dinî siyasete alet edenlerin partileri elbette kapanacaktır. Bunun için bu teşkilât suç işler mi, ne olur onu bilmem. Bu şuna benzer; idam kararı verilmiş bir kimseye, medenî haklardan mahrum etmek fer'i cezası vermek için uğraşmaya benzer.

Partiler kendi kendilerini kapatacak bir suç irtikâbetmezler. Âdi suçları irtikâbedenler için komisyon mütemadiyen alınmış olan idarî tedbirlerden bahsediyor. Arkadaşlar, meselâ bir öldürme suçunda suçluyu vali mi nezarete alır. Ceza mevzuatına göre nerede suç varsa orada Ceza Kanunu hâkimdir. Binaenaleyh, bunun esasî cezaî tedbirler değildir. Sonra deniyor ki, radyoda bu şekilde neşriyat yapıldığı takdirde halk harekete geçer. E bu propaganda gazete ve basın yoluyla yapılmıyor mu? Yapılıyor. Şehirler dinlemiyor mu? Dinliyor. Bu endişeler şimdiye kadarki konuşmalarda vârit değil miydi? O

halde bu maddeden neden endişe ediyoruz. Deniliyor ki, bu, prensipleri zedeler ve siyasî partilerin propaganda hakkını yok eder. O halde Yüksek Seçim Kurulu yazıyı okusun. Bu da siyasî partileri vesayet altına alır, vesayet altında da demokrasi olmaz. Binaenaleyh prensiplerden ayrılmak, ona yeni vasıflar vermek bizi yolumuzdan çevirebilir ve bu suretle de hiçbir zaman demokrasinin tahakkukuna gidilemez. Bir arkadaşımız Anayasadan bahsetti, bu yaptığımız kanunu Anayasa mer'i olur olmaz iptal ettirirler dedi. Bu şu demektir, Anayasaya aykırı bir kanun çıkartıyoruz, arkasından da iptali cihetine gidiyoruz. Bununla çok kötü bir örnek veriyoruz demektir ki, Kurucu Meclis olarak bunun varlığının tehlikede olduğunu görüyorum. Endişelerimiz oldu, suç işlenir, kötü muameleler olur, ama bunlar kanunlarla teminat altındadır. Suç işlendi ise elbetteki o suçu işliyenlere ceza verilecektir. Suğun şekline göre Ceza Kanununda hükümler vardır. On dakikalık bir konuşma dolayısıyla bütün Türkiye'nin ahvalini değiştirecek bir hâdise olacağını ben pek zannetmiyorum. Anayasa gibi çok yüksek bir kanunun hazırlandığı şu topluluk içinde böyle prensiplerle hareket edilmesini ifade eden hükümlerle esas prensipleri baltalamayalım. Biz bunun kalkmasında şiddetle fayda mülâhaza ediyoruz.

BASKAN — Alp Kuran.

KURAN ALP — Pek muhterem arkadaşlarım, huzurunuzda tekrar gelmek istemiyordum. Fakat bir meselenin tavazzuh etmesi lâzımdır. Yüksek Seçim Kuruluna parti konuşmalarını inceleme yetkisini verirsek bunun bir sansür mahiyetini taşımayacağını demin de arz etmiştim. Filhakika Yüksek Seçim Kuruluna tıpkı adli mercilerde olduğu cevap hakkı mahiyetinde bir inceleme yapma yetkisini tanırsak mesele halledilmiş olacaktır. Nasıl ki, basın hukukunda yargıç, bir cevap veya tekzip metnini tadil edebiliyor, tıpkı onunki gibi. Bu sebeple komisyon sözcüsü arkadaşım Sahir Kurutluoğlu'nun ifade ettiği endişe vârit değildir. Yüksek Seçim Kurulu radyo konuşması metnini inceledikten ve tasdik ettikten sonra siyasî partilerin başka bir metin okuması mütalâası aslâ vârit değildir. Devlet bu tasdikli metninin radyoda aynen okunması için gerekli tedbirleri mütalâa alacaktır.

İkinci nokta şu : Bugün Türkiye'de acaba hususî radyolar kurulmasına müsaade edecek miyiz, etmeyecek miyiz? Farz edelim ki, edeceğiz. Bu takdirde dahi, hususî radyoların neşriyatını mutlaka hükümlere bağlayacağız, ve gerekli tedbirleri alacağız. Bunların Devlet menfaati aleyhindeki neşriyatını gayet tabiidir ki, önlemeye çalışacağız. Bu tedbirleri bir sansür veya antidemokratik bir davranış olarak telâkki etmeye imkân var mıdır? Kaldı ki, eğer hususî radyoların kurulmasına müsaade etmiyorsak, gelişigüzel neşriyatla memleketin yüksek menfaatlerinin hâleldar edilmesinden endişe ettiğimiz içindir. Eğer müsaade etmiyorsak bu, radyodan tamamen serbest ve kayıtsız şartsız istifade etmenin, konuşmanın doğru olmayacağı kabul etmemizdenidir. Binaenaleyh, hususî radyo kurulmasına izin verilmemesi hakkındaki gerekçe, siyasî partilerin seçim zamanı dahi radyodan tamamen serbest bir şekilde istifade etmelerini nez edici mahiyettedir.

Kaldı ki, Devlet radyosu, ismi üstündedir, hususî bir şahsın veya partinin malı ve organı değil, Devletin malıdır. Binaenaleyh, Devlet, radyosunu hususî şahısların veya siyasî partilerin istifadesine arz ederken, elbetteki bundan istifade şartlarını da tayin etmek durumundadır. Devlet bununla bir sansür vazifesi yapmamaktadır. Ancak basın hukukundaki cevap hakkında olduğu gibi sadece suç teşkil eden kelimelerin, kendi malı olan radyodan halka ulaştırılmasına engel olmaktadır. Devlet bunu yaparken de, bizim önergemizde olduğu gibi, fikre dokunmamakta, siyasî parti temsilcisinin bulunduğu bir toplulukta o metinde gerekli değişikliği yapmaktadır. Bu şekil de siyasî partilerin radyo konuşmalarının istikbali de teminat altına alınmış olacaktır. Onun için sansür endişesi vârit değildir. Devlet radyosundan istifade edileceğine göre, partiler suç işlemeye daha metni Yüksek Seçim Kuruluna arz ederken, dikkat etmek durumunda olacaklardır. Mademki hususî radyolar kurulmasına Türkiye'de müsaade etmiyoruz bu meselenin bu şekilde halledilmesinden başka çare yoktur. Aksi takdirde, tasarıda olduğu gibi, her hangi bir partinin radyo konuşması menedilirse, yarın veya öbür gün seçimlerin meşruiyeti hakkında birtakım şüpheler uyanabilir. Bizler Yüksek Seçim Kurulunun tarafsız hareket edeceğine inanarak bu kurulu bütün imkânlarla teşhiz ettik. Bu sebeple bu

hususstaki tereddüt, sansür endişesi caiz değildir. Bu maddenin teklif ettiğimiz şekilde kabul buyurulmasını istirham ediyorum.

BAŞKAN — Zeki Baltacıoğlu.

BALTACIOĞLU ZEKİ — Muhterem arkadaşlarım, benden evvel konuşan birçok arkadaşım ve sayın komisyon sözcüsü 55 nci maddenin sevk sebeplerini açıkladılar. Filhakika böyle bir maddenin başka bir cemiyette bir kanun maddesi halinde sevk için belki bir zaruret yoktur, belki düşünülmemiştir. Muhtelif arkadaşlar derlerki, bu madde ideal demokrasi prensiplerine aykırıdır. Binaenaleyh biz bu maddeyi sırf ideal düşüncelere aykırı olduğu için temelinden kaldıralım ve yerine başka bir tedbir bulup onu hükme bağlayalım. Yüksek malûmlarıdır ki, her cemiyetin kendisinin halledebileceği meseleleri ve bunu halledebilecek bir de tarihî bünyesi vardır. Bu bünye sosyal inkişaf seviyesine göre zaman zaman yeni tedbirler alınmasını icabettirir. Bugün bizim cemiyetimizin inkişaf seviyesi yakın maziden alınan tecrübeler neticesinde zaruretlerin icabı olarak komisyon karşımıza 55 nci madde ile gelmiş, birçok arkadaşlar ve bilhassa komisyon sözcüleri bu maddenin kanun tasarısına konması sebebi olarak istikbale muzaf bâzı düşüncelerden bahsetmişlerdir. Bu ihtimallerin hepsi vârit olmakla beraber, evvelâ ihtimallerle siyasî hayatımızda elde edilmiş olan tecrübelerden bahsedilmesi lâzımdır. Hepimizin malûmudur, 16 senelik demokratik tecrübemiz göstermiştir ki, birçok siyaset adamlarımız ve birçok siyasî partiler meydana çıkmış, Atatürk inkılâplarını dahi istismar edecek şekilde iktidarda kalma pahasına olarak siyasî, propoganda yapmışlardır. Böyle fena bir tecrübeden elde ettiğimiz neticelerden ilham alarak ve haklı olarak ilerdeki siyasî hayatımızda, demokratik hayatımızda birtakım komplikasyonların çıkmamasını temin etmek zarureti ile radyo konuşmalarına bâzı tahditler, bâzı kayıtlar konulmasını komisyon derpiş etmiş bulunmaktadır.

Evveleminde siyasî münakaşalar, bilhassa istikbalde Devletin mühim mevkillerini işgal edecek olan kimseleri partiler zan ve töhmet altında bulundurmamak suretiyle böyle bir harekete tevessül etmeleri mümkündür, ihtimaldir

ve bu ihtimal geçmiş hayatımızda tahakkuk etmiştir

Bu sebeple siyasî otoirteleri zayıflatmak onları halk nazarında şeref ve haysiyetten mahrum bir hale sokmak suretiyle onların iktisabetmiş olduğu siyasî teşekküllerin gözden geçirilmesi gibi bir gaye güdülmüş olabilir. Bunun Devlet otoritesini zayıflattığını kaydetmek isterim. Ayrıca böyle bir münakaşanın Devlet teşkilâtımızı nasıl tahribedeceği de aşîkârdır.

Bundan sonra da cemiyetimizde dinî istismar etmek suretiyle ve gayrikanunî yollarla propagandalar yapmak suretiyle bâzı vatandaşların bugünkü Devlet bünyesine tecavüzleri mümkündür. Bu suretle Devlet vasıtası olan radyolardan konuşacak olan siyasî parti mümessilleri konuşmalarının da Devletin temel nizamına riayet etmesini temin edecek tedbirlerle ihtiyaç vardır. Bu da Anayasayı ve İnsan Haklarını kısıtlayan bir tedbir değildir. Komisyonun bu zaruretlerle huzurunza getirmiş bulunduğu 55 nci madde hükmü zaruretin karşılanmasına kâfi değildir. Daha doğrusu hem daha çok kayıtlayan bir hüküm, hem de neticeyi temin eden bir hüküm değildir. Sayın Feyzioğlu arkadaşımızın konuşmasını dikkatle dinledik. Kendisi çok büyük bir ehliyetle 55 nci madde hükmünün neden gayeyi temin edemeyeceğini izah buyurdular. Evelemerde son üç beş gün içinde partilerin bu maddeyi ihlâl eder şekilde konuşma yapmaları halinde, bu madde hükmü tesirsiz kalacaktır. Öyle bir konuşma yapılacaktır ki, bütün memleket sathına yayılacak, fakat sonradan o konuşmanın tesirini izale etmek mümkün olmayacaktır. Yüksek Seçim Kurulunun vermiş olduğu kararı tekrar radyodan neşretmek, ise, hiç istenmiyen bâzı neticeler doğuracak tedbirlerdir.

Sâniyen, gene söylenmiştir, böyle bir tedbir seçimlerden sonra seçimlerin meşruiyeti üzerinde lüzumsuz münakaşalara yol açacak ve böylelikle iktidarların yıpranması yolu tutulacaktır. Gene bu sebeple siyasî vasatımız kötü bir duruma düşecektir. Bunun gibi daha birçok mahzurlar vardır. Bunlar burada uzun boylu izah edildi; daha fazla üzerinde durmayacağım. Yalnız şimdi siyasî ve içtimai bir bünyenin zaruretiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Açıkça itiraf etmek lâzımdır ki, Amerika'da böyle bir hüküm yokmuş,

Fransa'da varmış veya yokmuş meselesi değildir. Biz Fransa'ya göre tedbir alacak kimseler değiliz. Biz Türk milletine uygun ve bu cemiyetin realitelerine göre ve bu cemiyetin tarihî tekâmülü ve demokrasi hayatındaki katettiği merhalelere göre tedbir almak mecburiyetindeyiz.

Radyo konuşmalarında suç işlenmesine karşı parti otoritesi, şeref ve haysiyetlere tecavüz edilmesi veya dinin istismarı, komünistlik gibi, turancılık gibi kanunlarımızın menettiği hususlarla bunlara mâni olacak hükümleri getirmek mecburiyetinde olduğumuz da münakaşa kabul etmez. Eğer komisyonun getirdiği şekil bunu temine imkân vermiyorsa bir başka şekil bulmak mecburiyetindeyiz. Bu tedbir üzerinde bâzı arkadaşlarımız teklifler yaparken siyasî partilerin yapacağı konuşmaların, konuşmaların yapılacağı öğle saatı olan 12 ye kadar Yüksek Seçim Kuruluna bir metin halinde verilmesi ve Yüksek Seçim Kurulunun bu konuşma üzerinde bir suç unsuru bulunup bulunmadığını tetkik etmesi ve bir karara varması lâzımdır. Bunda suç unsuru görececek olursa bu takdirde ilgili siyasî parti mümessilinin de hazır bulunduğu bir toplantıda karar altına alabilir. Bu ise sansür değildir. Kanunlara tearuz teşkil eden bir halin metinden çıkarılması demektir. Bugünkü tatbikatımız da böyle değil midir? Gazetelerin neşrettikleri yazılar çıkarılmakta değil midir? Hâkimlere bu yazıların çıkarılması için salâhiyet verilmiş değil midir? Bu, hiçbir suretle sansür mahiyetinde telâkki edilemez.

Bâzı arkadaşlar dediler ki, böyle bir hüküm kabul edilirse, metin yarı olur, hatibin konuşması başka olur bu takdirde alınan tedbirlerin neticesi, gayesi kâfi gelmez.

Yüksek malûmlarımız olduğu üzere radyo konuşmalarının % 90 m hattâ yüzde yüzü bant üzerine alınmaktadır. Konuşmalar bant üzerine alındıktan sonra neşriyat yapılmaktadır. Yüksek Seçim Kurulu da banta alınmış konuşmaları tetkik eder, mutabakata vardığı takdirde radyodan neşrettirir. Bu şekilde hareket etmekle de ayrı bir metinde de karşı karşıya kalınmamış olunur.

Bu mevzu ile ilgili olarak bir takrir hazırlanmış bulunuyorum, takririmin kabulünü istirham edeceğim. Yalnız sözlerimi bitirirken bir noktaya daha işaret etmek isterim. Bâzı arkadaşlar bu maddenin böyle bir tedbiri, mevcut içtimai bünyemizin zaruretinine rağmen, teklifte bulunan arkadaşlarımız, 10 dakikalık bir konuşmada sarf edi-

ler sözlerle cemiyetin temeli sarsılabilir, dediler. Ben de aynı mantıkî silsile içinde diyorum ki, din istismarı yapmak gayrikanunidir, bunun için ayrı cezai müeyyideler vardır, bu müeyyideler muvacehesinde, siyasi münakaşaları demokratik çerçevede bırakmak niyetinde olmıyanlardan endişeye hiç mahal yoktur.

BAŞKAN — Efendim, söz almış arkadaşlarımız var. Şimdiye kadar 25 arkadaşımız konuşmuştur. Fakat bir de kifayet takriri gelmiştir. Okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

Müzakerelerin kifayetinin oya konulmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Muın Küley

OĞUZ AHMET — Kifayetin aleyhinde söz istiyorum, efendim.

BAŞKAN — Buyurun, efendim.

OĞUZ AHMET (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, meslekten yetişmiş, bilgili ve kıymetli arkadaşların mütalâalarını dinledik. Fakat hiç kimse Anayasa projesine muhaliftir veya değildir, şeklinde derinliğine bir mütalâa arz etmedi. Bu kanun maddesi Anayasanın hükmüne mugayir ise, ne acı tecellidir ki, bugün Anayasaya mugayir hareket eden insanların muhakeme edildiği bir devirde biz Anayasaya aykırı bir madde çıkartıyoruz. Bizim de istikbalimiz onların istikbaline dönecektir. Bu itibarla konuşmak lâzımdır. (Gürültüler) Bu madde Anayasa tasarısına aykırıdır, bu madde tedvin edilemez, bu maddeyi tedvin etmek demek, bugün aynı suçtan muhakeme ettiğimiz insanların durumuna düşmek demektir. Ben memleket için konuşuyorum.

BAŞKAN — Efendim, kifayeti müzakere takririni reylerinize arz ediyorum. Kifayeti müzakereyi kabul edenler... (Ekseriyet yok, sesleri)

AKSOY MUAMMER — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

AKSOY MUAMMER — Muhterem arkadaşlarım, her hangi bir hükmün Anayasaya aykırılığı mevzuubahsolduğu zaman kifayeti müzakere yoluna gitmememiz lâzımdır. Böyle bir durumda zaten komisyon maddeyi geri alır. Biraz

evvel konuşan arkadaşımız hepimizin Anayasaya karşı aykırı hareket ettiğimizi ifade ederek yalnız kendisi Anayasayı müdafaa etti. Böyle bir durum karşısında, böyle bir itham altında kifayeti müzakereye gitmiyelim, arkadaşlar. Her şeyden evvel Anayasaya aykırı bir nokta var mıdır, yok mudur? Bu husus tebellür etmelidir.

KÜLEY MUİN — Takriri geri alıyorum.

BAŞKAN — Buyurun Ahmet Bilgin.

BİLGİN AHMET — Muhterem arkadaşlarım, hayli zamandan beri üzerinde konuştuğumuz bu madde hakkında, halen Seçim Komisyonunun nasıl bir düşünceye sahibolduğunu ne bendeniz, ne de Heyeti Umumiyeniz anlıyamadım. Seçim Komisyonu burada şu şekilde konuşuyor. Diyor ki, bu formül bizi de yüzde yüz tatmin etmemiş bulunuyor. Biz de bunu ehvenişer olarak kabul ettik. Zannederim, bu formülün hakikî bir formül olduğuna biz de kaani değiliz, diyor. Komisyonun diğer sözcüsü olan arkadaşımız ise buraya geliyor, bu kanunun yüzde yüz müdafaasını yapıyor, bunun kabulü cihetine gidilmesini istiyor. Hangisi doğrudur? Kifayeti müzakere takriri ile bunun üzerinden geçelim, bu doğru değildir. (Gürültüler)

KÜLEY MUİN — Takririmi geri aldım.

BİLGİN AHMET (Devamla) — Ben sizi dinledim, siz de beni dinlemek mecburiyetinde-siniz. Suç; ister alelade suç olsun, ister büyük suç olsun, partiyi ilzam edecek şekilde konuşmuş. Hatip, konuştuğu meseleden dolayı, neden partiyi ilzam etsin? Bir hatip konuşur, her hangi şekilde bir sürcü lisanda bulunabilir, bunu partiye yüklemek doğru bir şey midir? (Parti adına konuşuyor, sesleri) İnsanlar hatadan sâlim değildir. Lütfen dinleyin, ben sizi sükûnetle dinledim. Söz istersiniz, cevap verirsiniz. Beni başka türlü konuşmaya sevk etmeyin. Ef-kârı umumiye önünde on dakika zarfında yapılan konuşmalar memleketi temelinden sarsar.

Beyefendiler, hiçbir zaman radyodan yapılan sövme ve saymayı, Anayasanın vaz'etmiş olduğu kanunlara aykırı yapılan konuşmaları, aklı başında olan bir partilinin tecviz etmiyeceğine inanıyorum.

Demin de arz ettim, sürcü lisan dolayısıyla bir hatibi tecziye etmeye kimsenin hakkı yoktur.

BALTACIOĞLU ZEKİ — Mühim bir mesele süreci lisan olur mu?

BİLGİN AHMET (Devamla) — Efendim, insanlar hatadan sâlim değildir. Her zaman hata yapabilir. Belki ben de şu anda konuşmalarında hata yapmış olabilirim. Bu sebeple insanlar hatadan sâlim değildir. (Sen de hata edersin, sesleri) Ben de onu söylüyorum. Sözlerimi oturduğunuz yerden kesmeyiniz. Fikriniz varsa çıkar burada söylersiniz. Biz efkârı umumiye-nin sağ duyusundan tegafül ediyoruz. Evvelâ bir hatibin sözünden dolayı bir partiyi nasıl mahkûm edebiliriz. Siz mahkûm etseniz de efkârı umumiyenin onu mahkûm edeceğinden nasıl emin oluyorsunuz. Bırakınız efkârı umumiye onu mahkûm etsin. Bir hatibin konuşmasıyla karşı tarafın prestijinin sarsılacağı kabul ediyorsunuz. Fakat efkârı umumiye onu kendi süzgecinden geçirecek, doğru bulmazsa mahkûm edecektir. Binaenaleyh, bırakalım bunu efkârı umumiye yapsın. Binaenaleyh buna aykırı bir kararı burada almamıza imkân yoktur. Bendeniz bir takrir veriyorum, burada toplanan önergeler birer birer okunsun. Burada tebellür eden fikirleri nazarı itibara alsınlar, bu madde ile birlikte önergeleri komisyona iade etsinler, bu konuşmaların ışığı altında bu madde yeniden tedvin edilsin gelsin, bu madde yeniden müzakere edilsin.

BAŞKAN — İnan Rauf.

İNAN RAUF — Efendim, radyo ile yapılan konuşmaların parti propagandaları üzerinde bu kadar durmanın sebebi hakikaten memleket efkârı umumiyesindeki tesirinin büyüklüğüdür. Radyo konuşması ile bir kapalı yerde veyahut her hangi bir yerde konuşma arasında büyük fark vardır. Kabul etmek lâzumdur ki, parti propagandaları ve parti çalışmaları milletin eğitim hayatında en önemli tesire sahiptir. Hiçbir kuvvet propagandalar kadar tesirli değildir. Hattâ eğitim ve eğitim teşkilâtı bir milleti uyarmada parti propagandası kadar tesirli olmamaktadır. Çünkü seçim propagandaları esnasında yapılan konuşmalar memleketin kaderini ve istikametini tâyin eden konuşmalardır. Yapılan bu konuşmalarda ya millet uyandırılacaktır veyahut yanlış bir istikamete sevk edilecektir. Son zamanlardan memleket mukadderatı üzerinde rol oynayan çok eski ve

dikkate şayan iki kelime vardır. Bunları parti propagandalarıyla de izah etmek mümkündür. Bu kelimelerden bir tanesi «mehti» diğeri ise «teccaldır.» Demagokların ağızından halk arasında teccal kelimesi hiç düşmemektedir. Son on beş yıl içinde bunu çok geniş ölçüde gördük. Çok defa yapılan konuşmalar memleketin gençliği üzerinde, memleket efkârı umumiyesi üzerinde çok menfi tesirler yapmıştır. Hatırlarsınız bu gibi hâdiseler 15 - 20 yıl öncesiyle bundan 15 - 20 ay evvelki tesirleri arasında fark vardır. Binaenaleyh komisyonumuz bilhassa millî terbiye ve geleneklerimize uygun konuşmaların önlenmesi için tedbirleri de düşünmesi icabeder, bunu kendilerinden rica ediyorum. Çok defa radyodan lisan nezahatine uymıyan konuşmalar iştirmek ve bunu çocuklarımızın yanında da dinlemek mecburiyetinde kalmaktayız. Bu konuşmaları yapan partiler zararlarını gördüler, memlekete yeni yetişen nesil zararını gördü. Millî terbiye vasıtası olan radyoda konuşmaların biraz terbiyeli olması lâzımdır. Ben bir öğretmenim; ne hukukçuyum ve ne de siyaset adamıyım, bir öğretmen olarak konuşuyorum. Bu hususta bâzı tedbirler almak elbette yerinde olacaktır. Ayrıca şu noktaya da avdet etmek istiyorum ki, konuşmaların daha önceden sansür edilmesi veya Yüksek Seçim kanalından geçirilmesi, adına konuşulan partinin şahsına büyük bir itimatsızlık olur. Bu hususta bilhassa üzerinde durulan nokta şu olmuştur. Son konuşmayı yapan parti muarızı olan partiyi düşürmek için ağır iftiralarda, tecavüzlerde bulunabilir. Öyle zannediyorum ki, sırf bunun için bütün partilerin radyodan yaptıkları propagandaları sansürden geçirmek ve bu düğümü çözmek için ve iftiraya uğrıyan partileri güç durumdan kurtarmak için, iftiraya uğrıyan parti Yüksek Seçim Kuruluna müracaat etmek suretiyle o partinin, Yüksek Seçim Kurulu kararıyla söz hakkını nezetmek yetkisini tanımalıyım. Bunun için arkadaşlarımla beraber takrir hazırladık. Eğer takririmiz kabul edilirse, bu suretle sansür lüzumu da ortadan kalkacaktır.

Bir noktayı daha tekrar etmek istiyorum, iftira ve tecavüzlerle yapılan konuşmalar nesilleri süt kadar temiz çocuklarımız üzerinde çok zararlı olmaktadır.

Onun için konuşanların viedanlarına bırakılacak bir mevzu olacaktır.

SOYSAL EMİN — Muhterem arkadaşlar, bu maddenin tedvininde ileri geri düşünülen endişelerin haklı ve haksız tarafları vardır. Ben bir nokta üzerinde duracağım. Biz radyo konuşmasını yasak etmek üzere bir karar vermek için mi münakaşa ediyoruz ki, buna şiddetle mukabele edilsin ve Anayasaya aykırılığı ileri sürülsün. Olamaz böyle şey, doğru değildir. Eğer bu madde radyo konuşmalarında muhalif partilerinin haklarının ref'edilmesi hükmünü koysa idi veya bunu isteyen olsaydı o zaman Anayasa meselesini ortaya atarak bu kadar şiddetli bir konuşma mümkün olurdu. Bendeniz bu noktaya iştirak edemeyeceğim. Kurucu Meclis; Anayasaya aykırı her hangi bir madde çıkaracak bir Meclis değildir. Biz Anayasa, hukuk, Devlet nizamını ve bu milletin yüksek menfaatlerine aykırı birçok sıkıntıları görerek ve çekerek buraya geldik. Hepimiz aynı sıkıntıları çeken insanlarız. Onun için Anayasaya aykırı bir madde çıkaracağımızı bendeniz tahmin etmiyorum. Buraya Kurucu Meclisin bir âzası olarak geldik. Radyodan konuşmayı esas olarak kabul ediyoruz. 1954 senesinde radyodan konuşmak kaldırılmıştı. Bu ıstıرابı çekmiş insanlar olarak ve Kurucu Meclisin bir üyesi olarak bunu kabul ediyor ve daha ileriye doğru gidiyoruz ve diyoruz ki, bir partinin bir uzununun bir suç işlemesi yüzünden, bir partinin cezalandırılması doğru değildir. Meselâ, bir ailede bir insan suç işlemiş olsa bütün aile fertleri cezalandırılmaz. Bu hukuk bakımından da doğru değildir.

Şimdi komisyonun üzerinde durduğu bir nokta var. Vatandaşın konuştuğundan sonra cezalandırılması düşünülüyor. Vâzı kanunun mucip sebebini bu noktadan gözden geçirmek lâzımdır. Vâzı kanun cezaların tekevvününden ziyade, radyoda suç işlenmemesini temin edecek tedbirleri düşünmüş olmalıdır.

Bizim teklifimiz de suçun işlenmesini önleyecek tedbirlerden ibarettir. Ne Anayasaya aykırıdır, ne de şu veya bu kanuna aykırıdır. Komisyonca da bu zaviyeden suç işlenmesini önleyecek diye düşünülmüş bir tedbirdir. Bir şahıs radyoda böyle bir suç işlerse onun yine radyodan teşhiri suretiyle tecziyesi bence yerindedir.

İkincisi; kanaatimce, adam söyliyeeceklerini

yazar. Yüksek Seçim Kurulu bunları tetkik eder. Eğer hakarete ait bir ibare varsa onu çıkarır, adam alır bunu radyoda okur veya bu esas daire-sinde konuşur.

3 neü teklif de daha evvel banda alınmasıdır. Banda alınmasından korkacak ne var? Bu ne sansürdür ve ne de bir cezadır. Bilâkis demokrasi emniyet altına almak demektir. Biz sansüre ihtilâl yapmış, karşı koymuş, bu yolda hapislere girmiş insanlarız. Suç işliyecek, hakaret edecek, radyoda gelip diyecek, ki ağzından salya akan adam. Kime? Şemsettin Günaltay'a. Millî münafık diyecek. Kime? İsmet Paşaya.. Veyahut falan arkadaşına. Şu veya bu her çeşit isnatlar yapıp söyliyeecek. Neye korkuyoruz? Buraya konacak madde muhalefet için olsaydı sansür telâkki edilmesi gerekirdi. Bu hüküm muhalefetten ziyade, bizzat iktidar için. Biz on senedir. Bunun ıstıرابını çektiğimiz için bu gibi tedbirlere lüzum görüyoruz. Adam konuşuyor konuşuyor gidiyor. Mahkemeye gidemezsiniz, savcıya gidemezsiniz. Hattâ bir arkadaşımız bu hususta Danıştaya dâva açmıştı, dâvası reddedildi. O halde bu madde şu veya bu partiye mâtuf değildir, bütün partilere hattâ muhalefet partilerinden ziyade iktidar partilerine mâtuf bir tedbirdir. Bu tedbirlerin temin edeceği husus millî terbiye, millî ahlâk ve millî seciye bakımından demokrasi esaslarının sağlam bir esas üzerinde yürütülmesini temin edecektir. Bu bakımdan konulan tedbirler bir sansür mahiyetinde değildir. Biliyor musunuz sansür nedir? Cemil Sait sansürdür diyor, mesuliyetli sansür olmaz. Bu senin düşündüğün sansür değildir. Bu bir nevi terbiye tedbiridir. Konuşmaları banta almaktan neden korkuyorsunuz? Söz banda alınmadan suçu nasıl tesbit edeceksiniz? 1957 seçimlerinde iktidar partisi konuşmalarında o kadar ileriye gitmiştir ki, bunu Meclise getirdiğimiz halde bize biz böyle konuşma yapmadık demişlerdir. Bunu bir resmî vesika ile de ispat mümkün olamamıştır. Çünkü radyo bültenlerinde de bu çıkmamıştır. Adam çıktı radyoya; sövdü, saydı, çıktı, gitti Suç işledi. Belge yok. Dâva açsak biz otuz şahit getirsek o 70 getirecek. Böyle bir suçum yok diyecek. Binaenaleyh evvelinden tedbir almak zaruridir ve memleketin faydası da buradadır. Demokrasiyi ters tarafından düşüne-

rek yanlış, kötü, muzır yollara sapmıyalım. Muzır yollar bizzat demokrasiyi haleldar eder ve yıkar. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Kızıoğlu İhsan'dadır. Daha konuşacak 7 arkadaşımız mevcudolduğu gibi verilmiş takrirler de vardır. Bunların konuşması ve takrirlerin okunması bir hayli zaman alır. Vaktimiz de kalmamıştır. Eğer arkadaşımız dört dakika içerisinde konuşmalarını bitirirse kendilerini kürsüye davet ediyorum. (Yarıma kalsın sesleri)

KIZILOĞLU MUHARREM İHSAN — Efendim, konuşmamı dört dakikadan evvel bitireceğim. Sayın Başkan ve arkadaşlarım, bu madde üzerinde saatlerden beri konuşmalar devam etmektedir. Bu konuşmalardan edindiğim intiba bendenize hislerimizle konuşuyoruz gibi geldi. Geçmiş devrin bıraktığı fena havanın tesiri altında konuşmalar devam etmektedir. Buradaki kanun tekniğine ve redaksiyon sistemine ve Anayasa ile ve diğer kanunlarla olan münasebeti üzerinde hiçbir konuşma dinlemedik. Halbuki, elimizdeki kanun tedvin edeceğimiz bir kanundur. Meclisin gelecek yıllara ait mesuliyetini taşıyan bir kanundur. Bu bakımdan bu gibi yapılan hissî konuşmalar zaman kaybı, zaman israfı demektir.

Burada konuşan arkadaşları dinledim, bunların bir kısmı radyoda yapılacak konuşmalar için lisan nezahatini temin maksadiyle bu maddenin konduğunu söylüyorlar. Hemen şunu ifade edeyim ki, her yapılan hakaret için Ceza Kanununda tatbik edilecek maddeler vardır. Hakarete uğriyan kimse kaza mercilerine müracaat etmek suretiyle onu harekete geçirebilir. Niçin bunun üzerinde uzun boylu münakaşa ediyoruz. Devlete hakaret ederse, Devlet, ferde hakaret ederse fert, siyasî partiye teeavüz ederse siyasî parti harekete geçer. Bu arada (Yüksek Seçim Kurulu radyoda yapılan konuşmada suç unsuru olduğu kanaatine varırsa) harekete geçeceği tabiidir. Yüksek Seçim Kurulu elbette her zaman radyoyu dinliyecek değildir. Alâkahılar bilhassa siyasî partiler her an ve muhtelif saatlerde bunları dinliyecek, konuşulanlarda suç unsuru var mıdır, yok mudur kanaatine varacak ve icabeden mercie müracaat edecektir. Dinliyen teeavüze mâruz kalacak olursa, kanunî yollara başvurur.

Muarız siyasî partiler birbirini dinlemek mecburiyetindedirler. Ettekrarü velahtsen velevkâne yüz seksen kabîlinden mütaaddit konuşmalar oldu. Bunların hiçbirine lüzum yoktu. Radyo idaresine konuşmalar yazılı olarak ve imza tahtında verilmek mecburiyetindedir. Burada konuştuğumuz gibi rasgele orada konuşulamaz. Radyo idaresi oradaki konuşmaları banda almak mecburiyetindedir. (Bu hususta hüküm yok. Sizin konuşmalarınızı arzu ederseniz Radyo İdaresi banttan çıkartabilir sesleri.) Bütün müzik yayımları gibi konuşmaların da banda alınması şarttır. Otomatikman banda alınır. Eğer kayıt koymamız lâzımgeliyorsa, konuşacak siyasî parti temsilcisi konuşmasını yazılı olarak verir, diyelim. İdare bu konuşmayı istemek mecburiyetindedir. Eğer Sayın Aksoy Beyden istememişlerse vazifelerini ihmal etmişler demektir.

AKSOY MUAMMER — Vermezse siyasî parti konuşmadan menedilebilir mi?

BAŞKAN — Lütfen karşılıklı konuşmıyalım.

KIZILOĞLU MUHARREM İHSAN — Bu şekilde konuşursak, konuşmalar kahve konuşması haline gelecektir. Diğer suçlarda nasıl adli merciler ve âdli müesseseler takibata geçiyorsa, radyo vasıtasıyla yapılan hakaretler dolayısıyla da adli makamlar harekete geçebilir. Nasıl ki, yayın yolu ile yapılan neşriyat dolayısıyla basın dâvaları açılıyorsa, radyo vasıtasıyla işlenen suçlar hakkında da aynı şekilde takibata girişilebilir. Behee radyoda yapılan konuşmaların yazılı olarak verilmesi meseleyi haledecektir. Şimdi arkadaşlar tereddüt ediyorlar, verir mi, vermez mi diye. Banda almak için esasen devrim idaresi siyasî faaliyetleri tetkik ile mükellef olduğundan, bunu banda aldiracaktır. Bunu evvelinden yazılı olarak alabilir veya doğrudan doğruya banda aldirır. Tatbikat bakımından konuşma bittikten sonra yazılı olanla banda alınması karşılaştırır, büyük fark varsa gereken soruşturma ve kovuşturmayı yapabilir.

BAŞKAN — Efendim vakit dolmuştur. Yedi arkadaş daha söz almış bulunuyor. Takrirler de var. Onun için, bugünkü birleşimi yarın saat 10 da toplanmak üzere, kapatıyorum.

Kapanma saati : 20,05